

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Kroniek van Afrika
African Studies Centre

Citation

Kroniek van Afrika. (1961). *Kroniek van Afrika*. Afrika-Studiecentrum, Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/520>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License:

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/520>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

kroniek van afrika

erkenning van biafra

de morele basis van eenheid

sierra leone: strepen tegen sterren

rhodesië: verbreding van de kloof

uganda in the years '66 and '67

report on tanzania

industrialization in africa

**afrika—studiecentrum
leiden holland**

1968|2

inhoud

**Afrika van 15 februari 1968 tot
15 mei 1968**

85 de kroniek en haar lezers

88 algemeen

VN-conferentie voor handel en ontwikkeling
88, Arabische staten 88, Organisatie van Afri-
kaanse Eenheid 90

91 noordelijk Afrika

Maghreb 91, Algerije 91, Libië 92, Marokko 92,
Mauretanië 93, Soedan 93, Tunesië 94, Ver-
enigde Arabische Republiek 94

96 westelijk Afrika

Westafrikaanse Regionale Groepering 96,
Organisatie der Oeverstaten van de Senegal 96,
Boven-Volta 97, Dahomey 97, Gambia 98,
Ghana 98, Guinee 99, Portugees-Guinee 100,
Ivoorkust 100, Liberië 100, Mali 101, Niger 101

102 erkenning van Biafra - stap naar vrede?

104 vredesonderhandelingen Senegal 107

108 strepen tegen sterren - het succes van de onderofficieren

110 Saskia Stevens - de lange weg naar de top Togo 111

112 midden-Afrika

Unie van Centraalafrikaanse Staten 112,
Congo-Kinshasa 112, Gaboen 113, Spaans-
Guinee 113, Tsjaad 113

114 oostelijk Afrika

Kenia 114, Oeganda 114, Tanzania 114

114 de morele basis van eenheid

116 zuidelijk Afrika

Angola 116, Botswana 116, Lesotho 117,
Mozambique 117

118 Rhodesië: verbreding van de kloof, Swaziland 121, Zambia 121, Zuid-Afrika 121, Zuidwest-Afrika 123

123 eilanden

algemeen 123, Mauritius 124

125 Political developments in Uganda, a review of the years 1966 and 1967

door A.G.G. Gingyera-Pinyewa

131 Report on Tanzania

door Ahmed M. Mohiddin

143 Industrialization in Africa: a case study door Lars Clausen

kroniek van Afrika

voor het Afrika-Studiecentrum uitgegeven door
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv, Assen

redactie

drs. A. E. Bayer, hoofdredacteur
oostelijk Afrika,
franssprekend midden-Afrika, Malawi, Rhodesië,
Zambia, Madagascar

drs. J. van der Meulen
noordelijk Afrika,
franssprekend westelijk Afrika, Spaanse gebieden,
Arabische Liga, OAU, OCAM

dr. K. L. Roskam
engelsprekend westelijk Afrika,
Portugese gebieden, Congo-Kinshasa,
zuidelijk Afrika en de eilanden

ontwerp omslag en basislayout: Han de Vries GKf

administratie

voor abonnementen, adreswijzigingen, enz.:
Kon. Van Gorcum & Comp. nv te Assen
telefoon (05920) 56 47
postgiro 802255

Jaarabonnement f 12,—
Studentenabonnement f 6,—
Losse nummers f 3,50

Verschijnt vier maal per jaar

bij de foto

Indigo is nu, zoals vroeger de geliefde kleurstof in
West-Afrika

de kroniek en haar lezers

Het is al weer een half jaar geleden dat de redactie u verzocht een aantal vragen over de *Kroniek* te willen beantwoorden. Het verheugt ons te kunnen meedelen dat velen van u aan dit verzoek gehoor hebben gegeven. Van de 500 verzonden vragenlijsten werden er 83 ingevuld teruggezonden, dat is 16,7%. Voor een dergelijk onderzoek een redelijk resultaat, temeer als we bedenken dat een niet gering deel van de oplage van de *Kroniek* terecht komt bij binnen- en buitenlandse bibliotheken, instellingen, die vaak moeilijk tot reacties zijn te bewegen, hoewel ook in dit geval uitzonderingen de regel hebben bevestigd.

De eerste vraag van de enquête handelde over de indeling van de *Kroniek*, en wel over de plaatsruimte besteed aan de drie onderdelen, de chronologische overzichten, de commentaren en de artikelen. Met de tot nu toe gevolgde indeling waren 55 lezers (dat is 67% van de 83) het eens, 26 (31%) waren het er niet mee eens en twee lezers lieten de vraag onbeantwoord. Van de 26, die bezwaren hadden, stonden 8 uitbreiding van de chronologische overzichten, 7 van de commentaren en 6 van de artikelen voor, terwijl 3 aan artikelen en commentaren samen en 2 aan de combinatie chronologische overzichten en commentaren een ruimere plaats wilden toekennen.

Voor het bepalen van het redactionele beleid is het natuurlijk van belang te weten hoe de lezer de drie onderdelen van de *Kroniek* ten opzichte van elkaar waardeert. Naar onze mening maakt het materiaal, dat de enquête heeft opgeleverd, het opstellen van een relatieve waarderingsschaal mogelijk. We moeten daartoe uitgaan van twee veronderstellingen. Ten eerste: een wens tot uitbreiding van een onderdeel geeft een voorkeur aan voor dat onderdeel. En in de tweede plaats: instemming met de huidige indeling zonder een uitspraak van voorkeur voor een of twee onderdelen betekent een gelijke waardering voor ieder van de drie onderdelen. Op deze wijze hebben 82 lezers een waarderingsuitspraak gedaan, namelijk, 26 die veranderingen in de indeling wensen, 51 die het zonder meer eens zijn met de huidige indeling, 4 die het eens zijn met de indeling, maar onder vraag III van de enquête een voorkeur hebben geuit voor een of twee van de onderdelen en 1 die geen uitspraak deed over de indeling, maar aangaf voorkeur te hebben voor commentaren en artikelen, als de chronologische overzichten niet actueler konden worden gemaakt (het actueler maken van deze overzichten stuit echter op grote praktische moeilijkheden). Om de relatieve waardering in cijfers te kunnen uitdrukken, krijgt ieder van deze 82 vragenlijsten 3 punten, die over de drie onderdelen worden verdeeld, naar gelang de geuite voorkeur. Deze verdeling geschiedt als volgt. Een lezer die zonder meer instemt met de indeling, verleent hierdoor aan ieder onderdeel 1 punt. De wens tot uitbreiding van een onderdeel ten koste van de twee andere, verschaft dat ene onderdeel alle drie de waarderingspunten. Hetzelfde geldt voor de op andere wijze uitgesproken voorkeur voor een bepaald onderdeel. In het geval dat een lezer het ene onderdeel slechts ten koste van een tweede wil uitbreiden, krijgt dat ene onderdeel 2 punten, het tweede geen en het derde 1 punt. Uitbreiding van twee onderdelen ten koste van het derde, resulteert in 1,5 punt voor ieder van die twee en geen voor het derde. Een zelfde verdeling van de punten wordt toegepast als een voorkeur wordt uitgesproken voor twee onderdelen. De op deze manier verwerkte vragenlijsten geven het volgende resultaat: de chronologische overzichten kregen 87,5 waarderingspunten, de commentaren 81,5 en de artikelen 77. Dat wil zeggen, dat als we de waardering voor de chrono-

logische overzichten op 100 stellen, deze voor de commentaren 93 en voor de artikelen 89 is. De verschillen in waardering zijn dus niet erg groot, maar, naar het ons voorkomt, ook weer niet zo klein dat ze op rekening van het toeval kunnen worden geschoven.

Daar chronologische overzichten en commentaren van overwegend politieke aard zijn, de artikelen daarentegen een meer gevarieerd karakter bezitten, kan met enige voorzichtigheid uit de waarderingscijfers ook nog worden afgeleid dat de lezers een zekere mate van voorkeur tonen voor het politieke element in de *Kroniek*.

In vraag 11a van de enquête werd de lezer gevraagd of hij van mening was dat bepaalde landen te weinig aandacht in de *Kroniek* kregen. Negen lezers (dat is bijna 11 %) waren deze mening inderdaad toegedaan. Hier volgen de onder deze vraag vermelde landen of gebieden (de cijfers daarachter duiden op het aantal vermeldingen): Egypte (1), Soedan (1), Congo-Brazzaville (1), Kenia (1), Angola (2), Mozambique (1), Maghreb (1), Noord-Afrika (1), Oost-Afrika (2), Zwart-Afrika (1), Portugese gebieden (1) en de afhankelijke landen (1).

Deze opsomming geeft aanleiding tot het maken van twee opmerkingen. Allereerst deze, het ziet er naar uit dat een aantal van de negen lezers een zeer gerichte belangstelling heeft voor bepaalde landen en gebieden. Toegeven aan deze wensen zou betekenen, dat de redactie het streven naar een evenwichtige behandeling van geheel Afrika moet opgeven. In de tweede plaats: de redactie is zich ervan bewust dat een aantal landen, met name Soedan en verschillende afhankelijke landen te weinig aandacht in de *Kroniek* krijgen. De oorzaak hiervan is gelegen in het feit dat de redactie in onvoldoende mate beschikt over betrouwbaar bronnenmateriaal uit (of over) deze landen. Het spreekt vanzelf dat het Afrika-Studiecentrum zich alle moeite getroost om lacunes van deze aard op te vullen.

De twee laatste vragen van de enquête kunnen niet afzonderlijk worden behandeld, omdat eenzelfde soort mening door de een onder vraag 11b werd geplaatst en door de ander onder vraag 111. In vraag 11b werd de lezer verzocht aan te geven welke problemen naar zijn mening te weinig aandacht kregen in de *Kroniek*. Vraag 111 luidde: 'heeft u verder nog opmerkingen of wensen ten aanzien van de inhoud'. Laten we de 10 vragenlijsten van lezers, die geen behoefte gevoelden om vraag 11b in te vullen en die alleen onder vraag 111 blijf gaven van hun tevredenheid over de *Kroniek* of een van haar onderdelen verder buiten beschouwing, dan houden we 43 vragenlijsten over (ruim 50%), waarin één of beide vragen zijn beantwoord. Het gezamenlijke materiaal, dat de twee vragen van deze 43 lijsten oplevert, brengen we in drie categorieën onder, namelijk de categorie van opmerkingen, die van onderwerpen en die van rubrieken. Van alle gegevens, die onder deze categorieën vallen, worden slechts diegene opgesomd, die tenminste door twee lezers zijn vermeld. De tussen haakjes geplaatste cijfers slaan op het aantal vermeldingen.

In het totaal werden 23 opmerkingen gemaakt, waaronder betuigingen van tevredenheid (7), bezwaren tegen de typografie van de chronologische overzichten (2), bezwaren tegen een te geringe actualiteit van de chronologische overzichten (3) en verwijt over een gebrek aan objectiviteit (2). Onder de categorie van onderwerpen noteerden we 48 uitspraken. De gevarieerdheid van deze uitspraken maakt het noodzakelijk verwante onderwerpen onder een hoofd te brengen. Zo hebben

we onderwerpen als economische politiek, sociale economie, economische invloed van buitenaf en financiële politiek gerangschikt onder het hoofd 'economische problemen'. Sociaal-culturele bewegingen, levensomstandigheden van het volk, culturele antropologie en cultureel-antropologische achtergronden van politieke spanningen, worden onder het hoofd 'sociologische problemen' gebracht. Door deze ingreep krijgen we het volgende beeld: economische problemen (13), sociologische problemen (9), onderwijs (3), vakbeweging (2), Afrikaanse letterkunde (2) en godsdienstzending (2). Op de vraag hoe deze onderwerpen in de *Kroniek* moeten worden verwerkt, geeft de enquête geen antwoord. Van de 31 lezers die van oordeel zijn, dat een of meer onderwerpen te weinig aandacht krijgen, zijn er slechts 5 die aangeven in welk onderdeel van de *Kroniek* het door hen genoemde onderwerp moet worden behandeld.

De categorie van rubrieken verzamelde 5 stemmen, die allen uitgebracht werden op de rubriek boekbesprekingen en signalementen.

Samenvattend kunnen we stellen dat, ondanks een tamelijk grote meningsverspreiding, de meerderheid van de lezers het eens is met de huidige indeling van de *Kroniek*, zij het dan dat, gelet op de door ons berekende waarderingscijfers voor de drie onderdelen, een iets grotere nadruk op de chronologische overzichten wenselijk wordt geacht. Een aanzienlijke groep lezers verlangt meer aandacht voor economische problemen, terwijl een wat kleiner aantal uitvoeriger behandeling wenst van sociologische onderwerpen. Verder mag niet onvermeld blijven dat een in de kontekst van deze enquête niet te verwaarlozen aantal lezers uitbreiding van de rubriek boekbesprekingen voorstaat.

Tenslotte willen wij de deelnemers aan de enquête dank zeggen voor hun medewerking. Mocht uw mening over het een en ander in dit verslag niet ter sprake zijn gekomen, dan betekent het alleen dat u de enige was die deze mening heeft geuit, het betekent niet dat de redactie aan uw mening voorbijziet en nog minder dat zij haar niet op prijs stelt.

J. van der Meulen

afrika: 15 februari '68 — 15 mei '68

algemeen

VN-conferentie voor handel en ontwikkeling (CNUCED/UNCTAD) De op 1 februari in New Delhi begonnen tweede VN-conferentie voor handel- en ontwikkeling werd 29 maart gesloten, 4 dagen later dan aanvankelijk in de bedoeling lag. Deze verlenging was noodzakelijk om nog enig resultaat te bereiken.

De belangrijkste resultaten zijn:

1 Stabilisering van de prijzen van grondstoffen. Er is een tijdschema opgesteld voor onderhandelingen en voor de toepassing van de eventueel te sluiten akkoorden omtrent de regeling van suiker- en koffieprijs. Vervolgens is er voor prijsregelingen van 18 andere grondstoffen, waaronder rubber, oliehoudende zaden, groenten, thee, ijzererts, mangaan en fosfaten, een programma van studies vastgesteld.

2 Preferenties. Algemene niet discriminerende preferenties ten gunste van industriële produkten van ontwikkelingslanden werd in beginsel aanvaard. Een datum van invoering hiervan kon echter niet worden vastgesteld. Een akkoord over deze preferenties zal worden voorbereid door een speciaal comité, dat een onderdeel zal vormen van de Handels- en Ontwikkelingsraad, het permanente orgaan van de CNUCED. Het comité zal zijn eerste bijeenkomst in oktober van dit jaar beleggen, in de loop van 1969 komt het nog eens bijeen (dwz. dat deze preferenties op zijn vroegst in 1970 van kracht kunnen worden).

3 Financiële hulp. De rijke landen zullen 1% van hun bruto nationale inkomen bestemmen voor hulp aan arme landen, dat zou 25% meer zijn dan de op de eerste wereldhandelsconferentie (Genève, 1964) beloofde 1% van het nationale inkomen. Een datum waarop dit doel moet zijn bereikt, kon niet worden genoemd, omdat de Verenigde Staten zich vanwege moeilijkheden met hun betalingsbalans, niet wensten vast te leggen.

4 Het vrachtvervoer ter zee. De grote zeevarende mogendheden hebben de verzekering gegeven dat zij bij de scheepvaartmaatschappijen zullen aandringen op verlaging van de vrachtprijzen voor goederen van en naar ontwikkelingslanden. Zij beloofden ontwikkelingslanden, die een eigen koopvaardijvloot willen opbouwen, gemakkelijke betalingsvoorwaarden bij aankoop van schepen.

Een poging van de groep van 77 (de groep van arme landen) om ook verwerkte agrarische produkten, zoals conserven, wijn, vruchtensap, enz., te laten profiteren van het algemene niet discriminerende tarief voor hun industriële produkten, mislukte.

De aanvallen van de Verenigde Staten, Latijns-Amerika en van een aantal Aziatische en Afrikaanse landen op de preferentiële systemen van EEG en Commonwealth (die wel discriminerend en niet algemeen zijn) hadden geen succes. De 18 met de EEG geassocieerde Afrikaanse staten willen overigens alleen dan afzien van deze voorkeurstarieven, als daar ruime compensaties tegenover worden gesteld.

De conferentie aanvaardde een door de Centraal-Afrikaanse Republiek ingediende resolutie, waarin de algemeen secretaris van de CNUCED werd verzocht om in samenwerking met gespecialiseerde instituten het instellen van een gegarandeerd agrarisch minimumloon te bestuderen. Dit minimumloon zou de boeren een evenwichtig en stabiel inkomen geven en tevens dienen als internationale basis voor de prijsvorming van agrarische grondstoffen. De conferentie nam een door Ivoorkust ingediende resolutie aan, waarin de Algemene Vergadering van de VN wordt verzocht Zuid-Afrika deelname aan de CNUCED te ontzeggen.

Arabische staten De Israëliische minister van buitenlandse zaken, Abba Eban, verklaarde op 26 februari in het parlement dat zijn land bereid is op neutraal grondgebied en onder leiding van Gunnar Jarring, de speciale VN-afgezet voor het Midden-Oosten, Arabische vertegenwoordigers te ontmoeten. Voorwaarde is dat deze ontmoeting leidt tot directe onderhandelingen over een vredesverdrag. Dit betekende, in zoverre Gunnar Jarring een rol krijgt toebedeeld bij de aanvang van de onderhandelingen, een concessie aan de Arabieren, die de tot nog toe door Israël verlangde directe onderhandelingen unaniem hadden afgewezen. De op 2 maart door de Israëliische minister van binnenlandse zaken genomen maatregel, waarbij de bezette Arabische gebieden bestuurlijk bij Israël werden getrokken, maakte een eind aan de verwachting, dat enige toenadering kon worden bereikt. Althans het Egyptische blad *AL Ahram* van

8 maart zag hierin de belangrijkste oorzaak dat de Egyptische regering de VN-afgezet liet weten dat zij ieder voorstel tot uitnodiging aan Israël en de Arabische landen om naar Nicosia (het hoofdkwartier van Jarring) te komen van de hand wees.

Sinds eind februari nam de spanning tussen Israël en Jordanië toe. Koning Hoessein had, na de Israëlische waarschuwing van 12 februari, de activiteiten van Palestijnse commando's die vanuit Jordanië opereerden in door Israël gecontroleerd gebied, afgekeurd. Hij zwichtte echter voor de pressie vanuit het leger en zijn regering, die van mening waren dat deze commando's moesten worden gesteund. Op 18 maart reed een Israëlische autobus met scholieren in de buurt van Eilat op een mijn, die daar was geplaatst door Palestijnse commando's. Dit vormde vermoedelijk de directe aanleiding tot de actie van het Israëlische leger van 21 maart tegen een drietal bases van de commando's op Jordaans grondgebied. Volgens Israëlische opgave had het leger bij deze actie minstens 175 terroristen gedood en 150 gevangen genomen en 40 tanks vernietigd; de eigen verliezen waren: 23 doden, 3 vermisten en 70 gewonden, terwijl 1 vliegtuig was neergeschoten. Jordanië beweerde dat het de Israëliërs had teruggeslagen. Israël zou hierbij een verlies hebben van 200 doden en gewonden, 7 vliegtuigen, 45 tanks, 25 pantserwagens en 5 vliegtuigen. De eigen verliezen bedroegen: 20 doden, 56 gewonden, 10 tanks en 20 pantserwagens. (Tijdens de oorlog van juni 1967 bleken Israëlische opgaven van wederzijdse verliezen het meest met de werkelijkheid overeen te stemmen.)

De Israëlische aanval vergrootte het prestige van de Palestijnse verzetsbeweging in de Arabische wereld. Koning Hoessein steunt nu openlijk de activiteiten van de commando's en voor het eerst sinds juni 1967 kreeg de Palestijnse verzetsbeweging morele steun van Egypte, dit blijkt uit een rede van president Nasser, gehouden op 20 april.

Tijdens de Israëlische aanval vroeg Jordanië om een Arabische topconferentie en verzochten Jordanië, Egypte, Syrië, Libanon en Irak om een spoedzitting van de Veiligheidsraad. Het houden van een topconferentie stuitte op onoverkomelijke bezwaren van Algerije, Tunesië, Syrië en Saoedi-

Arabië. De Veiligheidsraad kwam 21 maart bijeen. Drie dagen later werd eenstemmig een resolutie aangenomen, waarin enerzijds de Israëlische aanval wordt veroordeeld als een flagrante schending van het handvest van de Verenigde Naties alsook van de resoluties over het staakt-het-vuren, en waarin anderzijds alle gewelddadige acties in strijd met het staakt-het-vuren door de Raad worden betreurd.

In zijn resolutie van 27 april verzocht de Veiligheidsraad Israël af te zien van het voornemen op 2 mei in Jeruzalem een militaire parade te houden, ter herdenking van het 20-jarig bestaan van de staat Israël. Israël legde deze resolutie naast zich neer. Daarop nam de Raad (2 mei) een resolutie aan waarin diepe teleurstelling wordt uitgesproken over de Israëlische houding in deze. Een voorstel van Rusland, India en de Arabische staten, strafmaatregelen op Israël toe te passen, werd niet aangevaard. De Raad heeft nog een klacht van Jordanië tegen Israël over de hereniging van de twee delen van Jeruzalem in behandeling.

De Israëlische VN-vertegenwoordiger verklaarde tijdens de debatten van 2 mei in de Raad, dat zijn land de VN-resolutie van 22 november 1967 (terugtrekking Israëlische troepen, beëindiging staat van oorlog, vaststelling van zekere en veilige grenzen en openstelling van de internationale wateren in het Midden-Oosten voor Israëlische schepen) aanvaardt en bovendien akkoord gaat met het voorstel van Gunnar Jarring te onderhandelen met de Arabische staten onder auspiciën van de Verenigde Naties.

In de eerste helft van mei stemden zowel Egypte, Jordanië als Israël in met de voortzetting van de missie van Jarring in New York. Jarring zal contact onderhouden met de VN-vertegenwoordigers van deze landen. De Libanese premier maakte 2 mei op een massabetoging, gericht tegen de parade in Jeruzalem, bekend dat zijn regering de Palestijnse verzetsbeweging aan wapens zal helpen. Op 12 mei vond aan de grens een artillerie-duel tussen Israël en Libanon plaats. Dit was het eerste incident sinds jaren aan deze grens. Volgens een akkoord, dat eind maart werd gesloten, zullen de Verenigde Staten wapens aan Jordanië leveren. Begin mei werd bekend dat Jordanië 14 jachtbommen-

wepers van Groot-Brittannië zal kopen (Jordanië vroeg om 30).

Frankrijk beloofde 11 april Irak tussen 1970 en 1973 54 gevechtsvliegtuigen te leveren, maar het weigert nog steeds zijn fiat te geven aan de levering van 50 door Israël gekochte toestellen, waarvan de laatste termijn in april werd betaald.

Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU/OUA) Van 20 tot 24 februari vond in Addis Abeba de tiende gewone zitting van de OAU-ministerraad plaats. Slechts 20 van de 38 lidstaten lieten zich door een minister vertegenwoordigen. De belangrijkste agenda-punten waren: de begroting voor het jaar 1968/1969 en hulp aan bevrijdingsbewegingen.

De begroting werd goedgekeurd, maar de algemeen secretaris van de OAU, Diallo Telli, weigerde de hoogte ervan aan de pers mee te delen. Het weekblad *Afrique Nouvelle* van 29 februari tot 6 maart schreef echter dat volgens 'een bron in de omgeving van de conferentie' de begroting \$ 2 296 000 bedroeg. Hiervan zou \$ 33 000 bestemd zijn voor de defensiecommissie, \$ 33 000 voor de vluchtelingencommissie en eveneens \$ 33 000 voor de commissie *ad hoc* ter regeling van het Marokkaans-Algerijnse grensgeschil. Voor het huishoudelijk budget van het bevrijdingscomité zou \$ 152 000 zijn uitgetrokken, in dit bedrag is niet begrepen de financiële bijdrage in het bevrijdingsfonds, dat dit comité beheert. Volgens dezelfde bron zou een aantal van de armste leden van de Organisatie er weinigmeer voorvoelen tot dit fonds bij te dragen. Zij zouden, onder andere, hebben betoogd dat zij hun geld beter konden besteden, dan aan het betalen van hoge hotelrekeningen van sommige leiders van bevrijdingsbewegingen.

De conferentie heeft zich in meerderheid akkoord verklaard met een rapport van het bevrijdingscomité, waarin de leden van de organisatie wordt geadviseerd de in Congo-Kinshasa zetelende Revolutionaire Angolese Regering in Ballingschap (GRAE), waarvan Holden Roberto de leiding heeft, niet langer meer te erkennen. (De GRAE is een schepping van het Nationale Angolese Bevrijdingsfront (FLNA), een met de Volksbeweging voor de Bevrijding van Angola (MPLA) rivaliserende organi-

satie. De MPLA, geleid door Agostinho Neto, krijgt steun van progressieve Afrikaanse landen, met name Algerije.)

Besloten werd dat de OAU voorlopig geen enkele regering in ballingschap zal erkennen. Alleen regeringen gevormd door het volk op het nationale grondgebied zullen worden erkend.

De Raad nam een aantal resoluties aan, waarvan de belangrijkste hier volgen:

1 Veroordeling van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, West-Duitsland, Frankrijk en Japan voor het drijven van handel met Zuid-Afrika. West-Duitsland, Frankrijk en Italië worden bovendien veroordeeld wegens levering van oorlogstuig en gifgassen aan Zuid-Afrika.

2 Boycot van alle toekomstige Olympische spelen als Zuid-Afrika wordt toegelaten tot de Olympische spelen in Mexico.

3 Veroordeling van de Britse economische en financiële politiek in Zuidelijk Afrika, die de bevrijdingsactie van de Afrikaanse volken belemmeren. Van Groot-Brittannië wordt geëist het Rhodesische bewind met geweld omver te werpen.

4 Veroordeling van Portugal wegens zijn acties in Afrikaanse landen en verzoek aan Nato-landen de wapenleveranties aan Portugal te staken.

5 Verzoek aan Frankrijk om Afar- en Issaland (Frans-Somaliland) onafhankelijkheid te verlenen.

6 Veroordeling van Israël als agressor in het Midden-Oosten en een eis tot onvoorwaardelijke terugtrekking van de Israëlische troepen uit de bezette gebieden.

De laatstgenoemde resolutie, door Algerije ingediend, werd naar Diallo Telli bekend maakte eentemmig en bij acclamatie aangenomen. Achteraf bleken 15 landen, voor het merendeel leden van de Afrikaans-Madagassische Gemeenschappelijke Organisatie, de resolutie af te wijzen. Volgens de Ivoorkuster minister van buitenlandse zaken hadden een tiental afgevaardigden geapplaudiseerd, toen Algerije zijn voorstel indiende en dit was voor de voorzitter van de vergadering voldoende om de resolutie als aangenomen te beschouwen. Hij wees erop dat dit een methode was die, als ze gebruikelijk wordt, de OAU veel kwaad kan doen. In een verklaring van de Dahomeyse regering werd over deze gang van zaken gezegd: 'resoluties, die in ver-

warde situaties worden aangenomen, bevorderen het herstel van de vrede niet'.

De OAU-ministerraad wees Zambia aan als kandidaat voor de zetel in de Veiligheidsraad.

noordelijk Afrika

Maghreb Op 16 april werd te Tunis een akkoord tussen Algerije en Tunesië getekend over de loop van het zuidelijk deel van de grens tussen de twee landen. De grens blijft zoals die in 1929 door het Franse bestuur werd vastgelegd. Dit houdt in dat Tunesië zijn aanspraken op het gebied tussen grens-paal 223 en 233, gelegen direct ten zuiden van het tegenwoordige drie-landenpunt van Algerije, Tunesië en Libië, heeft laten vallen. In juli 1961 had Tunesië, tegelijk met de aanval op de Franse marinebasis Bizerta, gepoogd dit gebied met wapengeweld bij zijn territorium te voegen. Het handhaven van de oude grens betekent ook dat de oliebron van El Borma in tweeën blijft gedeeld.

Algerije Op 25 april pleegden twee mannen, gekleed in uniformen van de nationale veiligheids-politie, een aanslag op premier Boumedienne. De premier werd lichtgewond. Een van de aanvallers werd gedood en de ander werd gearresteerd. De schuldigen zouden handlangers van het imperialisme zijn; Belkacem Krim werd met name genoemd. Krim, oud vice-premier van de voorlopige Algerijnse regering in ballingschap en oprichter (oktober 1967) van een oppositiepartij, de *Mouvement Démocratique du Renouveau Algérien* werd ook genoemd in verband met een eerder ontdekt complot, waarvan in een communiqué van 22 februari mededeling werd gedaan. Het communiqué berichtte dat een bende van vier moordenaars en 13 handlangers was opgerold (vermoedelijk al in januari). Uit in beslag genomen documenten bleek dat de bende een aantal Algerijnse politieke leiders uit de weg wilde ruimen; als eerste op hun lijst stond Kaid Ahmed, de leider van het *Front de Libération Nationale* (FLN). De documenten zouden ook aantonen dat de bende opereerde op instig-

De ministerraad zal van 10 tot 14 september in Algiers bijeenkomen, ter voorbereiding van de direct daaropvolgende OAU-staatschouwenconferentie.

natie van Krim. Krim, die in Frankrijk verblijft houdt, ontkende iets met de aanslag op Boumedienne of met de moordenaarsbende te maken te hebben. Op 7 mei werd meedeeld dat zes dagen eerder de belangrijkste verantwoordelijke voor de aanslag gevangen was genomen. Het was majoor Amar Mellah, een van de naaste medewerkers van de voormalige chefstaf van het leger, kolonel Zbiri, die 14 december 1967 in opstand was gekomen en sindsdien voortvluchtig is. Met Mellah werden nog 13 anderen gearresteerd.

De oppositiepartij, de *Organisation de la Résistance Populaire*, die zich sinds kort de *Parti de l'Avant-garde Socialiste* noemt, gaf in Parijs een pamflet uit, waarin zij de aanslag afkeurde. (Deze partij, ontstaan uit protest tegen de staatsgreep van Boumedienne in juni 1965, schijnt na de Algerijnse gemeenteraadsverkiezingen van februari 1967 en de juni-oorlog, toenadering te zoeken tot de linker-vleugel van de regering Boumedienne, vandaar vermoedelijk ook de naamsverandering.)

De studentenorganisatie, de *Union Nationale des Etudiants Algériens* (UNEA), veroordeelde weliswaar in een verklaring de aanslag op de premier, maar zij betoogde eveneens dat de aanslag, die een gevolg is van de ernstige situatie waarin het land verkeert, voor de regering de noodzaak aantoonde haar ondemocratische politiek te laten varen. De UNEA eiste vrijlating van de zes studenten, die tijdens de staking in februari waren gearresteerd. De staking, gericht tegen inmenging van het FLN in zaken van de UNEA, verliep nadat de regering de maatregel van 6 februari tot sluiting van de universiteit van Algiers op 19 februari introk.

De regering besloot 21 maart tot het instellen van een algemene dienstplicht voor jeugdige burgers. De dienstplichtigen zullen zowel in de strijd-

krachten, als in sectoren van het economische leven en de verschillende bestuursdiensten worden ingezet.

Premier Boumedienne gaf in zijn 1 mei-rede de volgende doeleinden van de Algerijnse revolutie aan: vernietiging van de sociale klassen in de maatschappij; het verbeteren van het levensniveau van de arbeiders; uitbanning van ellende, werkloosheid, analfabetisme en van uitbuiting; en nationalisatie van de buitenlandse handel.

Op 14 mei werd de binnenlandse distributie, de opslag en het vervoer van gas, olie en olieprodukten genationaliseerd.

Eind maart verzocht de minister van industrie per circulaire alle nationale bedrijven aankopen in Frankrijk te vermijden. Dit verzoek was waarschijnlijk een gevolg van het vastlopen van de Frans-Algerijnse economische besprekingen, die van 5 tot 8 maart in Parijs en van 18 tot 21 maart in Algiers werden gehouden. De wijn vormde het grote struikelblok bij de besprekingen. Het volume van de Franse wijnimport uit Algerije bleef tot nog toe altijd onder het volume waartoe Frankrijk zich had verplicht in de akkoorden van Evian (maart 1962). Tijdens de recente besprekingen stelde Frankrijk voor een wat grotere hoeveelheid wijn dan de laatste tijden gebruikelijk was, af te nemen, maar zijn financiële hulp bij de omschakeling van de Algerijnse wijnbouw op andere cultures te beperken. Dit voorstel was voor Algerije onaanvaardbaar.

De betrekkingen met Groot-Brittannië, verbroken in december 1965 als gevolg van de Britse politiek inzake Rhodesië werden 9 april hersteld.

Libië In maart kreeg een Zuidslavische firma de opdracht voor de bouw van een nieuw universiteitscomplex in Benghazi. De kosten ervan zullen £ 14,6 mln bedragen. De Libische regering bestelde eind april in Groot-Brittannië een luchtverdedigingssysteem met raketten ter waarde van £ 150 mln en te leveren binnen 5 jaar. Tijdens zijn bezoek aan Frankrijk van 2 tot 5 april sloot premier Abdel Hamed Bakkush met Frankrijk akkoorden over vergroting van de wederzijdse handel en over samenwerking in opsporing en exploitatie van olie in Libië. In het slotcommuniqué wordt

vermeld dat de twee landen van mening zijn dat de oplossing van de crisis in het Midden-Oosten afhankelijk is van het terugtrekken van de Israëliëse troepen uit de bezette gebieden.

Marokko Koning Hassan II sprak op 3 maart zijn jaarlijkse troonrede uit. Hij deed daarin een dringend beroep op de bevolking en speciaal op de vrouwen, die een belangrijke taak bij de opvoeding van de kinderen hebben, om de waarden van de Islam te behouden. Hij deelde mee dat binnenkort het nieuwe vijf-jarenplan in werking zal treden. Over enige tijd, aldus de koning, zal een agrarisch handvest van kracht worden. Hierin zullen wederzijdse rechten en plichten van staat en landbouwer worden vastgelegd. De staat stelt diensten ter beschikking, zoals crediet, studies en irrigatiewerken en geeft richtlijnen, die bij niet opvolging door de boeren tot sancties kunnen leiden. Het handvest voorziet ook in een herverdeling van het grootgrondbezit. In de troonrede vroeg de koning Spanje om uitvoering van de VN-resolutie van 20 december 1966 over Ifni en de Spaanse Sahara (zie *Kroniek* 1967/1, p. 6).

De koning legde 12 maart het vijf-jarenplan (1968 tot 1972) voor aan de *Conseil Supérieur de la Promotion Nationale et du Plan*. In deze Raad hebben zitting: de ministers, de president van de *Banque du Maroc*, de voorzitters van de provinciale en prefecturale assemblees, technici en een 250-tal door de koning benoemde vertegenwoordigers van de beroepsgroepen. De Raad heeft volgens de grondwet, die overigens sinds juni 1965 tegelijk met de ontbinding van het parlement, buiten werking is gesteld, een adviserende taak bij het opstellen van plannen. De koning wil nu dat de Raad voortaan in een langere zittingsduur vergadert en zich dan ook bezig houdt met besprekingen over de verwezenlijking van de plannen, die in uitvoering zijn. Het vijf-jarenplan vereist een investering van 505 mln dirham (1 dirham heeft ongeveer dezelfde waarde als 1 Franse frank), waarvan 3 mld uit eigen besparingen zullen komen, onder andere door middel van een gedwongen lening. Voor de overige 2 mld is Marokko afhankelijk van buitenlandse financiële hulp. Tot dusver is voor 1 mld aan hulp toegezegd. Het doel van het plan is het

nationale inkomen met 5% per jaar te laten stijgen, waardoor in ieder geval de jaarlijkse bevolkingsaanwas van 4% wordt opgevangen.

Van 10 tot 29 april bezocht koning Hassan achtereen volgens Turkije, Iran, Saoedi-Arabië en Tunesië. De reis had een driedelig doel: het bespreken van de Palestijnse kwestie; economische onderhandelingen, speciaal met Turkije en Iran, en een poging tot bemiddeling in het tussen Iran en Saoedi-Arabië gerezen geschil betreffende de soevereiniteit over een aantal eilandjes in de Perzische Golf. Op Tunesië en Saoedi-Arabië deed de koning een beroep hun tegenstand tegen het op korte termijn houden van een Arabische topconferentie over de crisis in het Midden-Oosten te laten varen. Bij alle staatshoofden die hij bezocht, drong hij erop aan de Palestijnse kwestie te beschouwen als een zaak die alle Islam-landen aangaat. Vermoedelijk streeft de koning naar het beleggen van een Islam-conferentie, een idee dat oorspronkelijk (al sinds 1966) afkomstig is van de Saoediarabische koning en dat in de ogen van de staatshoofden van Algerije, Egypte en Syrië niets anders is dan een poging de Arabische revolutie tot staan te brengen.

Mauretanië De beslissingen, die werden genomen op het congres (23 tot 27 januari 1968) van de enige partij, de *Parti du Peuple Mauritanien*, maakten grondwetswijzigingen noodzakelijk. Hiertoe kwam de Nationale Assemblee in buitengewone zitting bijeen. Eind maart aanvaardde het parlement een aantal wetten die de grondwet op de volgende punten wijzigt:

1 De officiële talen zijn Arabisch en Frans (tot nog toe was Frans de enige officiële taal).

2 Het beginsel van de onafzetbaarheid van rechters is verlaten.

3 De regio en de gemeente zijn voortaan de enige economisch-bestuurlijke eenheden van de staat met publiekrechtelijke bevoegdheden.

Op 9 april werden de betrekkingen met Groot-Brittannië hersteld. Deze betrekkingen had Mauretanië in december 1965 verbroken naar aanleiding van de Britse politiek ten aanzien van Rhodesië.

Soedan De Opperste Raad (het grondwettelijke staatshoofd) ontbond 7 februari op verzoek van de

regering de Constituanten. Het besluit werd niet genomen op basis van een parlementaire meerderheid, want de oppositie tegen dit besluit bezat die meerderheid, maar op grond van het feit dat ruim 80 regeringsgezinde parlementsleden waren afgetreden, waardoor de Constituanten krachteloos werd gemaakt, omdat voor de uitvoering van haar taak een quorum van 2/3 van haar leden wettelijk is vereist. De oppositie wenste dat de Constituanten haar taak, een grondwet te ontwerpen, zou volbrengen, ook al was hiervoor verlenging van de termijn van haar mandaat, die 29 februari zou eindigen, nodig. De leden van de oppositie in de Constituanten konden zich niet met dit besluit verenigen en kozen hun leider, oud-premier Sadik El Mahdi op 8 februari tot premier (een daad die tot dusver geen duidelijke gevolgen heeft gehad).

Vanaf 18 februari, 11 dagen eerder dan oorspronkelijk in de bedoeling lag, vonden algemene verkiezingen voor een nieuwe Constituanten van 218 zetels plaats. Er stelden zich 996 personen kandidaat; hieronder waren een aantal onafhankelijken, maar het merendeel was aangewezen door één van de 28 partijen. De splitsing in de *Umma-Party*, die in de Constituanten reeds duidelijk zichtbaar was (het ene deel steunde de regering-Maghoub, het andere behoorde tot de oppositie), heeft zich nu geheel voltrokken. De aanhangers van premier Maghoub en Hadi El Mahdi, de leider van de Ansarsecten, en die van Hadi's neef, Sadik El Mahdi, stelden hun eigen kandidaten in de verschillende kiesdistricten. (Omdat beide partijen de naam *Umma-Party* voeren, zullen we de een met *Umma-Hadi*, de ander met *Umma-Sadik* aanduiden.) De *Umma-Hadi* maakte verkiezingsafspraken met het *Southern Front*, terwijl de *Umma Sadik* dat deed met de *Southern African National Union* (SANU). *Southern Front* en SANU zijn de twee grote Zuidsoedanese partijen, die aan het parlementaire leven deelnemen.

Omstreeks 10 mei waren de resultaten van de verkiezingen bekend. Omdat de berichten over deze resultaten niet met elkaar overeenstemmen, geven we hier onder voorbehoud de uitslag van de verkiezingen. De *National Democratic Party* (ook wel *Democratic Unionist Party* genoemd; welke naam de juiste is, kon niet worden nagegaan), op 13 de-

cember 1967 ontstaan door fusie tussen de *National Unionist Party* en de *People's Democratic Party* won 101 zetels, *Umma-Sadik* 36, *Umma-Hadi* 30, *SANU* 15, *Southern Front* 10, onafhankelijken 9. De overige 19 zetels werden voor het merendeel gewonnen door tribale partijen. Zes *Umma*-ministers (aanhangers van Hadi) die zich kandidaat hadden gesteld en Sadik El Mahdi zelf werden bij de verkiezingen door tegen-kandidaten verslagen.

De minister van binnenlandse zaken maakte 2 maart bekend dat in de laatste twee weken 2000 Zuidsoedanese vluchtelingen waren teruggekeerd. Zij vestigden zich in de provincie Equatoria. De regering verleende aan Tanzaniaanse Rooms-katholieke priesters toestemming hun ambt in Soedan uit te oefenen (Europese priesters, die allen zijn verdreven, mogen niet terugkeren).

Het departement van binnenlandse zaken deelde mee dat eind april 500 Zuidsoedanese rebellen vanuit Ethiopië de provincie Boven-Nijl waren binnengevallen. Bij gevechten met het leger zouden 80 rebellen zijn gedood en 74 gewond. Volgens een bekendmaking van het departement van binnenlandse zaken werd William Deng, leider van de *SANU*, met 3 Noord- en 3 Zuidsoedanezen in de provincie Bahr-el-Ghazel vermoord door de Anyanya, de guerilla-organisatie van de Zuidsoedanese opstandelingen. Familieleden van Deng, die in Genève wonen, zijn er echter van overtuigd dat regering en leger verantwoordelijk zijn voor deze moord (zie: Jean Ziegler, *Der Mord in Sudan*, *Die Weltwoche* 24-4-1968). William Deng was de enige politieke leider van de Zuidsoedanese vluchtelingen die gehoor had gegeven aan de oproep (december 1964) van de overgangsregering-Sirr El Khatem El Khalifa om naar Soedan terug te keren. Hij was voorstander van een federatie tussen Noord en Zuid. Zijn vroegere politieke vrienden onder de vluchtelingen eisen de volledige zelfstandigheid van Zuid-Soedan.

Op 21 februari overleed in de leeftijd van 99 jaar Sayed Ali El Mirghani, leider van de Khatmiya-broederschap. Voor en na de zelfstandigheid van Soedan was hij de grote tegenstander van het Mahdisme, waarvan de aanhangers in de Ansar-secten zijn verenigd.

Tunesië In maart kwam het weer tot een botsing tussen studenten en overheid. Een comité voor de vrijlating van Ben Djennet richtte een oproep tot de studenten van de universiteit van Tunis om op 16 maart in staking te gaan. De meeste studenten voldeden aan deze oproep. De student Ben Djennet werd in juli vorig jaar tot 20 jaar dwangarbeid veroordeeld, wegens zijn aandeel in de gewelddadige demonstraties van 5 juni 1967. Tussen 15 en 19 maart werden bij een aantal manifestaties een twintigtal studenten gearresteerd. Een niet-officiële woordvoerder van de *Parti Socialiste Destourien*, de enige partij, zei dat documenten waren gevonden, waaruit bleek dat de onruststokers onder de studenten in contact stonden met de Franse communistische partij en met de Baäthpartij, een socialistische Arabische partij, die in Syrië aan de macht is. Ook van Ben Djennet werd beweerd dat hij lid was van de Baäthpartij.

Op 7 mei besloot de regering de betrekkingen met Syrië te verbreken. Aanleiding hiertoe was een felle aanval van de Syrische premier op Bourguiba's politiek ten aanzien van Israël. (Bourguiba is het enige staatshoofd, dat openlijk pleit voor het onder bepaalde voorwaarden erkennen van Israël door de Arabische staten.) In een regeringsverklaring naar aanleiding van dit besluit, werd Syrië ervan beschuldigd vertegenwoordigers van de Palestijnse verzetsbeweging te hebben gearresteerd.

President Lübke van West-Duitsland beëindigde 30 april zijn bezoek aan Tunesië. West-Duitsland zal de economische banden met Tunesië versterken en zal aandringen op het bespoedigen van de onderhandelingen tussen Tunesië en de EEG. Op 8 mei begon president Bourguiba de reis, die hij vorig jaar door zijn ziekte moest uitstellen, naar Canada en de Verenigde Staten. Op de terugweg zal hij ook een bezoek aan Spanje brengen.

Verenigde Arabische Republiek Op 21 februari betoogden te Helwan, een industriestad in de omgeving van Kairo, arbeiders tegen de lichte vonnissen voor de luchtmachtgeneraals, die verantwoordelijk worden geacht voor het débâcle van de oorlog met Israël in juni 1967. Twee van de vier generaals, die terecht stonden, waren de vorige dag in vrijheid gesteld, de voormalige bevelhebber van

de luchtmacht, Sidky Mahmoed, was veroordeeld tot 15 jaar en de vierde generaal tot 10 jaar gevangenisstraf. De politie trad hardhandig op tegen de betogers; er zijn minstens 70 gewonden en volgens niet officiële berichten, 14 doden gevallen. De 24ste en 25ste februari vonden demonstraties van studenten plaats. Zij eisten democratisering van het staatsapparaat, een werkelijk representatief parlement, verwijdering van militairen en ex-militairen uit regering en staatsorganen, vrijheid van meningsuiting, verwijdering van de veiligheids-politie uit universiteiten, in vrijheidstelling van gearresteerde studenten en nauwkeurige bepaling van de verantwoordelijkheid in het proces tegen de luchtmachtgeneraals. De regering besloot 26 februari dat de generaals opnieuw moeten worden berecht.

In de parlementaire debatten (29 februari) werd ook heftige kritiek op de regering uitgeoefend, vooral op het feit, dat hervormingen van de enige wettige partij, de Arabisch-Socialistische Unie (ASU), die president Nasser vorig jaar had aangekondigd, nog steeds niet waren doorgevoerd.

In een rede die hij op 3 maart te Helwan hield voor enkele tienduizenden arbeiders, zei president Nasser dat de demonstraties van de afgelopen dagen berustten op misverstanden, die waren uitgebuit door contra-revolutionaire elementen. Volgens Nasser bestaat er een reactionaire partij in Egypte (vermoedelijk doelde hij op de Moslim Broederschap) die een kapitalistisch regiem wil vestigen, terwijl anderen het volk een klassendictatuur willen opleggen. Hij verklaarde hervormingen noodzakelijk te achten, maar deze moeten met omzichtigheid worden uitgevoerd. Verder bevestigde hij dat de tegen de bezetter Israël gerichte heilige eenheid van leger en volk bewaard moest blijven. Het bezette gebied zal stap voor stap worden heroverd, aldus Nasser.

President Nasser bracht 19 maart ingrijpende wijzigingen aan in zijn kabinet. Hij benoemde 14 nieuwe ministers, allen burgers, die meer als deskundigen dan als politici bekend staan. Vice-premier Zakaria Mohieddin, die Nasser op 9 juni 1967 als zijn opvolger had aangewezen, demissioneerde. De voormalige vice-premier werd beschouwd als de leidende figuur van de rechter-

vleugel van het bewind-Nasser. De drie belangrijkste departementen, buitenlandse zaken, binnenlandse zaken en nationale oriëntatie, zijn in dezelfde 'militaire' handen gebleven. In het vorige kabinet was de getalsverhouding tussen burgers en militairen 11 en 18, nu is het 20 en 12.

In een radioboodschap van 30 maart maakte de president een nieuw program van actie bekend. De strijd tegen Israël blijft absolute voorrang behouden, hoewel een politieke oplossing van de crisis in het Midden-Oosten niet wordt uitgesloten. Voor de strijd tegen de vijand dienen alle militaire, economische en ideologische krachten te worden samengebundeld en de volksmassa's met hun mogelijkheden en energieën te worden gemobiliseerd. De ASU zal worden gereorganiseerd, daarna zal een nieuwe grondwet worden voorbereid. Als de Israelische troepen Egyptisch grondgebied hebben verlaten, zullen parlaments- en presidentsverkiezingen plaats vinden. Het program van actie zal op 1 mei aan een referendum worden onderworpen.

De reorganisatie van de partij houdt het volgende in. De partij zal voortaan onder collegiale leiding staan. Onder toezicht van een neutrale commissie, benoemd en voorgezeten door president Nasser, worden na het referendum vrije verkiezingen binnen de partij gehouden. Op grond van de uitslag hiervan worden de ongeveer 1000 leden van het congres benoemd. De eerste bijeenkomst van het congres is op 23 juli, de verjaardag van de revolutie van 1952. Het congres kiest uit zijn midden de voorzitter, het centrale comité en het opperste leidinggevende comité. Het congres zal voor minstens 50% uit arbeiders (waaronder ook bepaalde groepen intellectuelen vallen) en boeren moeten bestaan. Voorlopig zal het leger niet in de partij zijn vertegenwoordigd. Het resultaat van het referendum over het nieuwe program was: van de 7 450 478 kiesgerechtigden brachten 7 317 419 hun stem uit; 7 315 735 stemden voor, 798 tegen en 887 brachten een ongeldige stem uit.

Op 3 mei aanvaardde Nasser het ontslag van de leden van de uitvoerende raad der ASU, tot nu toe de hoogste partij-instantie. De leiding van deze raad berustte bij Ali Sabri, die bekend staat als een der kopstukken van linkse figuren van het huidige bewind.

Bij presidentiël dekreet van 10 mei kreeg de partij nieuwe statuten, die de eerder aangekondigde reorganisatie vastleggen.

Het Egyptische dagblad *Al Ahram* van 5 mei plaatste een foto van wat beschreven werd als een verschijning van Maria. De verschijning zou zich voordoen boven een Orthodox-Koptische kerk in Zeitoun, een buitenwijk van Kairo. Deze kerk zou zijn gebouwd nabij de plaats waar volgens de overlevering Josef en Maria verblijf hielden na hun vlucht uit Palestina, om zoals de Koptische patri-

arch van Alexandrië en Afrika zei: 'te ontkomen aan de Joodse vervolging'. Uit de verschijning leidde de patriarch af dat God met de Arabieren is. *Al Ahram* van 5 maart publiceerde een interview van Nasser met het Amerikaanse tijdschrift *Look*, waarin de Egyptische president toegeeft de Verenigde Staten en Groot-Brittannië ten onrechte ervan te hebben beschuldigd dat zij tijdens de juni-oorlog voor de luchtdkking boven Israël hebben gezorgd. Wantrouwen en misverstanden hadden tot deze beschuldiging geleid.

westelijk Afrika

Westafrikaanse Regionale Groepering Op de driedaagse topconferentie, die van 23 tot 26 april in Monrovia (Liberië) werd gehouden hebben negen landen besloten de Westafrikaanse Regionale Groepering te stichten, die moet leiden tot de instelling van een gemeenschappelijke markt. De negen landen zijn: Boven-Volta, Gambia, Ghana, Guinee, Liberië, Mali, Mauretanië, Nigerië en Senegal. De afwezigheid van Sierra Leone (dat wel aan de voorbereidende besprekingen had deelgenomen) werd verklaard door de staatsgreep daar. De afwezigheid van vier van de vijf leden van de Entente (Ivoorkust, Niger, Togo en Dahomey) had verschillende oorzaken: binnenlandse moeilijkheden (Dahomey), de controverse tussen Guinee en Ivoorkust (de andere Entente-staten), terwijl Togo de voorkeur gaf aan uitstel van de conferentie. Ghana en Nigerië waren de enige landen die niet waren vertegenwoordigd door hun staatshoofd of regeringsleider. Ghana was vertegenwoordigd door de commissaris van economische zaken, Omaboe en Nigerië door zijn commissaris voor financiën, Awolowo. In het communiqué aan het eind van de conferentie wordt gesproken over samenwerking op het gebied van de landbouw, de industrie, het transport, de verbindingen, de energie, de gezondheid, het onderwijs, research en cultuur. De raad van ministers die in december aanstaande in Monrovia weer bijeenkomt zal een ontwerpverdrag (van de hand van Senegal en Liberië) over structuur en rol van de gemeenschap bestuderen en in

april volgend jaar zal dit verdrag op de topconferentie in Wagadoegoe worden ondertekend. Behalve een jaarlijkse topconferentie en een halfjaarlijkse ministerraad werd in Liberië besloten tot de oprichting van een secretariaat.

Organisatie der Oeverstaten van de Senegal (OERS) Voorafgegaan door een ministersconferentie van het Interstatelijk Comité voor de Senegal, die op 19 maart te Konakry begon, kwamen twee dagen later de staatshoofden van de vier landen van het Comité, Guinee, Mali, Mauretanië en Senegal, in Labé (Guinee) bijeen.

Op 24 maart keurden de staatshoofden de statuten goed van een nieuwe organisatie, de *Organisation des Etats riverains du fleuve Sénégal*, die het Interstatelijk Comité vervangt. Dit Comité werd 13 februari 1965 in het leven geroepen, met als doel een gezamenlijke krachtsinspanning bij de ontwikkeling van de Senegalrivier en haar oevers. De nieuwe Organisatie heeft een veel wijdere strekking, namelijk, samenwerking tussen de vier landen op economisch, sociaal en cultureel gebied. De Guinese president zag zijn wens, te komen tot een supra-nationale organisatie, niet in vervulling gaan, maar uit de verklaringen van de vier staatshoofden, afgelegd na de conferentie, blijkt dat zij allen de Organisatie als een eerste stap beschouwen in de richting van niet alleen een economische, maar ook van een politieke eenheid van hun landen.

In de statuten wordt de Organisatie gedefinieerd als een regionale sub-groep van Afrika. De Organisatie heeft de volgende organen:

1 De conferentie van staatshoofden, het leidend-gevend orgaan, dat éénmaal per jaar bijeenkomt.
2 De raad van ministers, die verantwoording schuldig is aan de conferentie van staatshoofden. De raad vergadert twee maal per jaar.

3 De interparlementaire commissie, het consultatieve orgaan, dat 20 leden telt (vijf per land).

Voorts is er een uitvoerend secretariaat, dat drie algemene secretariaten (voor rivier en oevers, voor economische planning en ontwikkeling en voor cultuur en sociale zaken) overkoepeld. Tot uitvoerend secretaris is benoemd de Maliër, Robert N'Daw. President Sékou Touré van Guinee werd tot voorzitter van de Organisatie gekozen.

Op 8 april bespraken de Senegalese president, Senghor, en zijn ambtgenoot Houphouët-Boigny van Ivoorkust in Parijs de mogelijke samenwerking tussen OERS en de landen van de Entente-Raad (Boven-Volta, Dahomey, Ivoorkust, Niger en Togo). Van 10 tot 12 mei kwamen in Dakar de vier jeugd-organisaties van de OERS-landen bijeen ter bestudering van middelen hun activiteiten in dienst te stellen van de doeleinden der OERS. Besloten werd: tweemaal per jaar bijeen te komen; studiedagen en conferenties over economische en politieke problemen te organiseren en jaarlijks een sport- en culturele week te houden.

Boven-Volta President Lamizana ontmoette 8 mei te Oradara (Boven-Volta) zijn ambtgenoot van Mali, Kéita. Zij besloten tot de instelling van een paritaire commissie, die zal toezien op verbeteringen in de toepassing van bestaande en nog te sluiten akkoorden. De commissie, die haar eerste vergadering in juli in Boven-Volta zal houden, bestaat uit de ministers van binnenlandse zaken (voorzitters) en uit vertegenwoordigers van de departementen van buitenlandse zaken, nationale veiligheid, financiën, handel, transport en justitie.

Midden februari sloot Boven-Volta een financieel akkoord met Frankrijk, waarbij het de beschikking kreeg over ongeveer f 13 mln.

Op 8 maart werd te Wagadoegoe een handelsakkoord met Rusland getekend.

Dahomey De nieuwe regering van Dahomey, die was ontstaan na de staatsgreep van het jonge kader van het leger op 17 december 1967, had in januari een grondwetscomité benoemd. Het door dit comité uitgewerkte grondwetsontwerp werd 31 maart aan een referendum onderworpen. De uitslag van het referendum is als volgt: ingeschreven kiezers 1 126 555; stemmers 924 050; voor de grondwet 846 521; tegen 71 695.

De meest opvallende elementen van de nieuwe grondwet zijn:

1 Het land krijgt een presidentieel bewind.

2 Ter bescherming van de burger tegen machtsmisbruik en willekeur, heeft hij het recht ongrondwettelijke handelingen van de overheid aanhangig te maken bij het Opperste Gerechtshof (*la Cour Suprême*), alsook het recht een uitspraak van het hof te verlangen over de grondwettelijkheid van wetten.

3 De president van het Opperste Gerechtshof is niet afzetbaar.

4 Dahomey wordt een één-partijstaat. De organisatie van de partij zal nader wettelijk geregeld worden.

De volgende etappe in het door de militaire regering opgestelde schema, dat moet leiden tot de terugkeer van de militairen in de kazernes op 17 juni van dit jaar, was de presidentsverkiezingen.

Van de drie oud-presidenten, Hubert Maga, Sourou Migan Apithy en Justin Ahomadegbe, die zich in Frankrijk ophouden, stelden de twee eerstgenoemden zich kandidaat. Een beschikking van de regering van 4 april sloot echter alle oud-presidenten, alsmede ministers en leidinggevende politici van de vroegere grondwettelijke regeringen (dwz. alle regeringen, behalve die van generaal Soglo) van de kandidatuur uit. Maga en Apithy vroegen het Opperste Gerechtshof deze beschikking ongrondwettelijk te verklaren. Dat deed het hof in zijn arrest van 13 april. Daarop vaardigde de regering een nieuwe beschikking uit, (16 april) waarbij het tijdstip van de inwerkingtreding van de grondwet wordt verschoven naar het moment, waarop de militaire regering aftreedt en waarbij het in de vorige beschikking gestelde, wordt bekrachtigd. Bij deze beschikking houdt de regering zich tevens het recht voor, het representatieve ka-

rakter van de meerderheid, die zich uitspreekt voor één kandidaat, te beoordelen.

Ook Boissier-Palun (advocaat, oud-voorzitter van de *Grand Conseil* van het vroegere Frans-West-Afrika, voormalig Senegalees ambassadeur te Parijs, oud-voorzitter van de Senegalese Sociaal-Economische Raad) stelde zich tevergeefs kandidaat. Vermoedelijk sloot de regering hem uit omdat hij, weliswaar in Dahomey geboren uit een Frans-Dahomees huwelijk (Franse vader), zich nooit in het land gevestigd heeft. De uiteindelijke lijst van kandidaten bevatte vijf namen: Basile Adjou Moumouni, arts; Paul Hazoume, gepensioneerd onderwijzer; Eustache Prudencio, hoofdinspecteur van het onderwijs; Karim Urbian Da Silva, industrieel; en Vierin Gamaduala, procuratiehouder. Alle vijf de kandidaten waren vrijwel onbekend voor het grote publiek. Alleen Moumouni had een duidelijke binding – zij het vermoedelijk tegen wil en dank – met een van de oude partijen, namelijk met de *Parti Démocratique Dahoméen*, de partij van Ahomadegbe. Maga en Apithy (en niet Ahomadegbe) richtten in een verklaring aan de pers van 1 mei vanuit Parijs een oproep aan het volk van Dahomey de presidentsverkiezingen van 5 mei te boycotten.

Aan deze oproep hebben de kiezers gehoor gegeven: van de 1 138 388 ingeschreven kiezers brachten 295 667 hun stem uit (dat is slechts 27% van het aantal ingeschrevenen), hiervan kreeg dr Moumouni 241 273 stemmen (84% van het aantal uitgebrachte stemmen). Op grond van de beschikking van 16 april verklaarde president Alley de verkiezing van Moumouni echter ongeldig. Hij zei dat de regering en het revolutionaire militaire comité maatregelen zullen nemen tot het houden van nieuwe verkiezingen, waarbij het volk eentemmig of in ieder geval met grote meerderheid zijn president zal aanwijzen. Hij bevestigde nogmaals de vroeger gedane afspraak dat het leger naar de kazernes zal terugkeren, al wordt nu de datum van 17 juni door de omstandigheden verschoven naar een later tijdstip.

Op verzoek van Dahomey kwam op 9 maart de Raad van de Westafrikaanse Monetaire Unie (UMOA) bijeen ter bespreking van een systeem voor financiële samenwerking tussen de lid-staten van

de Unie (dat zijn, met uitzondering van Mali en Guinee, alle Franssprekende Westafrikaanse landen). Dahomey probeerde – overigens tevergeefs – op deze wijze financiële steun te krijgen, nu Frankrijk na de jongste staatsgreep weigert deze steun te verlenen.

Eind februari werd bekend dat een Amerikaanse oliemaatschappij, de *Union Oil Company of California*, olie had aangeboord voor de kust van Dahomey.

Gambia De oppositie- en de regeringspartij hebben op 6 maart besloten samen te smelten. De *Gambia Congress Party* onder leiding van Alhaji I.M.Garba-Jahumpa en de *People's Progressive Party* van minister-president, sir Dauda Jawara, zullen voortaan bekend staan als de PPP. In een gemeenschappelijke verklaring zeggen de partijleiders te handelen in het belang van de nationale eenheid en de politieke stabiliteit van het land. De CGP heeft zeventien jaar bestaan als onafhankelijke partij.

Ghana Alle in het buitenland opgeleide artsen lopen de kans voor de *Ghana Medical and Dental Board* examen te moeten doen en niet alleen de in de Sovjet-Unie opgeleide artsen, die in Ghana een heroriënteringscursus volgen, aldus maakte de commissaris van voorlichting, Ibrahim Mahama, op 21 februari bekend.

Een defensieraad, verantwoordelijk voor verdediging en veiligheid werd begin maart in Accra aangekondigd, bestaande uit de voorzitter van de uitvoerende raad en de commissarissen van defensie, buitenlandse zaken, binnenlandse zaken, financiën, de chef-staf en de inspecteur-generaal van politie. Deze raad zal de regering van advies dienen ter zake van defensie en veiligheid en de *National Liberation Council* adviseren over militaire benoemingen en promoties van opperofficieren.

Een deel van Nkrumah's entourage op zijn reis naar China in 1966 is na een verblijf van twee jaar in Guinee vandaar half april gerepatriëerd. Deze repatriëring van 35 leden van Nkrumah's vroegere veiligheidsdienst was mogelijk gemaakt door bemiddeling van Liberië's president Tubman. Krachtens een officiële bekendmaking van de NLC

van 24 april zijn 70 personen uit beschermende bewaring ontslagen, waaronder vroegere ministers, waardoor nu iedereen die na de staatsgreep van 24 februari 1966 en na de mislukte staatsgreep van 17 april 1967 onder beschermende bewaring was gesteld, is vrijgelaten. De decreten van oktober en november 1966 die beoogden de verspreiding van geruchten tegen te gaan, zijn eind april bij decreet afgeschaft.

Brigade-generaal A.A.Afrifa, commissaris voor financiën in de NLC verklaarde op 7 maart in Accra dat de regeringsuitgaven nu volledig onder controle waren gebracht. De begroting die in het verleden een chronisch deficit vertoonde, was nu in evenwicht gebracht.

Guinee Radio Konakry berichtte 16 februari dat een groep van 500 gewapende 'Guinese huurlingen' onder leiding van Yaya Barry bij een der grenzen (welke grens werd niet vermeld) was gearresteerd. Het zouden leden zijn van het *Front de Libération de la Guinée*, dat in maart 1966 te Abidjan door Guinese ballingen werd opgericht. In een communiqué van het departement van binnenlandse zaken werd verklaard, dat deze huurlingen hun opleiding hadden gekregen in een Afrikaanse staat (er werd geen naam genoemd). Guinee vroeg aan al zijn buurstaten geen gastvrijheid aan dergelijke lieden te verlenen.

Begin maart hield de jeugdbeweging van de partij, de *Jeunesse de la Rassemblement Démocratique Africain* (JRDA) haar vijfde congres. In zijn openingstoespraak tot het congres verklaarde president Sékou Touré dat aan de culturele revolutie, die in februari vorig jaar was begonnen, absolute voorrang moet worden gegeven. Hij ontvouwde het volgende programma, waarin voor de JRDA een belangrijke taak is weggelegd:

1 Er zal een campagne worden gelanceerd tot handhaving van de openbare zedelijkheid; dit houdt onder andere in een verbod tot dragen van mini-kleding en pruiken.

2 Strijd tegen concubinaat en polygamie: elk huwelijk dat niet voor de burgerlijke stand is gesloten, wordt beschouwd als concubinaat. Het concubinaat als verkapt vorm van polygamie is verboden.

3 Voor 28 september 1971 moet het hele volk zijn gealfabetiseerd in een of meer van de nationale talen.

De minister van het 'sociale domein', Mamouna Touré, deelde mee dat vanaf 1 april acht nationale talen zullen worden onderwezen. Deze talen zijn: basari, koniagi, toma, gerzé, kisi, soussou, manika en pular. Voor 28 september 1971 moet iedere Guineeër een van deze talen spreken, lezen en schrijven. Het frans blijft voorlopig nog gehandhaafd, maar zal op den duur worden vervangen door één van de nationale talen die het meest zijn verspreid (soussou of manika). De partij besloot dat vanaf 1 april al haar circulaires, behalve in het frans ook in tenminste twee nationale talen zullen worden gesteld.

Bij zijn afscheidstoespraak (30 maart) tot president Kéita van Mali, die een officieel bezoek aan Guinee had gebracht, stelde Sékou Touré voor de twee landen te verenigen 'in één en dezelfde natie, in één en dezelfde staat'. Kéita was niet in de gelegenheid direct hierop te reageren. Dat deed hij de volgende dag in Bamako, toen hij zei dat Mali hartstochtelijk naar deze eenheid streeft, maar ook, dat de eenheid grondig moet worden voorbereid. Een Guinees vliegtuig, dat zes Malische delegatieleden van de conferentie der Senegalstaten vervoerde, maakte 26 maart een noodlanding in Portugees-Guinee. De Malische delegatie kon haar reis voortzetten, maar de Portugese autoriteiten hielden de twee Guinese piloten vast. Zij wenst de piloten uit te wisselen tegen 5 Portugese militairen, die door de PAICG (een der bevrijdingsorganisaties in Portugees-Guinee) gevangen zijn genomen en naar Guinee zijn gebracht.

Op 20 februari werden de betrekkingen tussen Groot-Brittannië en Guinee hersteld. Alvorens hij hiertoe wilde overgaan had de Britse premier, Wilson, opheldering omtrent de positie van de Ghanese ex-president en de huidige Guinese copresident, Nkrumah, gevraagd. Wilson werd kennelijk door het Guinese antwoord tevreden gesteld.

Sékou Touré ontving 22 februari president Nyerere van Tanzania. Ongetwijfeld hebben beide staatslieden gesproken over de kwestie Biafra.

Een regeringsdelegatie onder leiding van Ismaël

Touré, minister van het 'domein voor economische ontwikkeling', naar de Chinese Volksrepubliek en Noord-Korea, sloot in Pjongjang akkoorden voor economische, technische en wetenschappelijke samenwerking.

Op 30 april ontving de Guineese president een Westduitse delegatie, geleid door de minister voor economische samenwerking, Wischnewski.

Portugees-Guinee De PAIGC (*Partido Africano da Independencia da Guiné e Cabo Verde*) heeft op 5 maart in Dakar verklaard dat bij een aanval van zijn commandotroepen op het vliegveld van Bissao de controletoren was vernield. Door deze aanval met mortieren en bazooka's die op 28 februari plaats vond, werden ook twee hangars en twee vliegtuigen vernield en andere toestellen beschadigd. Het Portugese leger maakte op 8 maart bekend dat in de week van 26 februari tot 3 maart zeven opstandelingen waren gedood en twee Portugezen waren gesneuveld. Een week later op 13 maart, verklaarde de Portugese minister van buitenlandse zaken, Franco Nogueira, op een persconferentie te Lissabon te kunnen bewijzen dat Portugees-Guinee niet wordt beheerst door terroristen, die geen werkelijke invloed op de bevolking blijken te hebben, want tijdens het recente bezoek van Portugal's staatshoofd, admiraal America Thomaz, was immers geen enkel incident voorgevallen. De PAIGC verklaarde op 22 maart dat zeventien Portugese soldaten waren gedood tijdens recente gevechten aan het oostelijk front, terwijl aan het zuidelijk front o.a. de rivierplaatsen Binta en Jabada waren gebombardeerd. Volgens een Portugees legercommuniqué van diezelfde dag in Bissao werden tussen 11 en 17 maart veertien Afrikaanse guerilla's gedood en kwamen twee Portugezen om het leven.

Twee piloten van een Guinees vliegtuig, dat op 26 maart in Aldeia Formosa een noodlanding maakte, werden door de Portugese autoriteiten vastgehouden als gijzelaars totdat vijf Portugese soldaten worden vrijgelaten die in Guinee worden vastgehouden. De zes inzittenden van het toestel, de delegatie van Mali naar de conferentie van de Organisatie van Oeverstaten van de Senegal in de Guineese plaats Labé, kregen toestemming de Portugese

kolonie te verlaten. Op een persconferentie in Guinee, maakte de politieke commissaris van de PAIGC, Louis Cabral, bekend dat op 11 april een Portugees garnizoen tot overgave was gedwongen, waarbij zes Portugese soldaten waren gedood en een vrijheidsstrijder gewond, terwijl elf Portugese militairen gevangen waren genomen, waaronder de bevelvoerend officier van het garnizoen, Jean Mojovaz.

Ivoorkust Vier Nigerianen (uit Nigerië) vermoordden 22 maart in Abidjan een Ivoorkuster taxi-chauffeur. De moord veroorzaakte onregelmatigheden, waarbij talloze Nigeriaanse winkels werden geplunderd. Er vielen honderden gewonden. Yacé, de algemeen secretaris van de enige partij, de *Parti Démocratique de la Côte d'Ivoire*, keurde in een radiotoespraak de gewelddaden af. Hij gaf de schuld aan de werklozen in Abidjan, die voor 95% uit buitenlanders bestaan en kondigde aan dat de controle aan de grens bij toelating van buitenlanders zal worden verscherpt.

President Houphouët-Boigny ontving 24 februari zijn Tanzaniaanse ambtgenoot, Nyerere, die tot 27 februari voor een officieel bezoek in Ivoorkust verbleef. De twee presidenten voerden onder meer besprekingen over de kwestie Biafra. Toen Tanzania 13 april overging tot de erkenning van Biafra, verklaarde Houphouët-Boigny dat hij deze 'moedige en humane' daad goedkeurde. Daar hij met vakantie in Zwitserland was, kon hij nog geen beslissing in deze zaak nemen, hij moest daarvoor het volk raadplegen, aldus de president. Op 15 mei erkende Ivoorkust Biafra. Dezelfde dag verbrak Nigerië de diplomatieke betrekkingen met Ivoorkust.

Liberië De vroegere ambassadeur in Kenia en Tanzania, Henry Fahnbulleh, werd volgens een commentaar van president Tubman van 16 februari gearresteerd niet alleen wegens onregelmatigheden in Kenia, maar ook wegens zijn gedrag in Liberïë, waar hij zich schuldig maakte aan '*acts of sedition which could amount to treason*'. Fahnbulleh werd begin maart in staat van beschuldiging gesteld wegens een vermeende samenzwering met behulp van Chinese revolutionairen. In het bezit

van Fahnbulleh was een document aangetroffen dat een plan beschrijft voor een staatsgreep in Liberïë. Fahnbulleh zou ongetekende brieven hebben geschreven aan de ambassades van Israël en Nigerië. Volgens de brief aan de Israëlische ambassade zou de Liberiaanse regering een geheim verdrag met de vs hebben gesloten voor de repatriëring van 50 000 Black Muslims. Een deel van de brief aan de Nigeriaanse ambassade zou luiden: *'one fine day aborigines, like our counterpart, the gallant Ibos, will rise up against their reactionary minority clique to regain the fatherland'*. Fahnbulleh was vier jaar ambassadeur in Oost-Afrika, en daarvoor ambassadeur in Sierra Leone.

President Tubman heeft Afrikaanse buitenlanders op 30 april gewaarschuwd hun kritiek tegen zijn regering te staken. Volgens Tubman hadden met name de buitenlandse stafleden van de universiteit en van het Cuttington College zijn 'open-deur' politiek beschouwd als verkoop van het land aan de vs. De president beschuldigde de betrokken stafleden en studenten ervan 'het ergste soort socialisme' te willen invoeren. Als de universiteiten hun subversieve activiteiten niet staken, zullen hun afgestudeerden worden gestraft door afwijzing van hun sollicitaties, aldus Tubman.

Tijdens zijn staatsbezoek begin maart verklaarde Tanzania's president Julius Nyerere in het parlement dat Afrika de speelbal van andere mogendheden zou blijven totdat het een economische eenheid was geworden met representatief politiek gezag over het gehele gebied.

Nyerere werd later door Tubman beschreven als 'een van de weinige duidelijke en kritische denkers van onze tijd met een voortreffelijke kennis van en inzicht in de hedendaagse problemen'.

Op 27 maart werd Tubman tijdens zijn vierde bezoek aan de vs door president Johnson op het Witte Huis ontvangen. In een gezamenlijke verklaring na afloop van het bezoek beloofde president Johnson de steun van de vs voor Liberïë.

Mali Overeenkomstig de Frans-Malische akkoorden van 19 december 1967 is met ingang van 29 maart de vrije inwisselbaarheid van de Malische frank gegarandeerd door de Franse schatkist. Vanaf die datum geschiedt de uitgifte van het

Malische geld door de *Banque Centrale*, een door Frankrijk en Mali gezamenlijk beheerde instelling. Deze maatregelen betekenen de eerste stap in de richting van Mali's toetreden tot de Westafrikaanse Monetaire Unie, waar het in 1962 was uitgetreden.

Op 9 april werden de betrekkingen met Groot-Brittannië hersteld. Mali verbrak in december 1965 deze betrekkingen uit protest tegen de Britse politiek ten aanzien van Rhodesië.

Niger Van 12 tot 20 februari vond een gezamenlijke Frans-Nigerse militaire oefening plaats. Het defensie-akkoord tussen beide landen maken dergelijke oefeningen mogelijk. De militaire veronderstelling voor deze oefening was: een aanval vanuit het Zuiden (dwz. vanuit Nigerië).

President Diiori Hamani bracht van 3 tot 11 april een bezoek aan West-Duitsland. Hij voerde onder andere besprekingen over een eventueel door Duitsland te bouwen atoomreactor voor de opwekking van elektrische energie. (Niger bezit uraniummijnen, geëxploiteerd door de *Société des Mines de l'Air*, een maatschappij met overwegend Frans kapitaal.) Voorts is gesproken over bilaterale samenwerking en over de associatie van Afrikaanse landen met de EEG. Duitsland zal Niger een crediet van 3 mln Mark geven, bestemd voor het uitvoeren van irrigatiewerken.

Diiori Hamani reisde vanuit Duitsland door naar Parijs, waar hij de presidenten van Ivoorkust en Senegal ontmoette, met wie hij onder andere sprak over de Westafrikaanse topconferentie, die op 23 april in Monrovia zou beginnen. Op 17 april verklaarde hij in Parijs dat zijn land Biafra niet zal erkennen. Hij was van mening dat de mogelijkheden van de OAU-missie voor Nigerië nog niet waren uitgeput.

In maart kondigde de president een amnestie af voor alle politieke gevangenen, die voor 1 januari 1967 waren gearresteerd. De meeste van deze gevangenen behoorden tot de illegale partij, *Sawaba*, die tussen 1963 en 1965 een aantal subversieve acties had georganiseerd.

Nigerië: erkenning van Biafra - stap naar vrede?

Biafra boekte daags voor Pasen aanzienlijke diplomatieke winst toen Tanzania als eerste de bijna één jaar oude republiek erkende als 'een onafhankelijke soevereine eenheid en als lid van de gemeenschap van volken'. De Nigeriaanse regering verklaarde diezelfde dag, de 13de april, niet verbaasd te zijn over deze vijandige daad, in strijd met het handvest van de OAU en met de resolutie van september 1967. De min of meer gelijkgeschakelde Nigeriaanse pers (die over Tanzania's motieven zweeg) juichte de verbreking van de diplomatieke betrekkingen met Tanzania toe en putte zich uit in weinig genuanceerde kritiek op Julius Nyerere. Deze erkenning had de Nigerianen overrompeld want de federale oorlogscommuniqué's hadden het doen voorkomen alsof de totale militaire overwinning op Biafra nog maar een kwestie van korte tijd was. In dat licht zou Tanzania's inmenging een zinloze wanhoopsdaad zijn. Maar al werd Tanzania's erkenning voornamelijk humanitair gemotiveerd (zie p. 114 onder VR Tanzania) een 'zinloze' erkenning is in de internationale diplomatie moeilijk denkbaar.

Het eerste winstpunt voor Biafra was dus het groeiende vermoeden, (zowel binnen als buiten Nigerië) dat de militaire situatie voor Biafra (nog) niet zo hopeloos kon zijn. Lagos zette daarna wel alles op alles om door de verovering van Port Harcourt (die op 18 mei werd gemeld) de fictie van Biafra's op handen zijnde totale nederlaag nieuw leven in te blazen, maar toen Ojukwu daags daarna, op 19 mei, de tweede fase van de oorlog, de guerrilla, aankondigde, werd dit mede dank zij Tanzania's erkenning internationaal gezien als geloofwaardige uitdrukking van Biafra's vastbeslotenheid de oorlog onbeperkt voort te zetten. Tanzania's erkenning betekende immers dat Nyerere (die niet van realisme is ontbloot) geen geloof wilde hechten aan Gowons herhaalde verzekering aan de buitenwereld dat de oorlog slechts een politionele actie is tegen de rebel Ojukwu en zijn clique, die binnen het eigen gebied hun onderdanen slechts met moeite in het gareel kunnen houden. De ongeloofwaardigheid van deze verzekering was al gebleken uit het feit dat Biafra zich tegen de sterkere militaire macht tien maanden had weten staande te houden – binnenlands verzet tegen Ojukwu zou dit zeker onmogelijk hebben gemaakt. Door Tanzania's erkenning werd de Biafraanse strijd van een interne Nigeriaanse aangelegenheid tot inter-afrikaanse zaak.

De Biafranen jubelden, want zij begrepen het belang van deze onverwachte diplomatieke steun. De vastbeslotenheid van hun verzet zou nu een sterk argument zijn voor internationale druk op Lagos om vredesonderhandelingen te beginnen. Dat juist Tanzania tot erkenning was overgegaan, ontzenuwde bovendien de min of meer ideologisch georiënteerde argumentatie van de Nigeriaanse regering dat secessie in Afrika altijd en overal het gevolg is van neokolonialistisch streven tot balkanisering van gevreesde, potentieel sterke, nationale eenheden. Biafra, dat voor zijn buitenlandse verbindingen zo sterk afhankelijk is van Portugal en zich de incidentele sympathie van het Rhodesische rebellenregime en Zuid-Afrika's blanke regering moet laten aanleunen, kan nu met recht iedere vergelijking met Katanga in Tshombe's tijd afwijzen: Nyerere's Panafrikaanse streven is te oprecht om hem van geheime sympathie voor neokolonialistisch geïnspireerde, tribalistische afscheidingsbewegingen te verdenken.

Bij de bekendmaking van Tanzania's erkenning op 13 april had Nyerere's minister van buiten-

landse zaken, C.Y.Mgonja, gesteld: 'het doel van eenheid en zijn rechtvaardiging is de dienstverlening aan volken die samen worden verenigd. De algemene instemming van alle betrokken volken is de enige basis waarop eenheid in Afrika kan worden gehandhaafd of uitgebreid'. De Biafranen hadden volgens Mgonja zelfs na de pogroms van 1966 getracht nieuwe eenheid in Nigerië met garanties voor hun veiligheid te vinden. 'Maar nu hebben zij met tien maanden felle strijd aangetoond dat zij tot een nieuwe politieke organisatie besloten hebben die zij bereid zijn te verdedigen... Welk recht hebben wij om in naam van eenheid de erkenning te weigeren dat Biafra een feit is?... Alleen door deze erkenningsdaad kunnen wij trouw blijven aan onze overtuiging dat het doel van de maatschappij en van iedere politieke organisatie de dienst aan de mens is'. De regering van Tanzania betreurde weliswaar dat Biafra's onafhankelijkheid een tegenslag was voor de Afrikaanse eenheid maar verovering kon niet worden aanvaard.

Het Nigeriaanse antwoord op 13 april verweet Nyerere ondankbaarheid omdat het Nigeriaanse troepen waren die in 1964 de muiterij in Dar es Salaam hielpen onderdrukken. De inwilliging van het verzoek om steun was, aldus Lagos, gegeven door wijlen Sir Abubakar Tafawa Balewa, die op 15 januari 1966 was vermoord 'door hen die vervolgens de opstand uitvoerden, die president Nyerere nu denkt te erkennen'. Maar in een boodschap aan Tanzania's president schreef dr. Nnamdi Azikiwe (eertijds president van Nigerië): 'Er is weergalozes morele moed voor nodig om te doen wat U heeft gedaan voor de veertien miljoen Biafranen. De geschiedenis zal u doen herinneren onder de belangrijke wereldleiders die *'man's inhumanity to man'* waar ook ter wereld niet willen goedkeuren'.

Intussen was in Biafra aangekondigd dat Ojukwu een week in retraite was gegaan. Geruchten als zou hij zijn gesneuveld of op aandringen van Nyerere (die dit als voorwaarde zou hebben gesteld voor erkenning) zijn afgezet of op non-actief gesteld, zijn door de latere gebeurtenissen ontzenuwd. Ojukwu's plaatsvervanger, generaal-majoor Philip Efiog, zei n.a.v. Tanzania's erkenning: 'Voor Afrikaanse landen die een eind willen zien aan de bloedige oorlog tussen Nigerië en Biafra biedt erkenning van Biafra's regering een unieke kans Lagos aan de conferentietafel te brengen om te onderhandelen over een schikking'.

Om die reden volgden Ivoorkust, Gabon en Zambia het voorbeeld van Tanzania, terwijl op het tijdstip van afsluiting van deze Kroniek, verwacht wordt dat ook Boeroendi, Congo-Brazzaville en Senegal zullen volgen. Wie achter deze erkenningen ook nog andere dan humanitaire motieven zoekt, stuit op het moeilijk te verklaren feit dat de twee engelstalige, Oostafrikaanse landen als vooruitstrevend bekend staan, terwijl de twee franstalige in deze ideologische categorie niet passen. Ook met de tegenstelling Islam-Christendom op internationaal diplomatiek niveau (waarbij de crisis in het Midden-Oosten een rol zou spelen) kan weinig meer worden verklaard dan dat sommige Afrikaanse landen hierdoor wellicht ervan worden weerhouden Biafra te erkennen. Voorlopig kan dus alleen maar worden vastgesteld dat de landen die tot Biafra's erkenning besloten, daartoe overgingen op grond van de overweging dat de slepende oorlog slechts beëindigd kan worden aan de conferentietafel, en dat niet alleen Nigerië en Biafra zelf daarmee zouden zijn gebaat, maar tenslotte Afrika als geheel.

vredesonderhandelingen

Al op 15 februari had kolonel Ojukwu vredesinitiatieven verwelkomd, die door de secretaris-generaal van het Gemenebestdepartement, Arnold Smith, werden ontplooid. Maar de Biafraanse regeringsleider vroeg in zijn radiotoespraak wel dat daarbij absoluut rekening werd gehouden met de Biafraanse eis voor garanties van veiligheid binnen en buiten Biafra. Grondwettelijke waarborgen hadden, volgens Ojukwu, tot nu toe duidelijk gefaald en dus moesten zij die naar vrede zochten 'een formule vinden die Biafra in staat zal stellen in vrede te leven, niet in Nigerië, maar met Nigerië'. De Nigeriaanse regering en de Nigeriaanse pers bleven daarentegen vasthouden aan de federale voorwaarden dat Biafra zijn secessie herriep, Ojukwu verving en de indeling in twaalf staten (ingaaande 1 april) aanvaardde. Nigerië wees bovendien iedere buitenlandse bemoeienis in de vorm van vredesinitiatieven af, waarin deze voorwaarden niet duidelijk preliminair werden gesteld.

Op 10 maart verklaarde de Amerikaan, dr. Martin Luther King, dat hij op 15 april voor een vierdaags bezoek naar Nigerië en Biafra zou vertrekken om samen met A. Philip Randolph te bemiddelen. De moord op King begin april verhinderde uitvoering van dit plan dat de instemming van beide partijen had. In een gezamenlijk communiqué, gelijktijdig op 21 maart in Rome en Genève bekendgemaakt, hebben de Katholieke Kerk en de Wereldraad van Kerken aangedrongen op wapenstilstand en vredesonderhandelingen. In tegenstelling tot Ojukwu, die de oproep verwelkomde, verklaarde de Nigeriaanse pers zich teleurgesteld en zei generaal Gowon op 31 maart dat Biafra van een wapenstilstand gebruik zou maken zich opnieuw te bewapenen. Gowon was ervan overtuigd, dat 'de ruggegraat van de opstand gebroken is door de recente successen van de federale troepen'. Op 22 maart werd officieel de bezetting van Onitsha (Biafra's belangrijke handelscentrum aan de Niger) bekendgemaakt, maar ooggetuigen verklaarden dat nog ver in april deze zwaar beschadigde stad onveilig was door felle gevechten. De militaire successen van de federale troepen zijn onloochenbaar (al is de federale berichtgeving op dit punt veelal voorbarig en in zijn onvolledigheid onbetrouwbaar) maar Gowons optimisme van 31 maart blijkt ongegrond, temeer waar Ojukwu's oproep (van 19 mei) tot de guerrilla niet anders betekent dan voortzetting van de strijd volgens een andere tactiek. Zoals in soortgelijke gevallen bewezen is, zijn de federale troepen in die fase wegens hun aanwezigheid in vijandig, onbekend gebied, met dunne, lange verbindingslijnen, kwetsbaarder dan de omsingelde en bezette Biafranen.

Intussen reisde Azikiwe (vergezeld o.a. door dr. K.O. Dike, vroegere vice-chancellor van de universiteit van Ibadan) in de tweede helft van maart naar Oost-Afrika en Frankrijk ten einde steun voor onvoorwaardelijke vredesonderhandelingen te vragen. Na deze reis, waarin het genocide-karakter van de oorlog door Azikiwe werd benadrukt, werd de federale eis dat Ojukwu zou worden vervangen, door Lagos niet meer genoemd. De federale commissaris van buitenlandse zaken, dr. O. Arikpo, verklaarde op 18 april, dat Lagos bereid was tot onderhandelingen 'at any time and at any venue acceptable to both sides' mits secessie werd afgezworen en de nieuwe staatsstructuur werd aanvaard. Hierop antwoordde Ojukwu tijdens een persconferentie van 22 april dat Biafra onmogelijk Gowons voorwaarden kon accepteren want zonder de onafhankelijkheid van Biafra was het recht op leven en veiligheid van de Biafranen niet gewaarborgd. In een officiële verklaring

op 26 april stelde de federale regering als agendapunten voor eventuele vredesonderhandelingen voor: aanvaarding van de noodzaak de Nigeriaanse eenheid te handhaven, aanvaarding van de nieuwe staatsstructuur, herstel van de publieke orde ten einde de vrees van de Ibo weg te nemen, waarborgen voor gelijke economische kansen voor alle Nigeriaanse burgers ongeacht etnische afkomst, rehabilitatie van vluchtelingen, voorbereiding van een constituerende vergadering voor een nieuwe federale grondwet, en herziening van de financiële verdeelsleutel. Overeenstemming zou beëindiging van de vijandelijkheden betekenen, maar discussie over een onafhankelijke Ibo-staat of over Biafra moet volgens Lagos leiden tot voortzetting van de strijd. Het bestaan van Biafra betekent volgens Lagos voortdurende broederstrijd en verdergaande onderdrukking van de oostelijke minderheden, terwijl de vijanden van Afrika vanuit dit bruggehoofd zouden ijveren voor de desintegratie van andere Afrikaanse landen. In een redactioneel commentaar schreef de *New Nigerian* diezelfde dag dat Lagos zelfs bereid was als eerste agendapunt de wapenstilstand te nemen om tenminste de conferentie op gang te krijgen. Op 27 april werd door de Biafraanse regering bekendgemaakt dat een onderhandelingsdelegatie klaar stond om binnen 48 uur te vertrekken. Biafra stelde voor in Dakar bijeen te komen, aangezien Londen niet neutraal zou zijn volgens Biafra, dat herhaalde weinig hoop te hebben op het welslagen van de besprekingen als de Nigeriaanse bombardementen niet ophielden. Lagos voelde niet veel voor Dakar wegens Senegals sympathie voor Biafra. Nadat op 2 mei bekend was gemaakt dat in Londen zou worden onderhandeld, kwamen vier dagen later Chief Anthony Enahoro (federaal minister van voorlichting) en Sir Louis Mbanefo (Biafra's opperrechter) in geheime besprekingen bijeen. Nadat op 8 mei overeenstemming was bereikt over Oeganda's hoofdstad, Kampala, als de plaats voor de eigenlijke vredesbesprekingen, duurde het nog tot 13 mei voordat overeenstemming was bereikt over de agenda. Hoewel Lagos het Biafraanse voorstel, president Apollo M. Obote als voorzitter uit te nodigen, afwees, werd op 15 mei in Londen bekend gemaakt dat de besprekingen in Kampala op 23 mei zouden beginnen en dat het departement van Gemenebestzaken de organisatorische werkzaamheden zou vervullen.

Dat Lagos ondanks de militaire successen eindelijk heeft toegestemd in vredesonderhandelingen, kan wellicht worden verklaard uit de niet-ongerechtvaardigde vrees dat meer Afrikaanse staten bij voortzetting van de strijd Biafra zullen erkennen. Bovendien weet de beroepsmilitair Gowon, dat met de inneming van de belangrijkste Biafraanse steden de oorlog niet is beëindigd, maar integendeel nog wel een jaar kan duren. Ook kan worden geredeneerd dat het bewind in Lagos in verband met de eigen, interne moeilijkheden behoefte heeft aan een spoedige beëindiging van deze oorlog, die in geld en mensenlevens een uiterst kostbare geschiedenis is. De vraag wordt zelfs in Nigerië hier en daar gehoord of Lagos eigenlijk nog wel het (naar verluidt minstens verviervoudigde) leger te velde onder controle heeft. Het is zeker niet onmogelijk dat bepaalde legeronderdelen zich niet veel aantrekken van Gowons orders of ook wel (door het relatieve gebrek aan officieren bij de uitzonderlijke groei van het leger) van hun eigen commandanten. Er zijn bijvoorbeeld meer dan voldoende aanwijzingen dat Gowons 'code of conduct' met voeten getreden wordt en dat door de Afrikaanse diplomatie in dit verband van het genocide-karakter van de oorlog

wordt gesproken is niet onbegrijpelijk. Dat ook tegen de burgerbevolking en hun behuizing in vele gevallen uiterst hard is opgetreden is nauwelijks verwonderlijk want deze oorlog is het gevolg van een op de spits gedreven toepassing van de zondebok-theorie en krijgt dus onvermijdelijk het karakter van een meedogenloze strafexpeditie (overste Godwin Ally zei op 21 maart in Onitsha: 'Wij willen onvoorwaardelijke overgave. Als de Ibo's zelfmoord willen plegen, zullen wij hen helpen zelfmoord te plegen'). Het groeiende gebrek aan discipline in dit leger dat in twee staatsgrepen een aantal officieren verloor, wordt versterkt door recrutering en inlijving van werkloze scholieren en al dan niet analfabete avonturiers. Na een onvolledige eerste opleiding en vertrek naar het front, wordt een aantal ongeofende nerveuze soldaten door het eerste contact met een oorlog, die in werkelijkheid afgrijselijker blijkt dan zij zich hadden kunnen voorstellen, verleid tot desertie. Hoezeer mede door het gebrek aan officieren en onderofficieren desertie niet kan worden voorkomen, blijkt uit de snel toenemende criminaliteit, vooral van gewapende overvallen. Heeft dus enerzijds Gowon op grond daarvan behoefte snel de oorlog te beëindigen, anderzijds kan hij het zich niet veroorloven tegenover Biafra teveel inschikkelijkheid te tonen – de 'havikken' zouden een voorwendsel hebben de federale regering af te zetten. Zo wil kolonel Benjamin Adekunle de oorlog militair beëindigd zien en hij geldt als een van de meest invloedrijke havikken. Zo wilde kolonel Murtalla Ramat Muhammed, commandant van de tweede divisie, die Onitsha innam, de Britten overhalen hem rechtstreeks wapens te leveren. Deze Muhammed die als een van de belangrijkste aanstichters van de tweede staatsgreep geldt, werd onlangs door Gowon van zijn commando ontheven. Dat is gelukt, en zou als teken van Gowons gezag over het leger kunnen gelden, hoewel anderzijds de noodzaak Muhammed van zijn commando te ontheffen, wijst op de verdeeldheid onder Nigerië's officieren. Gowon, die niet de indruk maakt veel politiek inzicht te hebben, staat bovendien ook onder invloed van 'duiven' (vooral uit West- en Midwest-Nigerië) die wèl op spoedige beëindiging van de oorlog aandringen, want in tegenstelling tot wat de voorlichting wil doen geloven, wordt de oorlog door de zuidelijke volken niet met enthousiasme gevoerd. De federale regering, die (zelfs met Awolowo) steeds minder populair wordt, heeft door uitsluiting van openlijke kritiek, en onnodige stopzetting van de interne gedachtenwisseling (zoals dmv. de constitutionele conferentie) geen weet van de mate van sympathie die de zuidelijke volken voor Biafra hebben. Deze verholde sympathie komt voor een belangrijk deel voort uit de vrees dat na beëindiging van de oorlog tegen Biafra, het Noorden zich tegen de andere delen van de vroegere federatie zal keren om eens en vooral af te rekenen. Hoezeer deze oorlog een symptoom is van een voortwoekerend centrifugalisme, blijkt o.a. uit de agitatie van voormalige NNPP-ers voor hun eigen Oyo-staat, af te scheiden uit de huidige Westelijke staat. Bovendien willen diegenen, die zich altijd sterke voorstanders van een Nigeriaanse nationaal bewustzijn toonden, nu veelal (paradoxaal genoeg) niet alleen de oorlog onmiddellijk beëindigd zien, maar ook Biafra een onafhankelijk bestaan niet onthouden, omdat – naar hun zeggen – de oorlog het doorslaggevende bewijs is dat er geen eenheid in Nigerië kan bestaan. De federatie Nigerië heeft geen morele kracht meer, de regering-Gowon wordt door Ojukwu nog steeds als onwettig beschouwd, de tweede staatsgreep blijkt nu een 'contrarevolutionaire' ingreep in een al te langzaam op gang gekomen zuiverings-

proces van het politieke leven. Hoe de oorlog ook afloopt – en de federale regering schijnt ondanks de vrees voor al te lange voortzetting van de oorlog geen grote haast te maken in Kampala tot overeenstemming te komen – de 'reconstructie' zal meer blijken te zijn dan wederopbouw. De spanningen die zich dan een uitweg zullen zoeken, zullen het de federale regering bijzonder moeilijk maken.

klr

Senegal Op 25 februari vonden presidents- en parlementsverkiezingen plaats. Senghor was de enige kandidaat voor het presidentschap en voor het parlement van 80 zetels was er maar een kandidatenlijst, die van de *Union Progressiste Sénégalaise* (UPS). Sinds haar fusie met de *Parti du Regroupement Africain* (juni 1966) en met de *Bloc des Masses Sénégalaises* (november 1966) is de UPS de enige wettige partij. President Senghor had kiezers, die het niet met zijn bewind eens waren, aangeraden om blanco te stemmen. Van de 1 306 791 ingeschreven kiezers stemden 1 229 927 op Senghor, dat was 100% van de uitgebrachte stemmen, en stemden 1 209 984 op de eenheidslijst van de UPS, dat was ook 100% van de uitgebrachte stemmen.

In de eerste week van maart bracht Senghor wijzigingen aan in zijn regering. Drie ministers keerden niet terug, waaronder de minister van buitenlandse zaken, Doudou Thiam, en de minister van voorlichting en toerisme, Abdoulaye Fofana, die beiden bekend stonden als krachtige figuren in de vorige regering. Senghor deelde mee dat de nieuwe regering haar aandacht voornamelijk zal besteden aan de economische ontwikkeling van het land. Voor het jaar 2000 moet Senegal een industriële staat zijn, aldus de president.

President Senghor benoemde de voormalige minister van buitenlandse zaken, Doudou Thiam tot president van de Sociaal-Economische Raad (SER). Bij de opening van de zitting van de SER op 28 maart, waarschuwde zijn nieuwe voorzitter dat de SER niet gebruikt mag worden als privé adviesorgaan van de president. Bovendien bracht hij, voor het bewind-Senghor op weinig vleiende wijze, corporatieve en fascistische staatssystemen ter sprake, al zei hij er dan bij dat deze systemen in

Senegal niet werden toegepast. Voor deze uitspraken kreeg Thiam twee dagen later een officiële berisping van de nationale raad van de UPS en werd hij op 3 mei ontslagen door Senghor als voorzitter van de SER.

Voor het eerst sinds de onafhankelijkheid was de regering niet vertegenwoordigd bij de 1 mei-manifestaties. Vermoedelijk duidt dit op spanningen tussen regering en vakbonden.

Van 1 tot 4 maart bracht president Nyerere van Tanzania een officieel bezoek aan Senegal. Uit een communiqué bleek dat de staatshoofden hebben gesproken over de situatie in de wereld, de wereldhandelsconferentie, de bilaterale betrekkingen tussen hun landen, maar vooral over de situatie in Afrika. Zij zeggen te streven naar de eenheid van Afrika op basis van de beginselen van het handvest van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU), met name de beginselen van eerbiediging van soevereiniteit der staten en van niet-inmenging in binnenlandse aangelegenheden van andere staten. Anderzijds geven zij uiting aan hun opvatting, 'dat de Afrikaanse eenheid niet door dwang kan worden verwekelijkt, maar wel door de vrijwillige instemming van de belanghebbende volken'. In dit opzicht verklaren zij zich 'verontrust over de verslechterende van de situatie in bepaalde delen van Afrika en beschouwen zij genocide en onderdrukking van minderheden als factoren die de Afrikaanse eenheid in de weg staan'. Voor de oplossing van de problemen in de betreffende gebieden roepen zij op tot 'een dialoog en onderhandelingen op basis van de beginselen van het handvest der Verenigde Naties en dat der OAU, en meer speciaal op de beginselen van de universele verklaring van de rechten van de mens'.

Sierra Leone: strepen tegen sterren - het succes van de onderofficieren

Op 27 april kwam in Freetown het feest van Sierra Leone's zevende onafhankelijkheidsdag maar moeizaam op gang, want de meeste bewoners hadden de hele nacht al gefeest. Hun idool, de 62-jarige Siaka Probyn Stevens, had daags tevoren de macht van het leger toegespeeld gekregen en de avondklok prompt opgeheven. Die verrassende ontkenning was mogelijk geworden doordat ruim een week eerder in de nacht van 17 op 18 april de onderofficieren de regering van hun superieuren hadden afgezet.

Brigade-generaal Andrew Terence Juxon-Smith en de leden van zijn *National Reformation Council*, evenals alle andere officieren (meer dan honderd in totaal) werden gearresteerd en krachtens het eerste decreet van het nieuwe bewind voor onbepaalde tijd gedetineerd in de Pademba-gevangenis. Bij deze overigens wonderlijk kalm en ordelijk verlopen staatsgreep werd een sergeant gedood; vier soldaten en twee politiemannen werden gewond. 's Morgens zei sergeant-majoor Amadou Rogers, die samen met zijn collega Patrick Conteh de staatsgreep leidde, in zijn radiotoespraak: 'Ten tijde van die greep naar de macht (van 23 maart 1967) realiseerden wij ons helemaal niet dat de mensen die wij gekozen hadden om de nationale zaken te behartigen nog corrupter en egoïstischer waren dan de omvergeworpen burgerregering'.

Juxon-Smith's regime was niet populair, want door de slechte economische toestand kon de soldij niet worden aangepast aan de snel gestegen kosten van levensonderhoud. Maar de toenmalige overste Juxon-Smith bevorderde zichzelf wel via de rang van kolonel tot brigade-generaal en deed ook zijn broeder-officieren delen in de promotierage, die volgde op hun staatsgreep. Deze zelfbevoorrechtte van een toch al arrogante kaste prikkelde natuurlijk de minderen die zich nog verder achteruitgezet voelden, maar is geen afdoende verklaring voor hun staatsgreep – al was wel een van de eerste maatregelen van het nieuwe bewind dat alle officierspromoties van het afgelopen jaar ongedaan werden gemaakt. Zijn val moet Juxon-Smith voor een belangrijk deel wijten aan zijn weigering de macht aan de burgers over te dragen. De noodzaak voor een militaire regering was de bevolking nooit helemaal duidelijk geworden: bij de verkiezingen van 17 maart vorig jaar had Stevens' *All People's Congress* gewonnen en het leger had alleen maar hoeven te zorgen dat Stevens minister-president kon worden (toen generaal Lansana en de aftredende minister-president Sir Albert Margai dat probeerden te verhinderen) en zich daarna weer terug moeten trekken in de kazerne. Maar Juxon-Smith bleef, en deze wat fanatiek-godsdienstige figuur, gestart op een weinig populaire basis, bleek niet in staat de kritiek op hem te ontzenuwen – integendeel. Steeds luider werd de eis voor de terugkeer van Stevens als minister-president (hij was als zodanig beëdigd vlak voordat hij werd gearresteerd door Lansana). Dat de hem toegeworpen macht Juxon-Smith goed beviel, maakt het bericht uit betrouwbare bron dat hij zelfs vlak voor zijn val de arrestatie van een aantal APC-leiders beraamde, geloofwaardig. Juxon-Smith was kennelijk erop uit de macht te houden. (Minder geloofwaardig is het bericht dat de NRC zou beramen Sir Albert Margai en zijn SLPP weer aan de macht te brengen al is een dergelijke constructie als afspraak tussen beide machtsbeluste groepen niet uitgesloten.)

De onderofficieren vormden op 18 april ter vervanging van de NRC de *Anti Corruption Revolutionary*

Movement (ACRM), bestaande uit twaalf onderofficieren en twee politiemannen onder voorzitterschap van Patrick Conteh. Deze ACRM was voortgekomen uit een groep soldaten die onder leiding van de 24-jarige verbindingssoldaat Morlai Kamara de onderofficieren voor hun plannen wist te winnen (er wordt zelfs beweerd dat Conteh en Rogers onder bedreiging met de dood de leiding op zich namen). De ACRM stelde zich ten doel de spoedige terugkeer naar een burgerregering en daags na de staatsgreep werd ter voorbereiding daarvan een *National Interim Council* gevormd, onder voorzitterschap van kolonel John Bangura. (Deze en overste Ambrose T.Genda waren door de ACRM uitgenodigd terug te keren uit hun diplomatieke ballingschap om de leiding van het leger op zich te nemen). Bangura zou volgens niet bevestigde berichten de staatsgreep hebben voorbereid vanuit het naburige Guinee, waar hij een maand tevoren vanuit Washington was aangekomen, terwijl Siaka Stevens eveneens in Guinee verbleef. Twee dagen later beloofde Bangura dat de NIC zo snel mogelijk de macht over zou dragen aan een burgerregering, waarover binnen een week bepaalde maatregelen bekend zouden worden gemaakt (in dezelfde radiotoespraak werd het gehate persdecreet van de NRC waardoor o.a. het populaire weekblad *We Yone* was getroffen, opgeheven verklaard). Als eerste stap in de goede richting was de gouverneur-generaal ten tijde van de verkiezingen van vorig jaar, de 69-jarige Sir Henry Josiah Lightfoot-Boston, uitgenodigd terug te keren naar Sierra Leone, maar tot zijn spijt moest hij om gezondheidsredenen van reizen afzien. De NIC besloot daarop krachtens paragraaf 28 van de grondwet de opperrechter de functies van gouverneur-generaal te laten uitoefenen. Op 23 april werd rechter Banja Tejan-Sie voor dit doel geïnstalleerd en zijn eerste ambtelijke daad was de beëdiging van de voorzitter van de NIC. Diezelfde dag nog werden alle succesvolle kandidaten van de laatste algemene verkiezingen uitgenodigd op 26 april naar het State House te komen. Daags na Bangura's beëdiging, op 24 april, keerde Siaka Stevens terug uit zijn ballingschap in Guinee, een dag later gevolgd door zijn tegenstander, Sir Albert Margai (*Sierra Leone People's Party*) uit Dublin.

De bevolking van Sierra Leone, nog nauwelijks bekomen van zijn verbazing over de jongste staatsgreep, kon zijn oren niet geloven toen op de avond van 26 april al bekend gemaakt werd dat Stevens was beëdigd als minister-president. De onderofficieren hadden woord gehouden. Deze toch nog onverwachts vlugge inlossing van hun belofte was op zichzelf al een prestatie, maar zij deden meer. De onderofficieren forceerden een nationale regering, want al had de APC dan de verkiezingen duidelijk gewonnen – overhandiging van alle macht aan de APC zou vrijwel zeker weer kunnen leiden tot corruptie en persoonlijke verrijking. De APC kreeg wel de meerderheid van de portefeuilles, maar een viertal moest Stevens aan de SLPP aanbieden, twee aan onafhankelijken en twee aan paramount chiefs. De SLPP (die als nieuwe leider – i.p.v. Margai – Salia Jusu-Sheriff, een vroegere minister van onderwijs had gekozen) maakte hier ten onrechte bezwaar tegen, want de verschillende verkiezingspetities die nu ingediend werden tegen met name de 'unopposed' kandidaten van de SLPP bevestigden dat de SLPP met de verkiezingen heeft geknoeid en dat de APC nog meer zetels zal winnen. Hoewel etnische verschillen geen overwegend politieke rol hebben gespeeld, is toch duidelijk geprobeerd bij de kabinetsformatie een zeker evenwicht tot stand te brengen: de regering van achttien leden bestaat uit drie Creolen, twee Konos, vijf Temne, zeven

Mende, met Stevens als vertegenwoordiger van de minderheidsgroep, Limba, als minister-president. De onderofficieren hebben kennelijk gedacht met een en ander waarborgen te scheppen tegen corruptie. Mocht deze gedachte ongegrond optimistisch blijken, dan heeft het land altijd nog zijn twee sterke mannen, de officieren Bangura en Genda (die nu samen het leger van 1500 man moeten leiden, want alle andere officieren zitten gevangen en zullen waarschijnlijk nooit meer in staat zijn hun functies naar behoren te vervullen). Iedere komende burgerregering in Sierra Leone heeft een fikse waarschuwing in de gebeurtenissen van het laatste jaar – soldaten en onderofficieren hebben getoond doortastend te kunnen optreden. Zij kwamen hun beloftes verrassend snel na, maar aarzelden niet hun voorwaarden te stellen. En nu moet Stevens bewijzen dat zijn loopbaan hem terecht heeft voorbereid op het premierschap, want de economische problemen van zijn land zijn groot en al is de besnoeiing van zijn eigen salaris en dat van zijn ministers een sympathiek gebaar – de problemen worden er niet door opgelost.

klr

Siaka Stevens - de lange weg naar de top

De nieuwe minister-president van Sierra Leone heeft een lange weg af moeten leggen voordat hij op 26 april dit jaar het premierschap kreeg dat het kiezersvolk hem vorig jaar maart al duidelijk gunde. Stevens, die misschien juist aan tegenslag een groot deel van zijn populariteit te danken heeft, werd tijdens zijn politieke loopbaan tweemaal gevangengezet en beleefde zelfs de soevereiniteitsoverdracht in de gevangenis.

Siaka Probyn Stevens werd op 24 augustus 1905 in het Moyambadistrict van de zuidelijke provincie geboren als zoon van een Limba-sergeant in de *Royal West African Frontier Force* (zijn moeder was Vai uit de kuststreek bij Liberië afkomstig). Na zijn schooltijd in Freetown nam hij in 1923 dienst bij de politie, waarna hij via een aantal jaren bij de spoorwegen, in 1943 mijnwerker werd. Als secretaris van de *Marampa Mine Workers' Union* dong hij later met succes naar het secretariaat van de nieuw opgerichte overkoepelende mijnwerkersorganisatie, de *United Mineworkers' Union*. In 1947 vertrok hij op een beurs naar Oxford waar hij aan het *Ruskin college* industriële betrekkingen studeerde. In 1951 was hij een van de oprichters van de SLPP, die van 1954 tot aan diens dood in 1964 onder leiding stond van dr. (later Sir) Milton Margai. Stevens die al in 1945 tot lid van de *Protectorate Assembly* in Bo was benoemd, werd in 1951 afgevaardigd naar de Legco (wetgevende raad) waarna hij Sierra Leone's eerste minister van land, mijnbouw en arbeid werd. Toen Milton Margai en de SLPP hem in 1957 lieten vallen, sloot Stevens die bij de verkiezingen de meeste stemmen op zich had verenigd, zich aan bij de *People's National Party* van dr. (later Sir) Albert Margai (Miltons broer) en werd plaatsvervangend leider.

Toen alle partijen in 1960 het *United Front* vormden voor onderhandelingen over onafhankelijkheid was Stevens een van de afgevaardigden die in april 1960 naar Londen gingen. Maar Stevens weigerde de daar gesloten overeenkomst te tekenen omdat hij de conclusies van de conferentie niet kon onderschrijven. Daarop werd hij door de PNP geroeyerd en richtte hij in mei 1960 de APC op. In februari van het volgend jaar (twee maanden voor de onafhankelijkheid) reisde Stevens nogmaals naar Londen met het verzoek nieuwe verkiezingen uit te schrijven. Maar toen op 19

februari in Freetown leden van zijn partij waren gearresteerd bij een botsing met de UF, werd Stevens in Londen aangehouden op een 'Fugitive Offenders' warrant', waarop hij na vrijwillige terugkeer in Freetown werd gearresteerd. Zo kwam het dat hij op de onafhankelijkheidsdag van 27 april 1961 met andere APC-ers in de gevangenis zat. Twee maanden later werd hij veroordeeld wegens smaad en samenzwering, maar dit vonnis werd in juli in hoger beroep vernietigd.

In 1962 ijverde de APC samen met de inmiddels ontbonden *Progressive Independence Movement* in de verkiezingscampagne tegen de regering van Sir Milton Margai, die met de SLPP 28 zetels won tegen de APC en SLPIM twintig. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1964 bleek de APC duidelijk vooruitgegaan en de overwinning in Freetown bezorgde Stevens het burgemeesterschap. Een jaar later werd hem op formele gronden belet zich herkiesbaar te stellen, maar de provinciale verkiezingen toonden dat niet alleen Freetown maar ook andere delen van het land de APC steunden. Op 17 maart 1967 bleek inderdaad dat de keizers genoeg hadden van de SLPP-regering, die steeds duidelijker onder verdenking van corruptie kwam te staan. Maar toen Stevens werd beëdigd als minister-president, werd hij gearresteerd door brigade-generaal David Lansana, de steunpilaar van Sir Albert Margai. Lansana werd op zijn beurt gevangengenomen, maar de militaire regering, die volgde, gunde Stevens toch geen rust, zodat hij besloot naar Londen uit te wijken, waarvandaan hij in december naar Guinee kwam. Nu de Dove-Edwincommissie hem bleek te steunen in zijn eis dat zijn beëdiging constitutioneel was, kon het NRC-bewind hem niet onbepert negeren. De laatste staatsgreep hoeft niet in direct verband te staan met een door Stevens en Bangura vanuit Guinee geleide samenzwering, om toch minstens gestimuleerd te zijn geweest door Stevens' aanwezigheid in het buurland. De doorzetter heeft nu de hem toekomende plaats in kunnen nemen. Hij zal zeker in de eerste tijd kunnen rekenen op de welwillendheid van het volk, maar de kritiek zal hem ook niet sparen, want bij zoveel problemen zullen misgrepen niet uitblijven, al is Stevens ongetwijfeld beter gekwalificeerd als politicus dan zijn beide voorgangers, de Margai-broeders.

klr

Togo Op 4 maart werd een Frans-Togolese overeenkomst gesloten, waarbij Togo de beschikking zal krijgen over f 10,5 mln. Bijna f 8 mln hiervan is bestemd voor de landbouw, de rest voor sanitaire en sociale voorzieningen, voor de infrastructuur, voor culturele zaken en voor technische opleidingen.

In tegenwoordigheid van de Westduitse minister voor economische samenwerking, Wischniewski, werd op 26 april de door Duitsland gebouwde en

gefinancierde nieuwe haven van Lomee geopend. Begin april besloot de regering dat Lomee een vrijhaven zou worden.

In Parijs, waar hij op 9 mei was aangekomen, pleitte president Eyadama voor het idee om de kwestie Biafra in een buitengewone zitting van de Afrikaans-Madagassische Gemeenschappelijke Organisatie te behandelen. Tijdens zijn bezoek aan Lagos had hij Lomee voorgesteld (1 mei) als plaats van onderhandeling tussen Nigerië en Biafra.

midden-Afrika

Unie van Centraalafrikaanse Staten Op 3 april werd in Fort Lamy bekend gemaakt dat als voorzitter van de UEAC zal optreden president Mobutu van Congo-Kinshasa, dat het hoofdkwartier van de Unie gevestigd zal zijn in Bangui, de hoofdstad van de Centraalafrikaanse Republiek en dat Tsjaad de secretaris-generaal zal aanwijzen, die zal worden bijgestaan door twee assistent-secretarissen, afkomstig uit elk van de beide andere lidstaten.

Het handvest van de Unie, dat op 2 april werd ondertekend, was tussen 25 februari en 24 maart in Kinshasa voorbereid door de ministers van buitenlandse zaken.

Volgens Justin Bomboko, minister van buitenlandse zaken van Congo, in een radiouitzending van 9 april, hadden de presidenten Tombalbaye, Bokassa en Mobutu besloten de ambassadeur van Tsjaad bij de VN tot secretaris-generaal te benoemen en het secretariaat onmiddellijk in werking te laten treden.

Andere besluiten waren: gegevens uit te wisselen over veiligheidskwesties; het transport over zee, rivier en spoor evenals door de lucht te coördineren (de luchtvaartmaatschappij zal bekend staan als *Air Afrique Centrale*); de economische ontwikkeling te coördineren; en om de eerste steen voor het secretariaatsgebouw in Bangui op 20 april te leggen. Volgens het persbureau Nieuw-China uit Peking werd de officiële afkondiging van UEAC gedaan op 2 april kort nadat commander Conway van het *US Strike Command* Congo had bezocht, en was de nieuwe Unie een poging van de VS om via regionale organisaties vanuit het reeds veroverde Congo zijn 'agressieve invloedssfeer' te vergroten.

Congo-Kinshasa Met twee zwaarbewaakte Nederlandse DC-6 vliegtuigen vertrokken onder toezicht van het Internationale Rode Kruis op 24 april de huurlingen uit de Rwandese hoofdstad Kigali via Chartoem naar Brussel, Parijs, Pisa en Zürich. President Mobutu had op 15 maart toestemming gegeven voor deze repatriëring op voorwaarde dat de landen van herkomst nooit meer toestemming zouden geven voor terugkeer van de huurlingen naar Afrika. Volgens onbevestigde be-

richten zouden twee dagen na aankomst in Europa al huurlingen zijn geronseld voor eventueel vertrek naar Rhodesië.

Het militair tribunaal van Kinshasa heeft midden februari driëntwintig vroegere Katangese gendarmes veroordeeld tot gevangenisstraffen variërend van één tot twaalf jaar. Vijf andere beklagden werden vrijgesproken. Allen waren beschuldigd van deelneming aan de muiterij in Kisangani van juli 1966 onder leiding van kolonel Ferdinand Tshimpola. Op 28 maart werden overste Gabriel Mulenda en majoor Honoré Mutombo veroordeeld tot respectievelijk tien en vijf jaar gevangenis wegens moord op de Fransman Plasse-Faulke op 29 februari in Bukavu. Drie onderofficieren en twee soldaten werden door de krijgsraad in Kinshasa vrijgesproken. Volgens getuigen en beklagden hadden de twee officieren de executie van de Fransman bevolen omdat zij van mening waren dat hij een huurling was. De beide veroordeelde officieren kregen elk bovendien een boete van ruim veertigduizend gulden.

Op 23 februari werd bekendgemaakt dat de algemene Congolese studentenunie ontbonden is. Als reden werd opgegeven dat het bestuur betrokken was bij een samenzwering tot omverwerping van de regering-Mobutu, maar volgens waarnemers maakt de regering zich zorgen over de links-radicalen neigingen van de studenten. Al enige tijd circuleerden in de hoofdstad anti-regeringsgezinde pamfletten en strooibiljetten. Op een massa-bijeenkomst in Luluaburg, hoofdstad van West-Kasai, maakte president Mobutu op 15 april bekend dat alweer een complot tegen zijn leven was ontdekt. Drie vroegere afgevaardigden van de provinciale assemblee zouden vijf mannen opdracht hebben gegeven de president te vermoorden, maar één van de vijf had uit patriottische overwegingen doorgeslagen. Vreemdelingen die zonder voldoende middelen van bestaan zijn kunnen sinds 2 maart het land worden uitgezet. Ieder die langer dan een maand in de buurt van Kinshasa of een provinciehoofdstad wordt aangetroffen zonder voldoende middelen van bestaan en zonder wettige en regelmatige inkomsten, wordt volgens dit decreet dat was ondertekend door de minister van binnenlandse zaken, Etienne Tshisekedi, gedwongen terug te keren

naar zijn geboortedorp. Aangenomen wordt dat met dit decreet beoogd wordt de smokkel tegen te gaan en de herbevolking van het platteland te bevorderen.

Gaboen President Bongo van Gaboen heeft op 12 maart in een radiotoespraak verklaard te hebben besloten, een nieuwe politieke partij te vormen die bekend zal zijn als de *Parti Démocratique Gabonais* (PDG). Deze partij zal in de plaats komen van de *Bloc Démocratique Gabonais*, die het land tot nu toe heeft geregeerd. De fouten die daarbij zijn gemaakt, 'en het feit dat sommige politici hebben gehandeld alsof de partij hun eigendom was', hebben president Bongo doen besluiten, alle politieke partijen van het land in deze nieuwe te hergroeperen. 'Om een voortzetting van deze staat van zaken in een tijdperk van nationale opbouw als het onze te vermijden', aldus de president, 'is het nodig, dat een zo klein land als het onze maar één politieke partij kent, waar ieder zijn plaats in kan vinden.'

Spaans-Guinee De grondwetsconferentie, die op 30 oktober 1967 in Madrid begon, maar die na enkele weken, als gevolg van onenigheid binnen de Guinese delegatie over de toekomstige staatkundige opbouw van het land, uiteenging, werd op 17 april hervat.

In maart had de Spaanse regering verklaard dat zij Guinee nog dit jaar onafhankelijkheid zal verlenen. Voor de onafhankelijkheid krijgt het Guinese volk gelegenheid zich bij referendum, dat onder toezicht zal staan van de Verenigde Naties, uit te spreken over de door de conferentie ontworpen grondwet.

De conferentie kwam begin mei al in een impasse terecht en werd daarom wederom verdaagd. Spanje was met een grondwetsontwerp ter tafel gekomen dat 33 van de 44 Guinese delegatieleden hadden afgewezen; zij weigerden het zelfs als werkdokument te aanvaarden en dienden een eigen ontwerp in, dat de Spanjaarden op hun beurt niet in behandeling wensten te nemen. Over de inhoud van de beide ontwerpen is weinig bekend. De

Spaanse minister van buitenlandse zaken had namelijk, zonder de Guinese delegatie hierin te kennen, beslist dat alle documenten van de conferentie geheim waren. Het gemeenschappelijke secretariaat van de delegaties der drie Guinese nationalistische partijen (IPGE, Monaligeen Munge) gaf 9 mei een verklaring uit, waarin stond dat het zelfstandige Guinee een democratische republiek met presidentieel bewind zal zijn en dat zijn buitenlandse politiek zal berusten op het beginsel van niet-verbonden-zijn en op dat van goede nabuurschap. Op 14 mei deelde dit secretariaat mee dat de Spaanse delegatie de conferentie op dood spoor heeft gebracht, omdat zij weigert zich neer te leggen bij de beslissing van de meerderheid der conferentieleden.

Tsjaad President François Tombalbaye heeft op 25 februari bekend gemaakt dat vakverenigingsleiders in Fort Lamy zijn gearresteerd wegens het verspreiden van tegen de regering gerichte strooibiljetten.

De president verweet 'verborgen krachten' dat zij de leiders van het land in diskrediet willen brengen terwijl Tsjaad voor zijn economische onafhankelijkheid vecht en alles doet om zijn prestige naar buiten te vergroten.

De raad van ministers heeft een zg. 'perswet' goedgekeurd. Deze zal bepalen dat kranten, periodieken en boeken vrij kunnen verschijnen voorzover hun inhoud de vrijheid van het individu, de eer van instellingen, de vrijheid van de staat naar binnen en buiten, de openbare orde, de morele gezondheid van het volk en de 'verheffing van de republiek' niet in de weg staan.

De ministerraad heeft een maatregel goedgekeurd waardoor het bezit van een 'buitenlandse-handelaars-kaart' verplicht wordt gesteld voor alle vreemdelingen die betrokken zijn bij de handel in Tsjaad. Deze maatregel werd aldus toegelicht, dat de wet niet is ontworpen om buitenlandse handelaren het werk onmogelijk te maken, doch als voorbereiding voor een begin van 'tsjaadianisatie' en als middel om de belastinggelden van handelaren gemakkelijker te kunnen innen.

oostelijk Afrika

Kenia Ter gelegenheid van de opening van het parlement heeft president Kenyatta gezegd dat het niet de bedoeling van zijn regering was de economische bloei van het land in gevaar te brengen door het tempo van de localisatie (dat is het sluiten van bepaalde gelegenheden tot het drijven van handel voor niet-staatsburgers) op te voeren tot voorbij het punt waarop de particuliere handel dit proces zou kunnen bijhouden. Ten aanzien van het resultaat van de nieuwe immigratie-maatregelen zei Kenyatta te hopen dat goede vooruitgang zou worden gemaakt bij het bevorderen van een snelle 'Kenianisatie' van de commerciële sector voor het einde van het jaar. 'Het is aan de werkgevers, deze Kenianisatie vrijwillig tot stand te brengen. Ik hoop dat alle werkgevers gebruik zullen maken van de diensten van staatsburgers, die voor deze taken geschikt zijn en die het werk ofwel dadelijk kunnen overnemen of een opleiding volgen waarin ze voor hun taak geschikt worden gemaakt' (27 februari).

De leider van de oppositie, *Kenya People's Union* (KPU), Mr. Oginga Odinga, heeft op 4 april afschriften uitgedeeld van een rede die hij had moeten houden voor een symposium van *Boston University* in de Verenigde Staten onder de titel: 'The meaning and role of revolution as seen in a newly independent African nation'. De oppositieleider werd verhinderd naar de Verenigde Staten te vliegen om het symposium bij te wonen omdat zijn paspoort door immigratie-ambtenaren te Nairobi in beslag werd genomen. Op 1 april werd het bureau van de KPU door politie onderzocht. Volgens mededeling van de vice-president, Arab Moi, zouden een Tsjechisch pistool, twee geladen magazijnen en enige documenten van opruiende aard in het bureau van Oginga Odinga zijn gevonden. Tijdens het debat in het parlement over deze kwestie verklaarde Mr. O.O., zoals de oppositieleider in Kenia

pleegt te worden aangeduid, dat het pistool door de politie zelf tijdens het onderzoek in zijn kamer zou zijn gelegd om hem verdacht te maken.

Oeganda President Obote van Oeganda heeft aangekondigd dat vrouwen in openbare dienst gelijk bezoldigd zullen worden met mannen en dat ze dezelfde promotiekansen zullen bezitten als hun mannelijke collega's. Ongeacht of ze getrouwd of ongetrouwd zijn, zullen de vrouwen op dezelfde voorwaarden in openbare dienst kunnen treden als mannen met dezelfde bekwaamheden. Bovendien zal iedere vrouw in regeringsdienst het recht hebben op 120 dagen zwangerschapsverlof per jaar, waarvan zij 60 dagen minstens moet opnemen, nl. van de dertigste week van haar zwangerschap af tot de bevalling.

Tanzania De eerste vice-president sjeik Karume heeft een beroep gedaan op Afrikanen en Aziaten, onderling te huwen teneinde discriminatie voor de toekomst onmogelijk te maken. Op een openbare bijeenkomst in Tanga verklaarde Karume dat huwelijken tussen de beide bevolkingsgroepen op Zanzibar een uitstekend middel was gebleken, wederzijds begrip tussen de twee rassen te bevorderen (23 februari).

Op 30 april zijn in Mwanza 13 mensen die tezamen met negen anderen in een kleine cel waren opgesloten, gestikt. Zij behoorden tot 42 mensen die waren opgebracht te Mabatini, waar een actie tot inning van belastingen met steun van de politie werd gehouden. Het hele gezelschap werd op 29 april in twee kleine cellen opgesloten. President Nyerere noemde de dood van deze mensen een nationale schande en verklaarde dat de tweede vice-president Kawawa en enkele ministers naar Mwanza zijn gezonden om deze zaak te onderzoeken.

de morele basis van eenheid

De minister van buitenlandse zaken, C.Y. Mgonja, heeft op 13 april bekendgemaakt dat Tanzania Biafra heeft erkend.

Door de erkenning van Biafra heeft president Nyerere van Tanzania opnieuw getoond dat hij moeilijk onder een van de politieke etiketten is thuis te brengen die men zo gaarne op staats-

hoofden plakt. In iedere nieuwe situatie blijkt Nyerere een oordeel uit te spreken dat is gebaseerd op een eigen, weldoordacht normenstelsel, dat in vergaande mate onafhankelijk kan worden genoemd van de dwang van enig ideologisch systeem, en dat hij in heldere taal aan zijn gehoor presenteert.

In een artikel dat op 28 april in de *Observer* is verschenen, zet Julius Nyerere uiteen welke overwegingen er bij hem en zijn regering toe hebben geleid, Biafra te erkennen. Dit artikel geven wij hieronder in hoofdtekken weer.

'Het was een moeilijk besluit voor ons, die zozeer het belang van Afrikaanse eenheid inzien, aan een nieuwe splitsing van die eenheid formele erkenning te verlenen. Wij hadden bovendien zeer goede relaties met de federatie van Nigerië, zelfs in die mate dat, toen wij hulp uit Afrika nodig hadden, wij die van de federatie vroegen (dit was ten tijde van de mouterij in 1964).

Eenheid kan echter alleen gebaseerd zijn op de algemene instemming van de betrokken volken. Zodra een aanzienlijk aantal mensen in enige staat niet meer vindt dat het hier om hun staat gaat, en dat de regering niet langer hun regering is, is eenheid niet meer te verwezenlijken. De plicht van de staatsburger zijn land te dienen en er desnoods voor te sterven, is gebaseerd op de grootste gemene deler van wat als staat wordt geaccepteerd en van de verantwoordelijkheid der regering alle burgers te beschermen en te dienen. Want staten en regeringen bestaan voor alle mensen en voor de dienst aan mensen. Er is geen andere rechtvaardiging voor staten en regeringen dan de mens. In Nigerië is dit bewustzijn van een gemeenschappelijk staatsburgerschap vernietigd door de gebeurtenissen van 1966, in het bijzonder door de pogroms waarin 30 000 mensen uit Oost-Nigerië werden vermoord en een nog groter aantal werd gewond en waarin ongeveer 2 miljoen mensen werden gedwongen uit het noorden van hun land te vluchten. Hierdoor en door het klaarblijkelijke onvermogen of de onwil van de autoriteiten, de slachtoffers te beschermen, is de overtuiging bij de Oostnigerianen ontstaan, dat zij werden afgewezen door andere Nigerianen en in de steek gelaten door de federale regering. Als zij hierin ongelijk hebben moet men hen van dit ongelijk overtuigen. Zij worden niet overtuigd door op hen te schieten, noch door hun scholen en hospitalen te bombarderen in gebieden waar de mensen voor vervolgingen zijn gevlucht.

Als president van Tanzania is het mijn plicht de integriteit van de Verenigde Republiek te handhaven. Maar als de massa van het volk van Zanzibar uit eigen overtuiging zou vaststellen dat de Unie niet in hun voordeel is zou ik niet kunnen bepleiten ze door bommen tot toegeven te dwingen. Ik zou geen oorlog kunnen verdedigen tegen mensen die ik beloofd heb te dienen – en zeker niet als de afscheiding is voorafgegaan door een afwijzing van Zanzibar door Tanganjikanen. De Biafranen geloven nu dat hun persoonlijke veiligheid niet is gewaarborgd in de huidige Nigeriaanse federatie. Toen zij geen overeenstemming konden bereiken over een nieuwe vorm van associatie, hebben zij het recht voor zich opgeëist, zichzelf te regeren. De Biafranen eisen niet het recht op iemand anders te regeren. Zij hebben niet gezegd dat zij de federatie wilden regeren als enige manier om zichzelf te beschermen. Zij hebben eenvoudig hun verdere instemming onthouden aan het systeem waaronder zij geregeerd werden.

Biafra heeft nu evenmin als Nigerië een democratische regering, maar de algemene steun van de

massa voor Biafra en zijn verdediging is klaarblijkelijk. Tanzania zou nog altijd prijs stellen op enige vorm van samenwerking of eenheid tussen alle volken van Nigerië en Biafra. Wij geloven hier dat eenheid van vitaal belang is voor de toekomst van Afrika. Het moet echter een eenheid zijn die het volk dient en die door het volk wordt gewenst. Tien maanden lang hebben we het recht van de federale regering op onze steun aan een 'politieele actie' om de integriteit van de staat te verdedigen erkend. Als gevolg daarvan hebben we gezien hoe een burgeroorlog leidde tot de dood van ongeveer 100 000 mensen en tot het gebruik van huurlingen door beide partijen. Wij hebben gezien dat de federale regering het advies van Afrika om tot besprekingen te komen in plaats van overgave te eisen als eerste voorwaarde voor besprekingen, heeft afgewezen. Al deze dingen samen hebben ons langzamerhand tot de conclusie gedwongen dat een Nigeriaanse eenheid niet bestond. Tanzania betreurt het diep dat de wil tot eenheid in de laatste twee jaren is vernietigd. Wij zijn echter overtuigd dat Nigeriaanse eenheid net zo min kan worden afgedwongen als eenheid in Oost-Afrika kan worden geforceerd door de verovering van de ene staat door de andere. Het is ons gebleken dat door te weigeren het bestaan van Biafra te erkennen wij in het geheim een oorlog tegen de mensen van Oost-Nigerië zouden hebben gesteund, een oorlog die werd gevoerd in de naam van de eenheid. Wij konden niet voortgaan, dit nog langer te doen.' aeb

zuidelijk Afrika

Angola De eerste regionale vergadering van de MPLA (*Movimento Popular de Libertação de Angola*) heeft volgens radio Brazzaville op 10 maart de repatriëring van het hoofdkwartier naar Angola verwelkomd. Aanbevolen werd dat burgerlijk en militair bestuur op dorps- en regionaal niveau in één persoon worden belichaamd. Nieuw op te richten, clandestiene cellen moeten de stedelijke massa's mobiliseren voor de bevrijdingsoorlog. Als lid-sympathisant moeten ook tot de MPLA worden toegelaten blanken, die geboortig of woonachtig zijn in Angola of vreemdelingen, die door huwelijk aan de beweging zijn verbonden en sympathiek staan tegenover de MPLA. De onderwijspolitiek moet worden gericht op de eisen van de vrijheidsstrijd voor het aankweken van een nationaal en revolutionair bewustzijn. Volgens de vergadering heeft Portugal de banden met 'het racistische, reactionaire en imperialistische blok in zuidelijk Afrika en met het wereld-imperialisme, voornamelijk met het imperialisme van de Verenigde Staten' versterkt. Met bezorgdheid wordt geconstateerd dat in het noorden de 'stamverschillen' toenemen,

waarvoor de 'openlijk contra-revolutionaire en anti-nationale activiteit van zekere marionettenorganisaties' verantwoordelijk wordt gehouden. Het bevrijdingscomité van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid heeft aanbevolen niet langer Roberto Holden's GRAE – regering in ballingschap – te erkennen wegens GRAE's voorkeur voor intriges. Volgens een bekendmaking van het Portugese leger op 21 maart in Loeanda werden in de derde week van maart vijftien guerrilla's in Noord-Angola gedood en twaalf gevangen genomen, terwijl slechts één Portugese soldaat was gesneuveld. De MPLA berichtte dat de haven Benguela door strijdkrachten van de MPLA was vernield, maar het Portugese ministerie van defensie ontkende dit op 26 april.

Botswana De regering heeft op 20 maart aan VN-secretaris-generaal Thant laten weten geen voorstander te zijn van het gebruik van geweld tegen het Rhodesische regime-Smith. In zijn begrotingstoespraak op 25 maart in de Nationale Vergadering in Gaborones, kondigde de

minister van financiën, Segokgo, de ontwikkeling van minerale productie aan. Hij deelde mee dat Botswana binnenkort lid van het Internationale Monetaire Fonds en van de Internationale Bank voor Reconstructie en Ontwikkeling zal worden.

Op 12 mei overleed de ambassadeur van Botswana bij de Verenigde Staten, tevens vertegenwoordiger bij de Verenigde Naties, Prof. dr. Zachariah Keodirelong Matthews, die 67 jaar geleden geboren werd in de Zuidafrikaanse Kaapprovincie. Na de zendingsschool van Lovedale te hebben doorlopen, studeerde hij rechten aan het universiteitscollege *Fort Hare*, waar hij later lector 'African Studies' werd en bij het emeritaat van D.D.T. Jabavu diens leerstoel bezette. In 1937 werd hij lid van de eerste Zuidafrikaanse *Native Representative Council*, waarvoor hij in 1943 herkozen werd. Als een van de leiders van het Zuidafrikaanse *African National Congress* werd 'zk' wegens hoogverraad in 1956 gearresteerd. Twee jaar later werd de aanklacht tegen hem ingetrokken, maar in 1960 werd hij opnieuw gearresteerd en bijna zes maanden gevangen gehouden zonder dat een aanklacht tegen hem werd ingediend. In 1966 trad hij in diplomatieke dienst van Botswana.

Lesotho Koning Moshoeshoe II werd op 7 maart in Maseroe door zijn minister-president Chief Leabua Jonathan gewaarschuwd zich niet met politiek te bemoeien en met de regering samen te werken omdat anders maatregelen zouden worden genomen. Twee dagen eerder had het *College of Chiefs* besloten de beperkingen waarin de koning in januari 1967 had toegestemd, af te schaffen. Jonathan, die maatregelen tegen de chiefs aankondigde, zei: '*The chieftainship is not very popular with the electorate at present*'.

Met dertien tegen zeven stemmen besloot de senaat op 15 maart Chief S.S. Matete, de vice-president, van zijn zetel te verwijderen. Matete, die ook leider is van de *Marematlou Freedom Party*, had volgens de indiener van de motie, Anthony Manyeli, minister van onderwijs en cultuur, de senaat veront-rust 'door voortdurend zich te mengen in zeer politieke en controversiële zaken, door politieke vergaderingen toe te spreken en politieke artikelen in de pers te schrijven', hetgeen volgens Manyeli in

strijd is met parlementaire procedure en de grondwet.

De besprekingen, die op 15 maart op regeringsniveau met Zuid-Afrika waren begonnen om te komen tot een gemeenschappelijk uitleveringsverdrag, moesten volgens radio Lesotho op 16 maart al mislukt heten, doordat Zuid-Afrika kennelijk het verdrag ook van toepassing wilde doen zijn op Zuidwest-Afrika.

De vroegere Britse gouverneur-generaal van Malawi, Sir Glyn Jones, heeft de uitnodiging van Jonathan om op te treden als regeringsadviseur aanvaard, zo werd op 27 februari door radio Johannesburg bekendgemaakt. Sir Glyn, die in Malawi woont, had toestemming van president Banda verkregen.

De regering heeft op 20 maart samen met Botswana secretaris-generaal Thant laten weten het gebruik van geweld tegen het Rhodesische regime-Smith niet te zullen steunen.

Mozambique Volgens het rapport van het bevrijdingscomité van de OAU aan de tiende gewone zitting van de ministerraad van de OAU (die van 20 tot 24 februari in Addis Abeba bijeenkwam) hebben de bevrijdingsbewegingen en met name FRELIMO bevredigende vooruitgang geboekt in de Cabo Delgado provincie en in het oostelijke en zuidelijke Niassa-district.

De Portugese minister van buitenlandse zaken, Franco Nogueira, heeft op een persconferentie op 13 maart in Lissabon ontkend dat Portugal overweegt gebied af te staan aan Malawi. Hoewel het recente bezoek van vier parlementariërs uit Malawi aan Portugal een beleefdheidsbezoek was, waren politieke onderwerpen wel ter sprake gekomen. Volgens Nogueira was het niet waar dat officieren van de strijdkrachten en de politie uit Zuid-Afrika, Rhodesië en Portugal in het geheim eens in de maand ergens in zuidelijk Afrika bijeenkwamen voor uitwisseling van gegevens over guerrilla-bewegingen en voor coördinatie van het optreden van de luchtmacht tegen de guerrilla's.

Dr. Eduardo Mondlane, leider van FRELIMO maakte op 25 maart in Dar es Salaam bekend dat FRELIMO een nieuw front van gewapend verzet had

geopend in de Tete-provincie, waar de vestiging van blanke kolonisten bevorderd wordt (een miljoen blanken op een gebied rijk aan mineralen en een Afrikaanse bevolking van ongeveer een half miljoen). Het gewapend verzet dat daar sinds november wordt gepleegd had volgens Mondlane aan zestien Portugezen het leven gekost en twaalf

anderen gewond. Spoorwegen en militaire posten waren overvallen en vernield.

De gouverneur-generaal, generaal Costa Almeida, verklaarde op 23 april in Lissabon dat ondanks de terroristen de militaire situatie niet belangrijk is gewijzigd. Volgens hem vertoonde de huidige toestand vele symptomen van gezondheid.

Rhodesië: verbreding van de kloof

De mogelijkheden tot herstel van een constitutioneel bewind in Rhodesië als gevolg van overleg tussen de Britse regering en het kabinet-Smith zijn van eind februari tot half mei voortdurend meer afgebrokkeld. De aankomst van Sir Alec Douglas-Home in Salisbury op 25 februari werd met spanning begroet en er werden verwachtingen aan gekoppeld die met de reële kansen op een vergelijk niet in overeenstemming waren. Het plotselinge gevoel in Rhodesië dat er nieuwe dingen zouden gebeuren hangt vermoedelijk samen met tegenstellingen in Rhodesië zelf: de ontevredenheid over stijgende prijzen en slechte eigen produkten was gegroeid. Verschillen binnen de partij van Smith, het *Rhodesian Front*, waren in de openbaarheid gekomen door de schorsing van het wat buitennissige racistische parlamentslid, Robin James. De pogingen van de regering om gezamenlijke sportbeoefening door blank en zwart uit te bannen hadden veel ouders geërgerd. Bovendien hebben de campagnes van min of meer liberale kringen, zoals de Forum groep of de '*Rhodesian Constitutional Association*' om hernieuwde onderhandelingen met Groot-Brittannië te beginnen, de aandacht opnieuw gevestigd op de Anglo-Rhodesische betrekkingen.

Er wordt gesproken van een soort schikking, waarbij Ian Smith zijn remmen op meer invloed van de Afrikanen in zijn regering wat minder strak zou zetten en zelfs van een 'symbolische' terugkeer naar de legaliteit en een snel einde van de sancties. Het is volkomen anders gelopen. Een van de voornaamste oorzaken voor de snelle en radicale verbreding van de kloof tussen Londen en Salisbury was onder meer het feit dat een Rhodesisch Hof van Appèl heeft geweigerd, uitstel van executie te verlenen aan drie ter dood veroordeelde Afrikanen hangende hun appèl bij de *Privy Council*. Het beroep van de veroordeelde mannen tegen de weigering van het *High Court* in 1967 om een definitief verbod op de terechtstelling aan de regering op te leggen, werd door de rechters afgewezen. Chief Justice Sir Hugh Beadle motiveerde zijn besluit, het vonnis ten uitvoer te laten leggen door erop te wijzen dat de regering, ongeacht de beslissing van de *Privy Council*, toch tot ten uitvoerlegging van het vonnis zou overgaan. Toen bovendien Koningin Elizabeth van haar recht als staatshoofd gebruik had gemaakt door gratie te verlenen op grond van de constitutie van 1961 en de doodstraf in levenslange gevangenisstraf had veranderd, kwam de hele verantwoording voor wat moest gebeuren te rusten op de regering-Smith. Op 4 maart werd het hoogtepunt in de crisis bereikt: de drie rechters van het Rhodesische Hof van Appèl weigerden het recht te erkennen van Koningin Elizabeth om James Dhlamini en Victor Mlambo, twee van de Afrikanen, die waren veroordeeld, gratie te verlenen. De gouverneur van Rhodesië, Sir Humphrey Gibbs, heeft toen Londen gevraagd of hij Chief Justice Sir Hugh Beadle moest ontslaan voor het deelnemen aan de

rebellie. (Sir Hugh is een oude vriend van Sir Humphrey). Nadat het vonnis was uitgevoerd, drie jaar na de veroordeling van de betrokkenen, en ondanks de gratie van de Britse koningin, werd de grote vraag, wat er met de overige honderd veroordeelde gevangenen zou gebeuren. Een groot deel van hen zijn voor de meeste Afrikanen guerrilla's, m.a.w. vrijheidsstrijders, in oorlog tegen een racistisch regime dat bijna overal ter wereld als illegaal wordt beschouwd. Vooral in de ogen van de Afrikanen zou executie van deze mensen gelijk staan met het doden van krijgsgevangenen. De internationale repercussies op het hangen der gevangenen waren zo veelvuldig en scherp dat de Rhodesische censuur nagenoeg alle berichten daarover uit de *Rhodesia Herald* heeft geweerd.

Het regime-Smith heeft getracht politieke munt te slaan uit dit cynische spel met het leven van drie Afrikanen. Het is er inderdaad in geslaagd te demonstreren hoe machteloos de Britse regering in deze kwestie is. Het heeft echter daarnaast een einde gemaakt aan het vage vertrouwen dat in vele kringen in – en buiten – Engeland nog bestond in een redelijke Ian Smith, met wie uiteindelijk toch nog tot een vergelijk zou zijn te komen. De pers van de onafhankelijke Afrikaanse landen ziet in deze terechtstelling een nieuwe aanwijzing dat de dominantie van een blanke minderheid over een zwarte meerderheid in heel zuidelijk Afrika een onhoudbare situatie betekent die alleen door geweld ongedaan kan worden gemaakt. De terechtstellingen vormden ook uiterst geschikte grondstof voor de Chinese- en Russische propaganda-machines die de situatie zoals te verwachten was, hebben uitgebuit om de Chinese Volksrepubliek resp. de Sovjet-Unie als de enige ware vriend van de verdrukte Afrikanen voor te stellen. In Groot-Brittannië zelf zijn naar aanleiding van deze terechtstellingen stemmen opgegaan om het gebruik van geweld in Rhodesië te bepleiten. Zo heeft de 'Guardian' betoogd dat het leed en de kosten die gepaard zouden gaan met een spoedig uitgevoerde militaire actie om Smith op de knieën te dwingen, in het niet zouden vallen bij de offers die moeten worden gebracht als het Britse Rijk in een later stadium zou worden gedwongen in te grijpen, bv. als Rhodesische troepen de bases van vrijheidsstrijders in Zambia zouden aanvallen, met alle gevolgen van dien, ook voor Londen. Omstreeks half maart was echter duidelijk geworden dat noch de Britse openbare mening, noch de regering tot een verandering van het afwijzende standpunt t.a.v. het gebruik van geweld in Rhodesië waren te bewegen.

Op 19 maart heeft een van de voormalige steunpilaren van het *Rhodesian Front*, Len Idensohn, de partij verlaten om zich aan het hoofd te stellen van een nieuw-opgerichte ultra-rechtse pro-apartheids-groepering. Hij wordt daarmee de leider van een rebelse rechtse groep, die Smith halfzachtheid verwijt en de apartheid die door Ian Smith behoedzaam en stap voor stap wordt verwezenlijkt, met één slag tot een feit wil maken. Het taalgebruik van Idensohn is een verhelderende illustratie van diens gezindheid: Smith en zijn kabinetsleden ziet hij als 'een troep tierende langharige liberalen'. Hij is van mening dat het tijd is 'dat we een partij stichten om de blanke man een plaats onder de zon te geven. Tegenwoordig wordt steeds maar toegegeven aan de Afrikanen. Wij zijn tenminste eerlijk. Wij willen ronduit rassenscheiding en zeggen het ook, anders dan de regering, die schuilt onder een parapluie van onecht multiracialisme'. Het valt voorlopig nog niet te zeggen, hoeveel medestanders Idensohn zal krijgen. Wat hij met zijn woorden in elk geval bereikt is dat het profiel van Ian Smith in vergelijking tot het zijne humaner trekken schijnt te krijgen.

De gebeurtenissen langs de grens tussen Rhodesië en Zambia werken de wil tot matiging aan beide zijden niet in de hand. De guerrilla-activiteit neemt langzaam maar gestadig toe. De guerrilla's, door hun relatief hoge verliezen wijzer geworden, opereren de laatste maanden in toenemende mate in zeer kleine groepen, die in het zware struikgewas ten zuiden van de Zambesi vrij moeilijk zijn op te sporen door de *Vampires* van de Rhodesische luchtmacht. Van Rhodesische zijde wordt gezegd dat omstreeks half maart een niet nader bekendgemaakt aantal guerrilla's, nabij Lake Kariba in kano's aangetroffen, zou zijn gevangengenomen. Van Afrikaanse nationalistische zijde in Loesaka is er op gewezen, dat het doel van de actie alleen maar was, 'de Afrikanen die kortgeleden in Salisbury waren opgehangen te wreken' en 'Ian Smith en Lardner Burke te pakken te krijgen'. Op 19 maart verklaarden woordvoerders van de concurrerende Rhodesische verzetsgroepen ZAPU en ZANU dat minstens een dozijn leden van de Rhodesische veiligheidstroepen zouden zijn gesneuveld. Elk van beide groepen eiste de eer van dit al of niet reële militaire succes voor zich op.

Door de regering-Smith wordt in alle stilte stelselmatig gewerkt aan maatregelen die een uitbreiding van de apartheid betekenen, een apartheid die overigens nog sterk in graad verschilt van de Zuidafrikaanse 'gescheiden ontwikkeling' die kennelijk in Rhodesië als blauwdruk dient. Steeds weer blijkt echter dat er in Rhodesië aanzienlijke tegenkrachten zijn die ten dele een zo radicale apartheid als Zuid-Afrika kent niet wensen en ten dele uit economische- en internationaalpolitieke overwegingen er de voorkeur aan geeft, de laatste bruggen naar een legalisatie van het regime niet voortijdig af te breken.

Een van de lichamen die aldus verzet biedt, is de constitutionele raad, die zich tegen wetsontwerpen heeft gekeerd die de gemeentebesturen zouden machtigen, gescheiden recreatieruimten, zoals parken en zwembaden voor blanken en Afrikanen in te richten. De druk van de regering om ook de sportbeoefening tussen blanke en niet-blanke of gemengde scholen onmogelijk te maken, neemt eveneens toe. Tenslotte is in de '*Group Areas Act*' een wetsontwerp voorbereid om in bepaalde woongebieden de meerderheid het recht te geven door het uitbrengen van hun stem bevolkingsgroepen van andere kleur te verplichten deze gebieden te verlaten. Van deze *Group Areas Act* zouden niet alleen Afrikanen, maar ook Aziaten, onder wie zich welgestelde zakenlieden bevinden het slachtoffer kunnen worden.

Op 6 april heeft premier Smith bekend gemaakt dat de censuur op de pers is geëindigd, twee en een half jaar nadat deze was ingesteld. De vasthoudendheid van de redacteurs der kranten, die steeds maar weer door witte kolommen in hun pagina's duidelijk bleven aangegeven waar de censuur had ingegrepen, heeft hiermee een duidelijk succes geboekt.

In het begin van april is een rapport van 180 pagina's verschenen voor een constitutie die, als de regering haar zou aanvaarden, de weg naar politieke vooruitgang voor de Afrikanen grondig zou blokkeren. In dit document van de multi-rationale commissie-Whaley wordt gezegd dat het pariteitsbeginsel er op is gericht, permanente blanke politieke heerschappij zowel als exclusieve Afrikaanse heerschappij te verhinderen. Maar daarnaast wordt er onomwonden in bepleit dat de blanken de doorslaggevende stem moeten hebben in de regering voor een tijdperk 'dat niet met klok of kalender kan worden aangegeven'. Het systeem van verkiezingen en parlementaire vertegenwoordig-

ging zoals dat door de commissie-Whaley is bepleit zou een meerderheidsregering onmogelijk maken en 'pariteit' gedurende jaren of misschien wel generaties geen kans geven. De commissie heeft in royale volzinnen apartheid als oplossing voor Rhodesië's moeilijkheden verworpen. Anderzijds beveelt zij de handhaving en verscherping van de beruchte *Land Apportionment Act*, Rhodesië's instrument voor het afdwingen van gesegregeerd wonen, aan. Dit alleen al gaat lijnrecht in tegen de Britse eis, een einde te maken aan rasdiscriminatie om een terugkeer, eens, tot een legale status binnen het Britse Gemenebest, niet totaal onmogelijk te maken. **aeb**

Swaziland Op de constitutionele conferentie die van 19 tot 23 februari in Londen werd gehouden bleek het onmogelijk de standpunten van de Britse en Swazi-delegaties te verzoenen t.a.v. de schade-loosstelling voor land verkocht aan kolonisten. Prins Dlamini, minister-president van Swaziland (dat op 6 september onafhankelijk wordt) verklaarde na afloop van de conferentie voorstander te zijn van diplomatieke betrekkingen met Zuid-Afrika. Uit protest wegens uitsluiting van de conferentie hielden dr.A.F.Zwane en K.T.Samketi de ingang tot *Marlborough House* in Londen op de openingsdag van de conferentie versperd totdat zij door de politie werden verwijderd. Zwane en Samketi, zijn resp. president en vice-president van de oppositie, die ondanks 20 procent van de stemmen bij de verkiezingen van april 1967 geen enkele zetel verkreeg.

Zambia President Kaunda heeft op 16 februari op een persconferentie meegedeeld dat hij 'voor een zeer korte tijd' het leiderschap van partij en land had neergelegd. Dit was gebeurd tijdens een bijeenkomst van de *United National Independence Party* (UNIP) in Loesaka. President Kaunda lichtte dit gebaar toe door erop te wijzen dat hij 'verontwaardigd was door een vreselijke provinciale en tribale instelling bij de behandeling van de nationale problemen'. 'Inderdaad is het land voor acht of negen uren zonder president geweest', aldus Kaunda. 'Maar natuurlijk hebben de geruststellende verklaringen en de tranen, de welgemeende tranen die gevloeid zijn, ertoe bijgedragen dat ik teruggekeerd ben op mijn besluit. Ik ben er dus weer om mijn volk te redden.'
President Kaunda heeft gewaarschuwd dat het een ramp voor de economie van Zambia zou zijn als

Groot-Brittannië een aanvraag om hulp tot een bedrag van £ 28 miljoen zou afwijzen. Dit bedrag is een tegemoetkoming in de geldelijke verliezen die de sancties tegen Rhodesië Zambia hebben berekend. Op 1 maart werd bekendgemaakt dat Groot-Brittannië een beslissing over deze kwestie had uitgesteld om een nader onderzoek in te stellen als gevolg van het hernieuwde beroep van president Kaunda. De Britse regering heeft al aangekondigd in ieder geval tot een bedrag van £ 13,8 miljoen hulp te verlenen, voornamelijk voor het bouwen van wegen die het gebied van Rhodesië niet raken.

Radio-Loesaka heeft op 6 april bekendgemaakt dat 6 mensen zijn gedood en 20 gewond bij een aanval die Portugese vliegtuigen op 22 maart hebben ondernomen op 3 Zambiaanse dorpen in het district Kalabo. De Zambiaanse commentator besloot de berichten hierover aldus: 'Het zal spoedig nodig worden, vergeldingsmaatregelen ernstig te overwegen. Deze misdaden zullen op een dag worden gewroken'.

Zuid-Afrika Een wetsontwerp tegen 'onbehoorlijke inmenging' werd op 26 maart bij het parlement ingediend en op 3 mei aangenomen. Hierdoor wordt het voor politieke partijen onmogelijk om leden te hebben afkomstig uit verschillende bevolkingsgroepen, terwijl niemand zich meer zal kunnen bezig houden met de politieke activiteiten van bevolkingsgroepen waartoe hij niet behoort. Op grond hiervan besloot de Liberale Partij tot ontbinding over te gaan, aangezien de wet het multiraciale karakter van de Liberale Partij afwijst. Daarentegen besloot de Progressieve Partij aan de wet te voldoen en haar activiteiten voort te zetten als blanke partij. Het enige parlementslid

dat zich tegen de eerste lezing van het wetsontwerp verzette was de PP-afgevaardigde Helen Suzman.

Op 28 februari deelde minister-president, B.J. Vorster, in de Volksraad mee dat de nieuwe voorgestelde vertegenwoordigende raad van Kleurlingen bestaan zal uit veertig gekozen en twintig benoemde leden. Tot nu toe verkozen de mannelijke Kleurlingen in de Kaapprovincie vier blanke vertegenwoordigers in het parlement, die de belangen van de Kleurlingen moesten behartigen. De drie huidige blanke vertegenwoordigers (een is overleden) zullen tot 1971 hun werk kunnen doen. Volgens Sir de Villiers Graaff, leider van de oppositionele Verenigde Partij, zijn de Kleurlingen gekant tegen de vervanging van dit beperkte kiesrecht door gesegregeerd kiesrecht.

Op 19 februari werd J.J.Fouché unaniem tot president verkozen door het kiescollege bestaande uit beide huizen van het parlement. De 69-jarige Fouché werd op 10 april in Kaapstad tot tweede staatspresident geïnstalleerd. Hij was tot 1966 minister van defensie en werd in de eerste verkiezing voor de opvolging van de eerste president, C.Swart verslagen door E.Dönges, die echter wegens ziekte niet kon worden geïnstalleerd en begin van dit jaar overleed. Fouché die in de Oranjevrijstaat werd geboren en aan de universiteit van Stellenbosch studeerde, wordt beschouwd als een gematigd Afrikaner. Als gevolg van Fouché's verkiezing werd het kabinet (waarin hij het departement van Landbouwtechnische diensten beheerde) gereorganiseerd. Door de opsplitsing van het departement van PTT en gezondheidszorg werd in plaats van Hertzog die alleen gezondheidszorg behoudt een nieuwe minister voor PTT benoemd: M.C.G.J.van Rensburg, de vroegere adjunct-minister van vervoer. Van Rensburg is in tegenstelling tot zijn voorganger die een verstokt tegenstander van televisie is, geen 'verkrampte' nationalist.

Het beroep van prof.A.D.Pont tegen de schadevergoeding die hij moet betalen aan prof.A.S. Geysers en ds.C.F.Beyers Naudé is door het Hof van Appel in Bloemfontein verworpen. Pont moet de vergoeding van tienduizend Rand plus de kosten van het geding betalen.

De beslissing van het Internationale Olympische

Comité (na postale stemming onder de 71 leden naar verluidt met een meerderheid van drie stemmen genomen) om Zuid-Afrika tot de komende zomerspelen in Mexico toe te laten, heeft in Afrika tot reacties geleid. De Raad van ministers van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid, in tiende gewone zitting in Addis Abeba bijeen van 20 tot 24 februari, eiste dat dit besluit onvoorwaardelijk en onmiddellijk ongedaan zou worden gemaakt. Volgens een verklaring van het IOC op 15 februari heeft de Zuidafrikaanse regering een vijftal concessies gedaan, die de integratie van het vertegenwoordigende team buiten de staatsgrenzen beogen. Daarentegen was integratie van selectie-wedstrijden verworpen. Het bestuur van de Opperste Afrikaanse Sportraad (die 32 Afrikaanse landen vertegenwoordigt) besloot op 26 februari in Brazzaville een beroep te doen op alle Afrikaanse landen de Spelen te boycotten, wanneer Zuid-Afrika daaraan zal deelnemen. Het IOC maakte op 24 april in Zwitserland bekend dat het vereiste minimum aantal stemmen voor een aanbeveling (dat de uitnodiging aan Zuid-Afrika wordt ingetrokken) bereikt was en op 25 april noemde de OAU dit een overwinning voor Afrika. Diezelfde dag bestempelde minister-president Vorster dit besluit als een terugkeer naar het oerwoud, waar het in de toekomst 'niet langer nodig (is) Olympische Spelen te organiseren, maar boomklimwedstrijden'.

Op 15 maart heeft de minister van defensie, P.W. Botha, aan de senaat meegedeeld dat in samenwerking met de raad voor het wetenschappelijk onderzoek de napalmbom nu in Zuid-Afrika kon worden vervaardigd. In de Volksraad verklaarde hij op 5 april dat landen die de guerrilla tegen Zuid-Afrika hielpen en bevorderden er rekening mee moesten houden dat Zuid-Afrika wel eens hard zou kunnen terug slaan.

De minister van financiën, Nicolaas Diederichs, noemde op 27 maart in de Volksraad het besluit tot gedeeltelijke vrijmaking van de goudprijs enigszins kunstmatig. Hij sloot de mogelijkheid van verkoop van goud op de vrije markt niet uit, maar op 8 april verklaarde hij in Kaapstad dat Zuid-Afrika besloten had voorlopig geen goud te verkopen aan centrale banken of op de vrije markt.

Op 12 mei overleed in New York prof.dr.Zacha-

riah Keodirelong Matthews (zie p. 116 Botswana).

Zuidwest-Afrika De Internationale Juristencommissie heeft in een verklaring, afgegeven te Genève op 27 februari, de Zuidafrikaanse wet op het terrorisme (waaronder 30 Zuidwestafrikanen op 9 februari in Pretoria werden veroordeeld) bekritiseerd. De Veiligheidsraad van de Verenigde Naties heeft na enkele verdagingen op 14 maart de vrijlating van de veroordeelden geëist, maar de betreffende resolutie werd daags daarna door de Zuidafrikaanse minister-president B.J. Vorster van de hand gewezen. Tijdens het debat in de Veiligheidsraad (dat op 19 februari was begonnen) verzochten 57 Afro-Aziatische landen economische sancties in te stellen tegen Zuid-Afrika wegens de weigering van dat land de veroordeelde Zuidwestafrikanen vrij te laten. Naar verluidt waren Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en Frankrijk van mening dat een totale economische boycot niet mogelijk en niet wenselijk is. De Zuidafrikaanse minister van buitenlandse zaken, dr. Hilgard Muller, heeft in een memorandum aan secretaris-generaal Thant het vonnis gerechtvaardigd op grond van de verantwoordelijkheid van de Zuidafrikaanse regering voor het welzijn van alle inwoners van Zuidwest-Afrika. Volgens het memorandum kan niet worden toegestaan dat een groep getrainde terroristen een soort Vietcong-terreur brengen. Op 22 februari werd bij het hooggerechts-hof te Johannesburg hoger beroep aangetekend voor 28 veroordeelden. De twee die elk tot vijf jaar waren veroordeeld, hebben geen appèl laten aantekenen.

Op 7 april zijn vertegenwoordigers van de Raad voor Zuidwest-Afrika onder leiding van de Egyptenaar Mustafa Rateb Abdel Wahab, vanuit New York in Loesaka (Zambia) aangekomen. De be-

doeling het bestuur over Zuidwest-Afrika over te nemen, kon niet worden verwezenlijkt, omdat (wegens de Zuidafrikaanse weigering een landingsvergunning te geven), geen enkele luchtvaartmaatschappij een toestel wilde afstaan. De groep vertrok op 14 april naar Dar es Salaam, waar Wahab op 17 april aankondigde dat de missie onverrichterzake naar New York moest terugkeren. Als enige winstpunten van de reis werd genoemd dat met vertegenwoordigers van de nationalistische bewegingen was gesproken en dat nu aangetoond was dat Zuid-Afrika zich met geweld zou verzetten tegen uitvoering van de betrokken VN-resoluties over Zuidwest-Afrika. Een nieuwe poging het gebied binnen te gaan (de landweg was afgesloten wegens overstromingen) zou worden ondernomen zodra overeenstemming met Zambia was bereikt over de voorwaarden van vervoer. (Secretaris-generaal Thant had al op 16 april verklaard dat de Zambiaanse eis van schadevergoeding voor geval het gecharterde Zambiaanse toestel in beslag zou worden genomen, niet kon worden aanvaard.) De Raad die op 18 april naar New York terugkeerde waarschuwde op 7 mei de Algemene Vergadering dat Zuid-Afrika's weigering het bestuur over Zuidwest-Afrika op te geven onvermijdelijk tot rassenoerlog moet leiden. Op 24 april hadden Afrikaanse en Aziatische leden van de Verenigde Naties besloten hun stem te onthouden aan het voorgestelde nucleaire non-proliferatieverdrag totdat de VN optreedt in zake Zuidwest-Afrika, dat wordt beschouwd als de belangrijkste kwestie van de zitting.

De Zuidafrikaanse minister van defensie, P.W. Botha, had op 15 maart tot de senaat in Kaapstad verklaard dat een van de belangrijkste doelstellingen van Zuid-Afrika's defensiebeleid de waarborg voor vrede en stabiliteit in zowel Zuid-Afrika als in Zuidwest-Afrika is.

eilanden

algemeen Op een persconferentie in Lissabon op 13 maart verklaarde de Portugese minister van buitenlandse zaken, Franco Nogueira, dat Portu-

gals politiek in Afrika niet nationaal beperkt was, want door zijn eigenbelang te verdedigen, kwam Portugal ook op voor de belangen van de vrije

wereld. Ten einde de bedreiging in het Zuidatlantische gebied het hoofd te kunnen bieden, bezat Portugal, in het belang van het Westen, vier archipels: de Azoren, Madeira, Kaapverdische eilanden en Sao Tomé met Principe, aldus Nogueira.

Mauritius Op 12 maart kwam een einde aan 154-jaar Brits bestuur en werd het eiland (op ruim tweeduizend kilometer afstand van het Afrikaanse vasteland) onafhankelijk. In aanwezigheid van de minister-president Sir Seewoosagur Ramgoolam werd de *Union Jack* vervangen door het rood-blauw-groen-gele embleem van het eiland dat zich de 'ster en sleutel van de Indische oceaan' noemt. Op de onafhankelijkheidsdag werd een defensiepact met Groot-Brittannië ondertekend dat het gebruik van de militaire basis en het vliegveld voor tenminste zes jaar aan de Britse regering garandeert en de procedure voor interventie bij een bedreiging van de interne veiligheid regelt. De feitelikheden m.b.t. de onafhankelijkheid werden door

de op een na grootste bevolkingsgroep, de Creolen, geboycot, terwijl de oorspronkelijke vertegenwoordigster van de Britse kroon, prinses Alexandra, om veiligheidsredenen werd vervangen door de Britse ministers A.Greenwood en J.Stonehouse. De formele opening van het parlement daags daarna door de gouverneur-generaal Sir John Shaw Rennie werd door de oppositiepartij, de *Parti Mauricien Social Democrate* geboycot, omdat naar haar zeggen de onafhankelijkheid het doodvonnis van de eilandbewoners betekent.

Sinds de noodtoestand werd afgekondigd op 21 januari zijn tot de onafhankelijkheid volgens de politie ruim duizend personen gearresteerd (waarvan 155 op beschuldiging van moord en 85 wegens plundering). Bij nieuwe ongeregelheden op 18 maart in de hoofdstad Port Louis werden 29 huizen in brand gestoken, werd met militairen gevochten en een man doodgestoken. Volgens een zagsman van de regering was de situatie onder controle nadat een avondklok was ingesteld.

political developments in uganda a review of the years '66 and '67

by **A. G. G. Gingyera-Pinycwa**

The central political development in Uganda in the year 1967 was the adoption by the National Assembly, sitting as a Constituent Assembly, of a new constitution for the country. The adoption of a new constitution by any country is always an important event. But, apart from this routine kind of importance, the 1967 Constitution of Uganda is a fundamental and dominating political landmark of the year for the very important revolutionary changes it has introduced in the Ugandan polity.

Considering its size of just over 93 000 square miles and its population of about 7 000 000, Uganda is quite a small country. Its political complexity before the 1967 changes was, however, astounding, and went beyond anything warranted by the country's small size.

Before 1967 this small country carried the onerous burden of four hereditary kingdoms and a number of other political units with monarchical pretensions. There were the Kingdom of Buganda, with nearly 2 000 000 inhabitants under the rule of a traditional ruler titled the 'Kabaka'; the Kingdom of Toro, with about 350 000 people under a traditional ruler titled the 'Omukama'; the Kingdom of Bunyoro with about 150 000 people under a traditional ruler also titled the 'Omukama'; and the Kingdom of Ankole, with about 530 000 people under a traditional ruler titled the 'Omugabe'. In other areas or districts there were dignitaries known as Ceremonial Heads. These were not vested with the time-hallowed prestige of the four hereditary kings, but always attempted to imitate their decorum as closely as possible. This left only three other districts without Kings or Ceremonial Heads.

Much of this political complexity found its way and was entrenched into the 1962 Independence Constitution by which the country started off on its independence. The four kingdoms together with the district of Busoga, concerned about the status and prestige of their rulers had, before independence, managed to get the country and Britain, which was the protecting power, to pay attention to the question of the status and position of their rulers in an independent Uganda. The result was a very complex independence constitution, containing federal, quasi-federal, and unitary provisions.

The kingdoms and Busoga contended that their rulers could best be assured of their status and position in an independent Uganda only in a federal set up. Accordingly, the Kingdom of Buganda, the largest and the most articulate of them was accorded full federal relationship with the Central Government involving a division of powers between them into exclusive lists and a concurrent list. The smaller and less articulate kingdoms of Toro, Bunyoro, and Ankole, as well as the district of Busoga, were accorded semi-federal relationships with the Central Government, that is, they had exclusive powers over matters touching upon their rulers, while in other matters the Central Government was free to devolve powers to them or to withdraw them. Finally the relationship between the Central Government and the rest of the country – eleven districts in all – was unitary. Clearly, this was a very unusual and complex constitution and for that very reason one that was fully pregnant with the potentials for future conflict. Through its federal and semi-federal pro-

A.G.G.Gingyera-Pinycwa is lecturer in Political Science at the Makerere University College, Kampala.

visions it confirmed and entrenched local, traditional, and tribal interests in the country at a time when the mood throughout the continent was national unity and nation building at breakneck speed. Through its differential constitutional provisions for the various parts of the country it was an inequitable political arrangement whose permanent endurance was therefore highly uncertain. Yet, to start with, and for the next three years, the Constitution was in such a strong position that it was inconceivable to think that anyone would ever tamper with it. The forces having strong vested interests in it, namely, the kingdoms which enjoyed a special position, were seemingly unassailable due to the prestige that they had acquired in the country.

But the 1967 Constitution has now relegated all that to the realm of past history. By a neatness and thoroughness unprecedented in this country's politics it has abolished the four monarchies and the posts of Ceremonial Heads in the other districts, the untidy mixture of federalism and unitarism, and has replaced the complex polity of the 1962 Constitution with one unitary republican regime now officially known as the Republic of Uganda.

Instead of the doubts and uncertainties experienced under the 1962 Constitution as to the locus of power over some matters in the Country, the 1967 Constitution has introduced a very clear hierarchy of power. In the first place, it has shovelled into the centre such powers as used to lie at the periphery, namely in the federal states and in the districts. Under it, all local governments in the districts work under the direct guidance and instruction of the Central Government, as represented by the Minister of Regional Administrations.

At the centre itself, the new Constitution more or less repeats this operation, for its allocation of powers among the Central Government institutions also involves a shovelling in of power from some institutions to one institution, the Presidency, whose paramountcy in the polity has thus become very clear.

Thus, while the districts and federal states lost to the Central Government which is now supreme in all respects, such institutions of the centre as the National Assembly, the Judiciary, the Cabinet, the Armed and Security Forces are all in their different ways subordinated somewhat to the Presidency. The President, in whom now coalesce the powers which under the 1962 Constitution were given to the Prime Minister as Head of Government and to the President as Head of State, now enjoys such powers as that of nominating a certain fixed number of Members of Parliament to secure a safe margin of majority for his party in the National Assembly, the power to legislate by decrees when the National Assembly is not sitting, the power to nominate members of the judiciary, the discretionary power to accept or reject Cabinet advice, the power of the Supreme Commander of the Forces etc.

The process that climaxed in these clearly radical constitutional changes had its beginnings in the first half of 1966. In February of that year an attempt was made to overthrow the Central Government then headed by Prime Minister Dr. Milton Obote. The attempt was foiled, but, as counter measures, the Prime Minister turned upon some highly placed people considered to be involved in the abortive attempt. Five of these were his Cabinet Ministers, who were detained after a surprise arrest. Two others imputed to be involved in the abortive plot were the President (the Head of

State) and the Vice President of the country, who happened to be at the same time also the Kabaka of Buganda and the Kyabazinga of Busoga, respectively.

These two dignitaries held their Central Government posts by virtue of the Constitution. Hence the next counter measure which the Prime Minister took was the unexpected and very bold step of suspending the Constitution and investing in himself all powers of the Government of Uganda. In this way both the President and Vice President were relieved of their posts.

These two measures, namely the suspension of the Constitution and the sacking of Sir Edward Mutesa (i.e. the President) from his post imparted a completely new character to the crisis. Hitherto the crisis appeared to consist of a plot to overthrow the Prime Minister and the latter's reactions to it. Now this plot faded into the background, and made way for a contest of far reaching significance between the Central Government headed by Prime Minister Obote and the Buganda Government which now rallied to the support of its Kabaka (the sacked President) and of the 1962 Constitution under which Buganda had a very privileged position. Through resolutions after resolutions by its Lukiiko, through threats of litigation, through shop boycott scares etc. it sought to leave the Prime Minister in no doubt whatsoever that his measures were unacceptable to Buganda.

The Prime Minister himself, a man of no mean courage, warmed up to the battle. Right from his early days as a politician, but more especially from his three years as Prime Minister, he had experienced, perhaps as nauseam, the Kabaka's and the Buganda Government's insubordination and challenges to the Central Government. In fact, to use his own version about the crisis then on hand, the February plot against his government had no other purpose than that of ousting him and installing into power men that would not only be loyal and subordinate to Sir Edward (the Kabaka of Buganda) but who would be amenable to the excessive demands that Buganda was wont to make upon the Central Government.¹ His strategy now hung on the conviction that a point of no return had been reached in the country's history. As he put it:

'Time has... now come when we must think very seriously as to how we are going to move ahead, and let me now say this to the country, it is simply not possible to do what Buganda Lukiiko wants; it is not possible for us to go back and restore the Constitution and restore to the position of Presidency someone who, in ordinary language committed treason against Uganda; it is simply not possible and we shall stand firm on that ground.'²

The date on which these words of determination were uttered was April 16, 1966, and the occasion an emergency meeting of the National Assembly before which the Prime Minister tabled a document to be adopted as the new constitution for the country. The document was approved by the House as an interim Constitution replacing the suspended 1962 Constitution. The new Constitution abolished federalism, and although it did not tamper with the kings, it relegated them to a kind of limbo, as it were, by depriving them of the special treatment they had enjoyed in the 1962 Constitution through the device of federalism.

For Buganda this was too bitter a pill to swallow. The new Constitution not merely replaced the

1962 Constitution but swept away the many special privileges that Buganda had enjoyed since the beginning of the British Protectorate. Thus far the Buganda Government through its Lukiiko (Assembly) had been content to face the crisis with resolutions denying the Prime Minister's powers to take the measures he had so far taken, but the adoption of the new Constitution now convinced it that something more drastic was called for. This came on May 20 – from two quarters, – namely from the Buganda Lukiiko and from the Kabaka himself. The former passed a motion asking the Central Government of Obote to leave Buganda soil on which the capital is situated, and the latter on the same date communicated the substance of the motion to the Central Government expressly stating that this Central Government evacuation of Buganda soil had to be effected by May 30.

Whether or not the motion and the letter were mere bluffs it is difficult to say. But the Central Government took them very seriously. It interpreted them as a rebellion and took measures to squelch it. This took the crisis to its climax, the Battle for the Lubiri (or Kabaka's Palace) on May 24, 1966, between Central Government security forces and armed elements in the palace backing the Kabaka. The palace was stormed and taken by the Central Government forces,³ and the Kabaka fled to England where he has been resident since.⁴

In this way that started off in February 1966 as a limited political intrigue aiming at a single 'coup d'etat' in which only the Prime Minister and some of his colleagues were to be displaced while the constitutional basis of the country remained intact went out of hand and took a completely unforeseen and cataclysmic course. The Prime Minister's connection of Sir Edward (the President) with the managers of the February plot against his Government brought in Sir Edward as a foe to be dealt with. The method the Prime Minister chose (namely, the suspension of the Constitution) to deal with the President as well as the fact that the President was also the Kabaka of Buganda dragged the latter's Kingdom, Buganda, into the combat, thus giving rise to a forceful and decisive confrontation between the Central Government and Buganda.

For a long time an insoluble political puzzle or 'The Buganda Question' as it was sometimes called, had hung over the country concerning the possibility of building an integrated nation while Buganda, the country's heartland remained what it was: proud of its traditions and modern achievements, and craving always to be treated politically in a special manner and as distinct from the other parts of the country. The bulwark for this pride and insistence upon uniqueness was the Kabaka and his Buganda Government. Their remarkable successes over the years going back through the period of the British Protectorate not only impressed the other parts of the country, but prompted some of them into emulation of Buganda's political tactics. In other words, Buganda's particularisms was tending to strengthen other local and provincial particularisms at the expense of national integration. The defeat of the Kabaka and his flight in May 1966 destroyed the mainstays of this kind of particularism and opened vistas of hitherto unseen opportunities to overhaul and to streamline the complex political system of the country. The Central Government now set forth to make use of this opportunity.

Proposals for a new constitution to replace the 1966 interim constitution that had replaced the

1962 Constitution were introduced by the Government on June 23, 1967, before the National Assembly which, by a resolution passed in April of 1967 had given itself the legal basis for conversion into a Constituent Assembly. It took over two months to debate the proposals in the Constituent Assembly and in the Press⁵ before Parliament adopted them as the Constitution of Uganda on September 9, 1967.

The Constitution immediately went into practice full swing. Thus such political complexities as were noted at the beginning of this account are no more in existence. There are no more kings, no more federal states, no Ceremonial Heads of districts; and, instead, there is a single unitary republic made up of administrative units or districts that are unquestionably subordinate to the Central Government and which are uniformly administered by local governments under very close surveillance by the Central Government's Ministry of Regional Administration.

In the long period covered by the crisis that has ended with this Constitution the country demonstrated a remarkable resiliency in the face of circumstances that could have led to serious political instability. The new Constitution has in the course of its application not met with serious opposition. The economy passed through the whole period unscathed, boasting increases in production of the key cashcrops of coffee, cotton and sugar and an increase in the favourable balance of payments for both 1966 and 1967.⁶ It was in 1966 too that the second five year development plan was launched. Internationally, the country gained in stature and in overseas confidence, as may be witnessed by such indicators as its hosting of the Commonwealth Parliamentary Conference of 1967 and a Summit Conference of the heads of East and Central African countries the same year. Judging by present indicators, if all else remain equal, the stability and progress of the country under the new regime appear very hopeful. There is, however, one factor that is not likely to remain equal for too long. This is the 'state of emergency' in Buganda with the accompanying ban on public (political) meetings – measures that were taken by the Government at the beginning of the crisis in 1966 but which are in force up to date. The Government's plans about them are as yet unknown, and it is uncertain what new factors the removal of these restrictions may introduce. There is therefore this unfortunate unknown to reckon with in an otherwise promising situation.

notes:

¹ *Uganda Parliamentary Debates*, 2nd Series, Vol. 59 p. 10.

² *Ibid.*, p. 15. The accusation of treason refers to a charge by the Prime Minister that the President (Sir Edward Mutesa) intended to invite foreign troops in the country to back him and his fellow anti-government plotters to effect the February coup that had been foiled.

³ The palace grounds are now inhabited by units of the Uganda Army and the Lukiiko building (or

Bulange, as it used to be known in Luganda) now houses the Central Government Ministry of Defence. The Central Government bought it and distributed the proceeds to the districts into which Buganda has now been divided.

⁴ He has given an detailed account of these events (as well as the history of Buganda) in his book *The Desecration of My Kingdom*.

⁵ The interesting debate of these proposals has been well covered by the Uganda English language

press, the *Uganda Argus* and *The People* of the period May-September, 1966, as well as the three *Transition* issues, Nos. 42, 43 and 44. The verbatim Constituent Assembly debates are in Hansard.

⁶ Policy Statement by Minister of Commerce and Industry reported in *East African Standard*, September 20, 1967 and the Minister of Finance's review of the financial year 1966/67 before Parliament reported in the *Daily Nation*, June 16, 1967.

report on tanzania

by **Ahmed M. Mohiddin**

Whereas 1964 was the year of disgrace for East Africa because of the army mutinies in Kenya, Uganda and Tanganyika (as it was then known), 1967 will go down in history as a most productive and exciting year. It began with the Arusha Declaration in February; then there was the signing of the East African Economic Community Treaty in Kampala in June; and ended with the first conference of East and Central African leaders again in Kampala, and the inauguration of the Community by President Nyerere in December at Arusha.

For Tanzania, however, 1967 was indeed momentous, and Arusha, a small town at the foot of Mount Kilimanjaro, was the centre of it all.

It was in Arusha, early in the year, that the Tanganyika African National Union (TANU) National Executive Committee met, and later produced the most important blueprint so far for Tanzania's national reconstruction with far-reaching effects – the Arusha Declaration. It was also in Arusha that President Kenyatta of Kenya and Mr. Egal of Somalia met under the chairmanship of President Kaunda of Zambia to find a solution to the bitter and expensive border feuds between Kenya and Somalia in the North East Province of Kenya. Again in Arusha, on December 1st, 1967, the East African Economic Community was formally inaugurated by President Nyerere.

All these three events were of tremendous political importance to East Africa. However our concern in this article is with Tanzania. The most important single political event in Tanzania in 1967 was the Arusha Declaration, made by President Nyerere on February 5th. The Declaration symbolised a distinct severance between the past and the future.

The Arusha Declaration is a significant landmark in the Tanzanian attempt at national socialist reconstruction. The Declaration provides in very clear terms the socialist goals for Tanzania, how these are to be attained and, perhaps more important, the role of the leaders and the masses in these efforts. Inasmuch as most of the provisions in the Declaration are of obvious radical nature, and because some of them were immediately implemented, there was the general impression – certainly in the Western and particularly the pro-capitalist world – that the Declaration was not a genuine Tanzanian expression: it must have been influenced by outside sources. As one such critic put it, and referring particularly to the series of nationalisations which took place almost immediately, it was a 'Nasser-inspired take-over by decree with Chinese encouragement'¹. The Declaration was thus portrayed as an extremely radical piece of political thought, and as some of the ideas contained in it were acted upon at once, the Declaration and Tanzania attracted world attention, and Tanzania assumed a position of political significance in Africa.

Yet the Declaration is not as radical or revolutionary as it seemed at first sight. Lest we be misunderstood, the Declaration *is* radical and revolutionary only in one significant sense: that what it proposes for Tanzania has no serious parallel elsewhere in Africa – a shift of emphasis from industrialisation to agriculture, selfreliance as the *primary* mode of development, and the conditions attached to continued political leadership. The rest of this report concerns itself with the exposition of the Declaration, how it came into being, and why.

Ahmed M. Mohiddin is lecturer in Political Science at the Makerere University College, Kampala.

In his earlier major political writings, *Ujamaa: The Basis Of African Socialism*, written in 1962, Nyerere asserted that it is the 'attitude of mind' which determines whether a society is socialist or not. 'In a socialist society', he tells us, 'it is the socialist attitude of mind, not the rigid adherence to a standard political pattern, which is needed to ensure that the people care for each other's welfare'. He further asserts that the traditional, precolonial African society was socialist but, due to the cumulative impact of colonialism and capitalism, the African is now facing the real possibility of losing his 'socialist attitude of mind'. And it was this 'attitude' which nourished and maintained the communal way of life which was characteristic of the traditional society.

One of mankind's perennial political problems is how to fuse the interests of the individual with those of the society. Philosophers from Plato to Marx have attempted to grapple with this problem with varying degrees of success. The ideal society has always eluded the philosopher: perhaps it always will. Ujamaa – the Tanzania version of socialism – is one of these attempts: it is an assertion for a unique African synthesis of man and society. What Ujamaa is aiming at for Tanzania, is to recapture and restore that socialist attitude of mind which was the sustaining feature of the traditional society. Ujamaa attempts to create a society in which all contribute to the material wealth, and not to their personal material accumulation. In short, a society in which the African traditions of social obligation and of sharing are part of the national ethos. It is essentially a classless society in the sense that there is no room for wide differences in wealth and style of life.

To Nyerere, socialism is not simply a matter of raising living standards, but also the *quality* of those standards is important. Hence Nyerere asserts that Ujamaa is opposed to both 'capitalism' and 'doctrinaire socialism' because the latter 'seeks to build its happy society on a philosophy of inevitable conflict between man and man', and the former 'seeks to build a happy society on the basis of exploitation of man by man'. Ujamaa is a synthesis of what is best in the traditional African society and what a country like Tanzania has acquired as a result of her colonial experience.

Although Ujamaa provides the necessary philosophical and sociological rationale for a 'redeemed', as it were, Tanzania, Nyerere did not delineate how such a national reconstruction could take place. Critical appraisal of the kind of institutions which were responsible for the traditional African 'socialist attitude of mind' and whether or not it was possible to create similar kinds of institutions today was lacking. A certain degree of laissez-faire was assumed in economic affairs, and interpretations of socialism, insofar as they affected actual economic projects, were left to the individual's own discretion. 'Even when we published the Five Year Development Plan in 1964', Nyerere confessed, 'We failed to clarify the position'. The practical meaning and implications of socialism were not spelled out. 'Indeed', Nyerere added, 'By the heavy reliance on foreign aid and private investment envisaged in that Plan, we implied that it did not matter to us, and public enterprise would fill the gaps left by private investors'².

Soon however, the realities of the Cold War and of international capitalism caught up with Tanzania. The amount of aid Tanzania received from all contemplated sources did not measure up to her expectations. Private investment was similarly disappointing, even when statutory

assurance was given to foreign investors to export their profits. Investors preferred immediate returns and were reluctant to invest in Tanzania where they had to establish the necessary economic infrastructure and train local African personnel before making profits. Consequently, and in the words of Sheikh Abdulrehman Mohamed Babu, the then Minister of Commerce and Cooperatives, 'We ... came to the conclusion that to base our economy on foreign investment is a serious mistake and that our Five Year Development Plan was incorrectly based'³. Moreover Nyerere discovered that all types of aid, whether in loans, grants or private investment, were not politically neutral: that they favoured particular countries and particular types of development plans and discriminated against others. 'I know the conditions under which these developed rich countries offer loans to African states', Nyerere said. 'A very considerable amount of the aid does not have too great a relationship to real developing priorities. Very often it goes to prop up shaky governments which the donor approves of – and sometimes the motives are even less respectable'⁴. And for a developing country to succeed in attracting aid would entail taking into cognizance the political attitude and idiosyncrasies of the potential donor. As Nyerere put it, 'The question then becomes whether our Government should determine its basic policies in relation to the wishes of legislators of other countries, or whether it should consider the needs, principles and opinions of the Tanzanian people'⁵. The West Germans' decision to invoke the Hallstein doctrine in 1964 when Tanzania refused to comply with Bonn's insistence that Tanzania should withhold diplomatic recognition of East Germany, was of course the most crude manifestation of such a phenomenon. At that time West Germany's aid programme to Tanganyika (as it was when the programme began) was very substantial.

Thus it gradually became apparent to Nyerere that development was impossible without abandoning or substantially modifying some, if not all, of Tanzania's ultimate objectives. But Tanzania is not interested in mere development, i.e. any type of development, but in a particular kind of development. It has thus been imperative for Tanzania to be concerned not only with a given development, but also with the effects or implications such a development, or the means used to bring about such a development, would have on the ultimate objectives of Tanzanian society. Hence Nyerere has often been forced to reject aid or investment primarily on the grounds that it would not be conducive to the kind of society Tanzania is aiming at.⁶ Consequently in the face of such experiences, Nyerere was compelled to search for a new approach to build Ujamaa. 'Whether or not we can pull ourselves by our bootstraps', as he put it, 'it is clear there is no other way of getting up'.⁷ Self-reliance as postulated in the Arusha Declaration seems to be the answer.

Although an 'attitude of mind' is still the essence of socialism to Nyerere, in the Declaration, however, he goes further and postulates the framework within which such an attitude is to be nurtured and sustained. The Declaration leaves one in no doubt as to what the dynamics of socialism in Tanzania are. It posits three propositions as the main pillars of socialism in Tanzania:

- 1 absence of exploitation;
- 2 nationalisation of major means of production;
- 3 democracy.

And the Declaration asserts what a socialist state is. 'A true Socialist State', –

...is one in which all people are workers and in which neither capitalism nor feudalism exist. It does not have two classes of people: a lower class consisting of people who work for their living and an upper class consisting of those who live on other people's labour. In a true socialist state no person exploits another, but everybody who is able to work does so and gets a fair income for his labour, and incomes do not differ substantially.⁸

The Declaration recognises that although Tanzania is a country of farmers, it is not as yet a socialist state; and warns that the country still has elements of feudalism and capitalism which could expand and become entrenched. It is the State's responsibility to see that these classes are either eliminated or effectively controlled.

On the question of nationalisation the Declaration is emphatic. In order to build and sustain socialism, the major means of production must be 'under the control and ownership of the farmers and the workers themselves through their government and their cooperatives'.

The role that money has attained in the society and the attitude that Tanzanians have towards money as a result of capitalism, comes under heavy attack. Instead of regarding money as a medium of exchange and an indication of monetary value of wealth produced by society, Tanzanians now regard money as itself wealth and think that nothing can be done without money, neither economic nor any other development. This, the Declaration asserts, is wrong:

...we have chosen the wrong weapon for our struggle, because we chose money as a weapon. We are trying to overcome our economic weakness by using the weapons of the economically strong – weapons which in fact we do not possess. ... A poor man does not use money as a weapon.⁹

Tanzania cannot depend on gifts because these will blunt her powers of development; nor on foreign investments because her independence might be compromised. 'Independence cannot be real if a nation depends on gifts and loans from another for its development',¹⁰ And even if Tanzania were able to attract foreign investment which did not insist on repatriation of profit but rather on investment in Tanzania, still it would not be right for Tanzania to accept this unconditionally. The important question always must be: what long term disadvantages such an action would have for the nation? Every development must be viewed in the light of the implications for the ultimate socio-political and economic goals of Tanzania. Can socialism be built under such circumstances?

In the Declaration, Nyerere emerges as a formidable critic of capital as an instrument of development; indeed, he seems to be suspicious of its total effect on the ability of a young nation to develop along its chosen path. He asserts that Tanzanians have 'been oppressed... exploited... and... disregarded a great deal'¹¹ precisely because they depended entirely on money as the only weapon of development. This, he says, is the source of their weakness. And he adds: 'We now intend to bring about a revolution which will ensure that we are never again victims of these things'¹².

Tanzania must adopt a method of development which she herself can control and which involves materials that are obtainable in abundance in Tanzania.

Self-reliance, therefore, is the only honourable and right instrument for Tanzanians to use in their struggle for development. All they need for development, Nyerere asserts, is the realisation of their predicament, confidence in themselves, and above all, hard work. The conditions for development are the land, the people, good policies, and good and honest leadership. These, Nyerere notes, are present in Tanzania. The emphasis henceforth should be not on money and industrialisation based on foreign aid and investment, but on the land and agriculture.

But does self-reliance mean exclusive independence? In opting for a policy of self-reliance, less dependence on money as an instrument of development and a shift of emphasis from urban and industrial development to agriculture, is Tanzania declaring her disinterest in foreign capital, loans and grants? The Declaration is very clear on this point:

What we are saying... is that from now on we shall know what is the foundation and what is the fruit of development. Between MONEY and PEOPLE it is obvious that the people and their HARD WORK are the foundations for development, and money is one of the fruits of that hard work.¹³

In an article published in the *Sunday News* a week after the Declaration, Nyerere further clarified Tanzania's position with regard to foreign aid and investment:

We have firmly rejected the proposition that without foreign aid we cannot develop. We shall not depend upon overseas aid to the extent of bending our political, economic or social policies in the hope of getting it. But we shall try to get it in order to hasten our economic progress, and that it may act as a catalyst to our own efforts.¹⁴

Self-reliance therefore does not mean isolationism. What it means is that if Tanzania is to be developed, it will be by the efforts of Tanzanians themselves and not by those of other people. Nyerere seems to argue that it is not only illusory for Tanzania to depend on the efforts or material or other people, as post-independence experience has shown, but it is also the only dignified way of building a nation. That independence is not worthwhile if not *worked for* and *sustained by* Africans themselves. The African must rise to the occasion and help himself.

Nyerere's preoccupation with asserting the African's unaided ability to organise his own affairs and to stress his presence and dignity on the world scene has a long history. When TANU was created in 1954, its membership was exclusively African. In justifying this position twelve years later, Nyerere had this to say:

Years of Arab slave raiding, and later years of European domination had caused our people to have grave doubts about their own abilities ... There would be too many among us who would believe that any success of the movement was due to the superiority and assistance of our non-African members. Only by creating and developing our own exclusive organisation could we begin to develop confidence in our own abilities or, in the Tanganyika of that time, believe it was really 'our organisation'¹⁵.

But a State is not socialist simply because all the major means of production are owned by the Government. It is also necessary, the Declaration adds, 'that the Government... be elected and led by Peasants and Workers... that the ruling party is a party of Peasants and Workers... There cannot be true socialism without Democracy'¹⁶. Workers and peasants must control the government. In an address at Cairo University on April 10, 1967, Nyerere further underlined the importance of democracy in Ujamaa. 'The people must be and know themselves to be sovereign. Socialism cannot be imposed on people; they can be guided, they can be led. But ultimately they must be involved'¹⁷. Perhaps the two most important things in the Declaration are the affirmation that 'socialism is an ideology' and as such, it must be practised by those who preach it; and that there are various forms of exploitation¹⁸. Socialism can 'only be implemented by people who firmly believe in the principles and are prepared to put them into practice'¹⁹. A 'true member of TANU', the Declaration asserts, 'must be a socialist and one who prefers this political and economic way of life and fights for the rights of peasants and workers in Africa and the world over'²⁰. The Declaration demands of a leader of TANU to

...live by these principles in his day to day life. In particular a TANU leader should never live on another's labour, neither should he have capitalistic tendencies... Socialism is an ideology and it is difficult for leaders to implement it if they do not believe it.²¹

The traditional Marxist definition of exploitation in terms of workers and capitalists is challenged by the Declaration:

Although when we talk of exploitation we usually think of capitalists, we should not forget that there are many fish in the sea. They eat each other. The larger ones eat the small ones, and the small ones eat those who are even smaller.²²

Exploitation manifests itself in many ways. Thus the urban proletariat can be the exploiter of the peasant farmer. For it is usually the urban dweller who benefits most and directly from external loans in terms of better roads, schools, etc. and yet it is the farmer who contributes 'the largest proportion of the repayment'²³.

The Declaration thus postulates very tough conditions for incumbent political leadership. It stipulated that 'Leaders must be a good example to the rest of the people through their actions and in their own lives'. The Declaration further postulates that 'every TANU and Government leader must either be a farmer or a worker', and must in no way be associated with 'capitalism or feudalism'. 'No TANU or Government leader should hold shares in any company... a directorship in any privately-owned enterprise... receive two or more salaries... should own houses which he rents for others'. And a leader is defined liberally to include incumbents of a wide range of public positions.²⁴

But does the Leadership Resolution in the Arusha Declaration mean that in future Tanzanian political leaders will have to be specialists, i.e. those whose only profession is politics? Expressing

the same thing differently, will a doctor, a businessman or an engineer be accepted as a leader in Tanzania of Ujamaa? The leadership resolution is not opposed to aspirant leaders who happen to have been businessmen, landlords, doctors and so on. It does not demand political specialisation from the leaders in the sense that only those with practical political skills and no others may become leaders; but it does demand mono-occupation. While leaders, political leaders must renounce all business connections, not in a symbolic formal sense as in the case of other countries (for example Britain); but in actuality. The leader must either sell his business or give it away. He must not have more than one source of income, whether in the form of salaries, dividends or rent. The usual practice of formally dissolving any business connections, but not the assets themselves when one assumes a public position, is hypocritical, for *interest* in the fortunes of the enterprise will still remain. At any rate, Nyerere seems to argue, to accept this formula would be to put too much strain on human nature. The flesh is weak; and it is the weakest where the road from the village to the State House or sentry-posted mansion is easy – as is the case in the new states of Africa. It is an observable fact, regrettable as it might be, that African political leaders have used their political offices to further their own or their family's private ends. The Resolution is a political linkage between what the leaders have always exhorted the masses to do; and what the leaders themselves should do. It forces the leaders to conform to their own precepts.

In a more significant sense, the Resolution reduces the leaders to the level of the masses – the peasants and the workers – because they have to work and be seen to work. Their style of life must be, and be seen to be, modest and in conformity with the pattern of leadership expected of them. Leaders cannot continue to remind the masses that Tanzania is a poor country and that everyone must work hard and yet harder, must sacrifice and so on, while the leaders seem to 'take it easy'. The Resolution will bring the era of the 'Wa-Benz' to an official demise. Even now the possession of a Mercedes Benz is no longer a symbol of success in Tanzania, a demonstration that one 'has arrived', as is the case in neighbouring and other countries. It is now rather a symbol of 'Unyonyaji' – exploitation. Emphasis is now on 'vitendo' – deeds – and not just 'maneno' – exhortation. The Leadership Resolution is in strict consistency with Nyerere's ideas on how a poor country like Tanzania ought to be developed. The country must be built by and for the people themselves. In a memorandum to the TANU National Executive Committee meeting in June 1966, Nyerere made reference to an often made suggestion that, had Tanzania adopted the capitalist model of development, the country would have progressed faster. He conceded that Ujamaa might have discouraged some businessmen, but, he said:

There is another side altogether to this question of Ujamaa... a country like Tanzania where development is a result of people's enthusiasm and belief... How could one expect this enthusiasm and hard work to be forthcoming if the masses who see that a few individuals in the society are very rich and live in great comfort, while the majority continue apparently for ever in abject poverty? If the people do not have reason to believe that the object of their government is the well-being of the people as a whole, why should they be expected to cooperate with that government in its activities? ²⁵

The Leadership Resolution is yet another instance of Nyerere's breaking away from the Westminster model, rejecting the institutional forms and insisting upon the substance. Formal renunciation of business connections might work well within the British political culture, but in contemporary Tanzania it cannot. In Tanzania there must be a clear dichotomy between active political leadership and economic pursuits, otherwise Ujamaa would not work. To this extent the Resolution is a realistic precept but one, it must be admitted, fraught with dangers. It puts a great strain on patriotism and nationalism which in some people might be lacking. Consequently it might split the party at the moment when unity is most needed.

Yet it could be argued that if radical changes have to be made in Tanzania, if there are 'wanyonyaji' (exploiters) within the ranks of the leadership, and if Tanzanians are resolute in their pursuit of Ujamaa, then the sooner the changes take place the better. The danger really does not rest in the means or in the ends, but in Tanzania's own firm determination to attempt to do exactly what she has set out to do. It is in living up to their words that Tanzanians will be exposing themselves to grave risks. Socialism in its varied forms is the purported ideal for many African states, yet exceptional are they who have, even in the remotest manner, attempted to implement it.

Ultimately, however, the question rests on faith. Can Tanzanians as a people do it? Nyerere says that other people have done what they set themselves out to do, and he sees no reasons why Tanzanians could not do likewise.

Thus, by making the style of life expected from its leaders publicly known, TANU has made it impossible, or at least difficult, for an unscrupulous and self-aggrandising person to emerge as a leader and assume commanding power. In fact the Declaration has gone further. It stipulates that:

Members should get thorough teaching on party ideology so that they may understand it, and they should always be reminded of the importance of living up to its principles.²⁶

With the Arusha Declaration, TANU has now become an ideological party. Its ideology is Socialism and its members, henceforth, must be those who believe in and practise socialism.

The Declaration now demands more of TANU members than has been the case before. Emphasis is to be placed on quality rather than on quantity of membership.

Greater consideration must be given to a member's commitment to the beliefs and objectives of the Party and its policy of Socialism . . . Where it is thought unlikely that an applicant really accepts the beliefs, aims and objectives of the Party, he should be denied membership. Above all it should be remembered that TANU is a Party of Peasants and Workers.²⁷

This shift from quantity to quality of membership of the Party is one aspect of the Arusha Declaration which appears to run counter to Nyerere's previous and known views on the one-party state. In a pamphlet *Democracy & The Party System* ²⁸ written in 1962, Nyerere argued that the prerequisites for a genuine one-party system were open membership and freedom of discussion within the Party. There should be no special qualifications for membership other than citizenship and the

ability to pay contributions. Now it seems that a condition has to be fulfilled before one is accepted as a member. And that condition is ideological conviction or 'faith', as the Declaration puts it. It is arguable that what seems to be the minimum conditions for the potential party member might be his maximum ones. And these might reduce the Tanzanian to a position of political apathy when he discovers that party membership commits him to a number of activities and convictions for which he is not prepared. These might be too much for him to accept, although he does at the same time share with others the aspirations of all Tanzanians. It seems more plausible that what are proposed to be the minimum conditions for general membership of the Party should in fact be for the leadership – incumbent and potential. It is however clear why the Declaration insists on ideological convictions for TANU members. The history of post-independence African political parties is replete with examples of hypocritical and cynical Party members as well as leaders. Insistence by the Declaration on prior ideological commitment before acceptance as a member of the Party seems to be an attempt to grapple with this problem of fraudulent and insincere membership.

As stated earlier in this article, one important provision of the Declaration was almost immediately implemented. On February 6th, 1967, Nyerere dramatically announced the nationalisation of all banks. He took this action, he said, 'because money is considered to be very important'. Money institutions must therefore be the first economic institutions to be nationalised. At any rate, Nyerere commented, socialism has to start somewhere. 'This is just as good a place to start'. Added to this within the same week were large business enterprises which fitted into the category of major means of production as defined in the Declaration. With the completion of these actions, as Nyerere put it, 'the key positions of the economy have been secured for the nation in the same way as, during a war, an army occupies the site which dominates the countryside'²⁹. The State is now in a position to control effectively economic activities so as to ensure the growth of socialism in Tanzania.

A sharp departure from the inherited colonial model for development is thus called for. In fact some of these things have already taken place in Tanzania. Nyerere long ago rejected the Westminster theory that a nation needs a middle class for it to function properly. Tanzania aims at building a classless society, hence deliberate attempts to create classes are not only a ludicrous contradiction, but also non-African. Rejected too is the notion that the civil service should not be involved in politics. Tanzania is poor in skilled and educated personnel. 'It is absurd', he argues, 'to exclude a whole group of the most intelligent and able members of the community from participation in the discussion of policy simply because they happen to be civil servants'.³⁰

Was the timing of the Declaration correct; or was it precipitous? Was Nyerere's hand, assuming that his was the only hand, forced? There is no doubt that the timing was right, if we accept the basic assumption that Nyerere is determined to build Ujamaa. Nyerere had to act decisively and fast, otherwise it would be too late. Incipient class formations started during the independence struggle and, accelerated by the Zambia oil transport business (where several prominent people made a lot of money), were already in evidence in Tanzania. Indeed as Nyerere candidly confesses,

his colleagues were already talking in terms of 'my Company'³¹. He elaborated on this a few days later at a TANU Conference convened to ratify the Declaration. 'We had to act, and act soon, before we found ourselves in a situation where our Parliament is manned by top-class capitalists who have shifted from the working class to become exploiters of their own people'.³²

In his Saba Saba Day³³ speech the previous year, Nyerere admonished TANU leaders against ambitious tendencies to acquire personal wealth. He warned, 'Ambition for property cannot go together with the wishes and needs of the people'. 'One cannot serve two masters'. If a leader was engaged in accumulating personal property he could not think of the problems and needs of the people. He added, 'Leaders of Africa have great responsibility entrusted to them by the people, and therefore it is of paramount importance that we should think of the people'³⁴.

Another important public measure to follow the Declaration was the rounding up of all unemployed in Dar es Salaam and other large towns in Tanzania. These unemployed persons were sent either to their own villages or to other areas of their choice in the country to farm. Land was and still is provided free by the Government. The only qualification is the willingness to work on it. At the special TANU meeting referred to above, it was agreed that leaders should be given a year's grace to think over their position of leadership and to wind up their economic affairs should that be necessary. Early in October of the same year at the biannual conference of TANU, this time held in Mwanza, the TANU Constitution was amended to accommodate the Leadership Resolution. Later in the month the Bunge (Parliament) legitimized the Resolution into the law of the land. Under the present constitution of Tanzania, then, an active political leader must be either a worker or a farmer and must not have more than one source of income. (At the end of the year's grace, only one member of the Bunge failed to conform to the Leadership requirement and he has subsequently been disqualified as a Member of Parliament.)

The Declaration is an important document both in the writings of African political leaders and as a model for development. It is particularly important because it comes from an African nation reputed for unity and whose leaders are known for their belief in upholding principles. This does not mean that it is going to be easy to implement the Declaration. It precipitates a number of structural and personnel problems which might, paradoxically, strain or strengthen the unity of the leadership. Only time will tell. Nyerere predicts thirty years³⁵, and that the terrain is going to be rugged and precarious. But there is no doubt that the ideas and actions proposed in the Declaration are not for intellectual discussion alone, or as wool to be pulled over the eyes of the peasants, while the leaders (as has happened in most African states) enrich themselves; but as a blueprint for action.

Following the nationalisations, other important steps were taken by the Tanzanian Government to comply with the provisions of the Declaration. In March, a month after the Declaration, Nyerere announced a new education policy to serve the needs of a self-reliant socialist Tanzania. A radical departure from the traditional British colonial model was envisaged. On September 13, 1967, another measure was announced by Nyerere, this time affecting agriculture – Socialism and

Rural Development.³⁶ It is still early days as yet, and we have thus to wait and see how these measures are going to work in practice. But they do indicate Tanzania's seriousness in her attitude towards her ultimate objective.³⁷

The Declaration is revolutionary in one important sense: that its proposals for action have no serious parallel anywhere in Africa. Self-reliance and the emphasis on agriculture – on the improvement of the peasant, the depressed nine-tenths of the Tanzanian population – and not on industrialisation are novel, though far more realistic approaches to the problems of African economic development. In self-reliance Nyerere is also expressing, perhaps aggressively, the African equality with other races. 'If other people have developed their countries and are human beings like us, we are going to develop Tanzania'.³⁸

Perhaps more significantly, the Declaration is a symbolic expression of the realities of genuine non-alignment, and the determination of an African country to be in charge of her own changes. What Tanzanians seem to be saying is that one cannot be non-aligned without being self-reliant.

notes:

¹ A remark by a Nairobi financier quoted in the editorial of the *Kenya Weekly News*, Nairobi, Feb. 17, 1967.

² *The Arusha Declaration and TANU's Policy on Socialism and Self Reliance*. Publicity Section, TANU, Dar es Salaam, 1967. Henceforth referred to as the *Declaration*. Appendix 1, p. 21.

³ Babu speaking at the Press Institute in Nairobi on May 19, 1967. See *Daily Nation*, Nairobi, May 20, 1967.

⁴ Nyerere's interview in *Newsweek Magazine* as reported in the *Uganda Argus* of February 28th, 1967.

⁵ Julius Nyerere, *Principles and Development: A Memorandum By The President of The United Republic of Tanzania and President of TANU*, June 1966, Government Printer, Dar es Salaam, 1967, p. 3.

⁶ Julius Nyerere, McDougall Memorial Lecture on FAO, Nov. 15, 1963, issued by Tanganyika Information Division of the Vice President's Office, Dar es Salaam.

⁷ See *Uganda Argus*, February 28, 1967.

⁸ *Declaration*, p. 3.

⁹ *Ibid*, p. 5.

¹⁰ *Ibid*, p. 9.

¹¹ *Ibid.*, p. 4.

¹² *Ibid*.

¹³ *Ibid*, p. 17.

¹⁴ *Sunday News*, Dar es Salaam, February 12, 1967.

¹⁵ Julius Nyerere, *Freedom and Unity/Uhuru na Umoja*, Oxford University Press, Dar es Salaam, 1966, p. 3. Henceforth referred to as *Nyerere*.

¹⁶ *Declaration*, p. 3.

¹⁷ *Mwalimu in Cairo*, April 1967, Tanzania Information Services, Dar es Salaam, 1967, p. 28.

¹⁸ *Declaration*, p. 12.

¹⁹ *Ibid*, p. 4.

²⁰ *Ibid*, p. 4.

²¹ *Ibid*.

²² *Ibid*, p. 13.

²³ *Ibid*, p. 12.

²⁴ *Ibid*, p. 20. 'Members of the TANU National Executive Committee, Ministers, Members of Parliament, senior officials, of organisations affiliated to TANU, senior officials of parastatal organisations, all those appointed or elected under any clause of the TANU Constitution, councillors and civil servants in high and middle cadres. (In this context 'leader' means a man, or a man and his wife; a woman, or a woman and her husband)'.

²⁵ Julius Nyerere, *Principles and Development*, op. cit., p. 7-8.

²⁶ *Declaration*, p. 20.

²⁷ *Ibid*, p. 19.

²⁸ This pamphlet is now part of a collection of his writings. See Nyerere, *op. cit.*, p. 195-203.

²⁹ See *The Nationalist*, Dar es Salaam, Feb. 14, 1967.

³⁰ *Nyerere*, *op. cit.*, p. 200.

³¹ *The Nationalist*, Dar es Salaam, Feb. 14, 1967.

³² *Sunday Nation*, Nairobi, Feb. 28, 1967.

³³ So called because it refers to the date on which TANU was established, i.e. the 7th day of the 7th month, 1954. (saba = seven in Kiswahili).

³⁴ *The Nationalist*, Dar es Salaam, July 8, 1966.

³⁵ He adds: 'I make this prediction with the

knowledge that I made a mistake in 1956 when I said then in an answer to a question in the United Nations that Tanganyika would become independent in 10 years'. *The Nationalist*, Sept. 8, 1967.

³⁶ *The Nationalist*, Dar es Salaam, Sept. 14, 1967.

³⁷ For some of the important questions raised and answered on the Declaration, see Julius Nyerere, *Arusha Declaration: Answers to Questions*, Government Printer, Dar es Salaam, 1967.

³⁸ Nyerere speaking to a crowd of 60 000 workers. In the course of his speech, Nyerere indicated his admiration for the Chinese (Communist) achievement. *The Nationalist*, Dar es Salaam, Feb. 10th, 1967.

industrialization in africa: a case study

by Lars Clausen

I This summary concerns the results of a research project carried out in 1964/65 among the African labour force of two large enterprises in Zambia, the object of which was the procuring of data relating to the social processes that constitute 'industrialization'. Research covered all spheres of activity in the two firms: In the one (the Rhokana Corporation in Kitwe, the centre of the Zambian Copperbelt) it included the copper mining and copper treatment branches and the administration of the technical sector as well as of the mine town, whereas in the other, the headquarters of the North Western Region of the (then) Rhodesia Railways (in Kabwe, formerly Broken Hill), the investigation included station services, workshops proper, and administration. Of the whole African labour force a random sample was drawn, whilst of Africans holding positions above a certain level of industrial responsibility, the total population was interviewed, on the assumption that the latter group were likely to turn out being 'more industrialized' than the former. A full report of the inquiry is shortly to be published in German. Its main findings may be summarized as follows.¹

II It should be possible exactly to delimit the conceptual area within which one could speak of 'industrialization' in sociologically meaningful terms. The Zambian case, while affording to attempt this, also provides us with some empirical foundations on which to construct, inductively, a picture of 'industrialization in Black Africa' which may in fact have a certain paradigmatic significance for all of the sub-Saharan part of the continent.

The complex findings obtained in the primary, secondary, and tertiary sectors of the companies studied disallows of any attempt at a definition of 'industrialization' solely in terms of technological production. The end sought by most people through working in industry is *not* 'production' in its restricted technological sense but rather, the social and economic advantages to be gained in connection with technological production. Moreover, technology changes. No stage of technological production should be referred to as constituting 'industrialism' as such! For any theory built on so narrow a base, the *social* aspects of industrialization would be lost sight of.

III In Central African society, a preliminary selection among the potential industrial labour force is taking place already outside the industrial sphere.

An important factor in this extra-industrial selection had been, during colonial times, a *racial policy*, which worked in favour of Europeans, and was based on strong prejudices expressed in anthropological and/or social stereotypes. Africans of the companies came to take over those very notions of race conflict, though their argumentation has, on the whole, moved along political rather than biological lines. The industrial advancement of Africans had been, up to the time of

¹ I should like to acknowledge the very helpful advice of dr. Wolfgang Schoen in discussing this account.

Lars Clausen is external university lecturer at the Institute of Social Research of the University of Münster.

the investigation (1964/65), very much impeded by this discriminating racial policy, which had had a particularly negative effect on their expectations concerning higher jobs in industry, though it had not been able to debar Africans entirely from positions of industrial responsibility (these they found usually in the fields of administration and of union work rather than in the primary and secondary sectors).

The *economic incentives* for going into industry are already proving to be stronger than certain other factors, which are found in some tribal societies and which stem from these tribes' past histories (the influence of certain chiefs, for instance, or the effects of missionary activities). What leads people to seek employment in industry seems to comprise the following factors (enumerated here in decreasing order of importance): (i) income, (ii) factors accruing from former colonial conditions (e.g., administrative boundaries, English language, military service), (iii) the new possibilities regarding social services, consumption, and leisure activities, and (iv) special topographical conditions.

In addition, *vertical mobility between generations* is beginning to make itself felt as a factor: That a person's parents (or even grandparents) had come into contact with modern economic patterns, with administrative work, or with technical skills, either as holders of certain positions in traditional society (e.g., as chiefs or traders) or as holders of jobs connected with the activities of Europeans in the country (e.g., as craftsmen or clerical workers), appears to be of influence in leading him towards success in industry. Sometimes, such parental contacts seem to have launched him directly on careers in the same sector (i.e., the technological or the administrative one) of industry.

Directive influence has been even stronger where caused by school or adult *education*. It was obviously due to this catalytical effect that a strong desire for education was often expressed. However, success in school was neither a guaranty nor a *conditio sine qua non* of success in industry, for there were even a number of illiterates who held positions of considerable responsibility. It should also be noted that though both a family tradition of modern economic contacts *and* education were helpful in bringing a person into industrial responsibility, the combined occurrence of these factors usually did not result in their reinforcing each other, the reverse rather being the case.

The facts that can be grouped together under the heading of '*urbanization*' seem to present a somewhat more complicated problem. The positive correlation in the data between 'stabilization in town' and success in an industrial career is only slight. But then, 'stabilization in town' is not necessarily tantamount to 'urbanization' and – even less so – 'detrribalization', for which no positive correlation with 'success in industry' could be established. If, on the other hand, a person's degree of 'urbanization' is to be measured solely in terms of the openness of his social network (cf. Epstein *et al.*), then 'industrialization' must be regarded as a separate process, which may well start quite independently from urbanization (as it did on the Copperbelt).

IV Living in an industrial environment leads to the development – and presumably also to the

'internalization' – of certain attitudes and patterns of behaviour, which in their entirety make up what may be described as the '*industrial orientation*'.

In the data of the study reported on here, a prominent feature of this industrial orientation was that which focussed on the *conflicts about wages and working conditions*, which in their turn had become intensified as a result of racial discrimination during the colonial period. Even *nationalism*, in itself a truly strong force in the newly emerging nation of Zambia, came second in prominence to that feature, the gradation being particularly impressive among the lower-paid strata.

The most discussed problem of the last decades, viz. *fluctuation* (or horizontal mobility) of labour, is of diminishing relevance; especially, as loyalty to individual firms pays off (as opposed to loyalty to a particular branch of industry). The concept of the African 'target worker' is no longer fruitful. However, the combined effect of a neglect of education in the past and an increased demand for skilled African labour in the present has been the setting-off of a certain amount of new mobility of the 'advanced' Africans, at least in the immediate period under consideration. (By far the strongest fluctuation was to be found, though, among the European labour force. 1964 was the year of Independence.)

When considering methods of socializing people in industry, the one which appears the most obvious, is the *training* of people *within industry*. Those in responsible positions had gone through it, mostly, and this training was also the source of a certain hopefulness – though most of such hopes referred to horizontal rather than to vertical mobility, since hopes for the latter were still rather low.

In interpreting the data, an attempt had also been made to estimate the degree to which all efforts of socialization had been successful, i.e. to assess the extent to which '*internalization*' of the *norms of industrial life* had been achieved. This attempt brought some interesting findings. It was Africans in responsible positions, for instance, who had taken over less of those norms which they were expected, by the management, to have 'internalized', than had the average employee. Moreover, they were also more outspoken in expecting certain norms from 'those on top'. All this seems to point to a weaker – or less complete – 'internalization' of norms than was found among the 'common worker' (cf. V). It was mainly in cases where the African holder of a responsible position was either greatly dependent upon the obedience accorded him by his subordinates, or where he had been influenced by the management without personal experience (e.g., in safety matters), that he appeared to have genuinely and unquestioningly adopted patterns of norms set up by the company for him.

With regard to *authority structures*, differences between the individual sectors of a plant were especially notable in the copper company studied. Underground, the keeping up of discipline was taken to be very much a matter of personal capacities; in the treatment sector, on the other hand, discipline was more or less automatically enforced *via* technology, whilst in the administration it was chiefly based on a functional – and in so far a value-free – notion of intermediate acting. These differences serve to explain a number of other findings. Thus it seemed, that stress from 'informal' sources was less important in the secondary sector (treatment), whereas in the two other sectors

such informal conflicts were more likely to occur, due (in the case of the mine) to the strong emphasis on personal authority, and (in the case of administration) to the lack of transparency in the assessment of work done.

The next problem to be considered, before industrial positions could be ranked, was that of the transparency of the ranking system. Thus, an index measuring the transparency of the system, was developed. The evidence from the firms investigated suggested the formulation of a hypothesis to the intent that power prestige was of greater importance than prestige of skills. In this connection, it may be suggested that in future studies the positions to be ranked by an interviewee should not be presented as a fixed catalogue but should, rather, be altered in relation to his own position.

Another finding to be noted was that, once a certain amount of success had been achieved in the industrial sphere, the hope also grew for vertical mobility of the next generation, this hope covering the whole gamut of positions to be found in a non-rural civilization with a high degree of division of labour – of a civilization, that is, as has already come into existence in Zambia. (It was also remarkable that statements by such interviewees concerning their daughters' prospects tended to reveal views in which the emancipation of women appeared to as an accepted fact.)

Saving in certain traditional forms (*chilimba*) had undergone some transmutations, and had later been abandoned for modern saving-practices, the prestige of which was shaped by the British patterns. Those who, in their industrial careers, had profited from education were as a rule willing to invest part of their incomes in the paying of school fees for members of their families. On the other hand, those in responsible positions, whose literacy was not particularly well developed, were more inclined to invest their savings in enterprises of an economic nature (among which a not insignificant number were endeavours started in rural areas).

The prospects of post-industrial life people saw before them were on a whole rather gloomy – an outlook which testified to the fact that not even the industrial pensions schemes (or the system of long-service bonuses) had succeeded in creating the image of an old age to be spent in economic security. Fears of one day becoming too much of a burden to their kin as well as suspicions as to the reliability of pension-fund promises still prevailed.

V What follows are some considerations on the Africans' attitudes towards 'industrial' norms. They are adduced here because they may be helpful in developing a proposition as to a more definite and precise meaning that could be given to the term 'industrialization' in order to make it a useful conceptual tool in sociology.

If, as has been stated, 'industrialization' is a process characterized by a lessening of the internalization of norms (managerial norms in this case) and the concomitant development of a greater tendency towards explaining these norms rationally, a person's being or becoming 'industrialized' should no longer be explained solely in terms of this person's having 'internalized' norms such as 'maximized output', or 'discipline', or 'exactitude'. For in such an explanation it would have to be assumed (i) that the norms put up by the management were actually being internalized and

(ii) that those norms were dictated by a general ethos demanding the promotion, in every sense, of technological production, or simply calling for dedication to duty. And in making these assumptions, one would have to assume further (i) that traditional norms, experienced so far as 'natural' or 'self-evident', were being replaced by 'modern' ones, which in their turn would soon to be considered just as 'natural' and 'self-evident' as their predecessors, and (ii) that a certain ethos of 'production' and of 'diligence' were representative of *the* 'industrial' ethos in general. (This, in fact, being the traditional notion of European and North American sociological thinking, in which the development of industry, the predominance of Calvinist ethics, and the rising of a spirit of calculating rationality are viewed as but different aspects of one and the same comprehensive developmental process.) It should be obvious, however, that a concept of 'industrialization' defined in this way would be of very little use in a study of conditions in sub-Saharan Africa. It is probably more adequate to look at things as working the other way round: if norms are not just inculcated, but are explainable, together with the objectives they are intended to bring about, to those who are expected to adopt them, their 'self-evident' character has declined. This in turn will lead to a state of affairs in which norms are no longer observed 'in the service of a conviction and with no regard to foreseeable consequences' (in an attitude, that is, which Max Weber described as a 'value-oriented rationality', *cf.* Weber 1956:17 *passim*), but in which, rather, action will tend to be based on an assessment of 'ends, means, and unintended additional consequences' (*i.e.*, action will follow, in Weber's terminology, a 'goal-oriented rationality', *cf.* Weber, *ibid.*). In stead of an internalization of norms, there will be a rational weighing of the expediency of following, in a particular issue, a particular norm as against a number of possible others. Automatic – or 'conscientious' – obedience to norms will be replaced by a certain arbitrariness – or a degree of 'consciousness' – in the selection of available norms, which are considered essentially interchangeable. (This is the fundamental possibility implied in what Claessens refers to as 'Beliebigkeit', *cf.* Claessens 1966:123.)

Yet, one should not speak of the orientation of industrialized Africans as being exclusively one towards replaceable goals or, which is but another way of saying the same thing, as being governed only by 'goal-oriented rationality' ('Zweckrationalität', as Weber called it, *cf.* Weber, *l.c.*). The reason for this warning is twofold: (i) Not *all* the acting of industrial managements in Zambia was purely 'zweckrational'. To give but one example: Maximum profit is a value the attainment of which is not *necessary* for the continued existence of an industrial plant (an illustration of this is to be found, e.g., in a municipal power plant). But, even beyond this more general consideration it must not be assumed that rational adherence to the declared goals of the Zambian companies was particularly strict. In view of the high prices on the copper market it was not felt necessary that investigation into the structure of costs should be over-meticulous. There were also political issues involved which made for an additional blurring of the picture. To follow Hartmann (1963: 209): industrial decisions are much more a result of different, partially divergent or even contradictory, influences than that of an economically and rationally streamlined motivation. – This leads to the second reason: (ii) The employees' goal-orientation, as shaped by industry, has

developed towards a clarified rationale of 'maximum earnings and minimum effort' – an orientation, of course, which is in strict contrast to the employers' policy of 'maximum profit and minimum costs'. And the sharper an antagonism of this kind develops, the less the chance of decisions being made on rational lines. Formulations remain rational, discussions are not. (The reports of the Government Commissions of Northern Rhodesia, as it then was, contained lengthy catalogues of job specifications, hiding in a 'rational' way underlying racial and economic conflicts.) Now, if values are made a subject of debate, this will indeed tend to destroy their being 'self-evident', their 'givenness', or their 'naturalness' – but it will not alter the fact that people use to follow values.

This new form of economic rationalism is not without ramifications into the social sphere. Thus it is tied, e.g., in those who have adopted it, to their hope of coming to success within the industrial system. Once the industrially advanced groups had overcome a state of economic hardship, they made their peace with the system: an individual's further career became more promising to him than endeavours to secure a general increase of wages; and the 'adjustment' of the employee – however critically-minded he might remain – proved more effective, as a means of ensuring success, than an attitude of fundamental contradiction to the policy of the established powers. The sacrifices made for the education and training of offspring clearly gave evidence of the underlying conviction that the new system was to be, and was susceptible of being, handled. Formerly, industry had only grudgingly been accepted as a way towards social survival. To-day, with a new kind of self-confidence, people are prepared expressly *to approve of industry as a tool to be employed towards social success*. Any social action springing from such an attitude towards the realness and the realities of industry, should be referred to as 'industrialization'.

bibliography

- Claessens, D., 1966. *Angst, Furcht und gesellschaftlicher Druck und andere Aufsätze*. Ruhfus. Dortmund.
- Clausen, L., 1965. Zum politisch-geographischen Horizont zentral-afrikanischer Industriestädter. *Soziale Welt*. xvi : 260 *passim*.
- Clausen, L., 1966a. Zum Arbeitsverhalten in Entwicklungsländern - ein zentralafrikanisches Beispiel. *Schriften zur Industriosozologie und Arbeitswissenschaft*. iv : 37 *passim*.
- Clausen, L., 1966b. On attitudes towards industrial conflict in Zambian industry. *African Social Research*. ii: 117 *passim*.
- Clausen, L., forthcoming. *Industrialisierung im transsaharischen Afrika: Eine Lotstudie in zwei sambischen Großbetrieben*.
- Dahrendorf, R., 1959. *Class and class conflict in industrial society*. Routledge & Kegan Paul. London.
- Epstein, A. L., 1967. Urbanization and social change in Africa. *Current Anthropology*. viii : 275 *passim*.
- Hartmann, H., 1963. *Amerikanische Firmen in Deutschland: Beobachtungen über Kontakte und Kontraste zwischen Industriegesellschaften*. Westdeutscher Verlag. Cologne-Opladen.
- Moore, W. E./Feldman, A. S., 1960. *Labor commitment and social change in developing areas*. Social Science Research Council. New York.
- Smith, W., 1966. The concept of the African worker. *Kroniek van Afrika*/6, 169 *passim*.
- Weber, M., 1964. *Wirtschaft und Gesellschaft*. Kiepenheuer & Witsch. Cologne-Berlin.

landen van Afrika

staat	opp. in km ²	inwonertal	onafhankelijk sinds	regeringsleider/ staatshoofd
noordelijk Afrika				
Algerije	2 381 741	12 000 000	4- 7-1962	Haouri Boumedienne
Ifni	1 920	53 000	Spaans	
Libië	1 759 540	1 600 000	24-12-1951	Idris el Mahdi es Senussi
Marokko	443 680	11 625 000	2- 3-1956	Hassan II
Mauretanië	1 085 805	1 100 000	28-11-1960	Moktar Ould Daddah
Soedan	2 505 823	12 800 000	1- 1-1956	Ismael el Azhari
Spaanse Sahara	262 920	19 000	Spaans	
Tunesië	164 000	4 458 000	20- 3-1956	Habib Bourguiba
VAR (Egypte)	1 000 000	30 500 000	28- 2-1922	Gamal Abdel Nasser
westelijk Afrika				
Boven-Volta	275 000	4 550 000	5- 8-1960	Sangoulé Lamizana
Dahomey	115 762	2 300 000	1- 8-1960	Alphonse Alley
Gambia	10 369	326 000	18-12-1965	Sir Dawda Jawara
Ghana	237 873	7 945 000	6- 3-1957	J.A. Ankrah
Guinee	245 857	3 700 000	2-10-1958	Sékou Touré
Guinee (Port.)	36 125	608 000	Portugees	
Ivoorkust	322 463	3 700 000	7- 8-1960	Félix Houphouët-Boigny
Liberië	111 370	1 100 000	26- 7-1847	William V.S. Tubman
Mali	1 204 021	4 307 000	20- 6-1960	Modibo Kéita
Niger	1 188 794	3 100 000	3- 8-1960	Diori Hamani
Nigerië	923 317	55 653 000	1-10-1960	Yakubu Gowon
Senegal	197 161	3 400 000	20- 6-1960	Léopold Sédar Senghor
Sierra Leone	73 326	2 800 000	27- 4-1961	Siaka P. Stevens
Togo	57 000	1 600 000	27- 4-1960	Etienne Eyadema
midden-Afrika				
Centraalafrikaanse Rep.	617 000	1 140 000	13- 8-1960	Jean Bedel Bokassa
Congo (Brazzaville)	342 000	900 000	15- 8-1960	Alp. Masseмба-Debat
Congo (Kinshasa)	2 344 932	15 400 000	30- 6-1960	Joseph Mobutu
Gaboen	267 000	600 000	17- 8-1960	Bernard-Albert Bongo
Guinee (Spaans)	56 102	410 000	Spaans	
Kameroen	475 000	5 150 000	1-10-1961	Ahmadou Ahidjo
Tsjaad	1 284 000	2 750 000	11- 8-1960	François Tombalbaye